

**Syön Mini-Dickmanneja, suklaa-vahtosuukkoja
suoraan kylmäkaapista**

**Reaaliat ja niiden käänösratkaisut romaanin
Mondscheintarif suomennoksessa**

Liisa Karttunen
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2007

TAMPEREEN YLIOPISTO
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)

KARTTUNEN, LIISA:

SYÖN MINI-DICKMANNEJA, SUKLAA-VAAHTOSUUKKOJA SUORAAN
KYLmäKAAPISTA – REAALIAT JA NIIDEN KÄÄNNÖSRATKAISUT
ROMAANIN *MONDSCHENTARIF* SUOMENNOKSESSA

Pro gradu -tutkielma 55 sivua + liite 19 sivua + saksankielinen lyhennelmä 18 sivua
Marraskuu 2007

Tässä tutkielmassa tarkastellaan reaalioiden, kulttuurisidonnaisten elementtien käännösstrategioita ja niiden vaikutusta luetun ymmärtämiseen. Työssä pohditaan auttavatko käännetyt reaaliat ymmärtämään luettua vai tuovatko ne ylimääräisiä esteitä lukijan tielle.

Aineistona on Ildikó von Kürthyn vuonna 1999 julkaistu romaani *Mondscheintarif* ja siitä Auli Hurme-Keräsen vuonna 2003 tekemä suomennos *Kuutamotariffi*. Työssä käsitellään kulttuurisidonnaisuuden merkitystä kääntämisessä sekä kääntäjän roolia kulttuurinvälittäjänä ja valintojen tekijänä. Aineistossa esiintyvät reaaliat on jaoteltu kahdella tavalla. Ensimmäisen jaottelu tapahtuu aihepiireihin ja niiden ylä- ja alakategorioihin. Toinen jaottelu tehdään käännösratkaisujen perusteella. Käännösratkaisut on luokiteltu Pekka Kujamäen ja Ritva Leppihalmeen reaalioiden käännösstrategioiden jaotteluiden pohjalta.

Tutkielmassa havaittiin yhteys reaalioiden aihepiirien ja reaalioiden käännösstrategioiden välillä. Kohdetekstissä käytettiin eniten suoraa lainaa. Se on yhdistettävissä henkilönnimiin, jotka olivat aineiston suurin yksittäinen reaalioiden alakategoria. Hyperonyyminen käännösstrategia oli toiseksi käytetyin strategia, mikä taas viittaa tuotemerkkien ja ilmiöiden yleistävään käännöstapaan. Pelkän käännösstrategian valinnan perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, onko strategian valinta ollut hyvä vai huono ratkaisu, sillä toimivuus on tapauskohtaista.

Työssä todettiin, että hankalat termit ja vieraat asiat voivat helposti katkaista lukijan lukukokemuksen. Käännösratkaisujen valinta vaikuttaa kohdetekstin lukukokemukseen ja yleensäkin siihen, onko kokemus sujuva vai synnyttävätkö käännetyt reaaliat lukiessa ajatuskatkoja. Analyysi auttoi ymmärtämään, että reaalioiden käännösratkaisujen vaikutusta lukukokemukseen olisi aiheellista tutkia yksittäisen analyysin asemesta lukijakyselyn avulla.

Avainsanat: kääntäminen, reaaliat, kulttuurisidonnaisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSAINEISTO JA TAVOITTEET	3
2.1	Kirjailija Ildikó von Kürthy	3
2.2	Suomentaja Auli Hurme-Keränen.....	3
2.3	Romaani Mondscheintarif.....	4
2.4	Kuutamotariffin arvostelua ja arviointia.....	4
2.5	Tutkimusmenetelmä ja tavoitteet.....	6
3	KULTTUURISIDONNAISUUS	7
3.1	Tekstin vastaanotto lähde- ja kohdekulttuurissa	7
3.2	Kielenulkoiset ja -sisäiset käänösongelmat	8
3.2	Kääntäjän rooli kulttuurinvälittäjänä	9
3.2	Kääntäjän valinnat ja kehysteoria	10
4	REAALIAT JA NIIDEN KÄÄNTÄMINEN	13
4.1	Mitä reaaliat ovat ja miksi niitä tutkitaan	13
4.2	Reaalioiden aihepiirit	14
4.2.1	Reaalioiden yläkategoriat	15
4.2.2	Reaalioiden alakategoriat	17
4.3	Reaalioiden käänösstrategiat.....	18
4.3.1	Suora laina.....	19
4.3.2	Käänöslaina	25
4.3.3	Selittävä käänös.....	29
4.3.4	Analoginen käänös	32
4.3.5	Hyperonyyminen käänös.....	34
4.3.6	Kohyponyminen käänös	37
4.3.7	Assosioiva käänös	40
4.3.9	Poisjättö.....	44
5	TULOKSIA JA PÄÄTELMIÄ.....	47
6	LOPUKSI	50
	LÄHTEET	51
	LIITE	
	DEUTSCHE KURZFASSUNG	

1 JOHDANTO

Tutkimuksessani on tarkoitus tarkastella kirjailija Ildikó von Kürthyn kirjoittaman romaanin *Mondscheintarif* suomennoksen reaalioiden käännösratkaisuja siitä näkökulmasta, miten ne vaikuttavat lukijan tekstinymmärtämiseen: auttavatko käännetyt reaaliat ymmärtämään luettua vai tuovatko ne ylimääräisiä esteitä lukijan tielle ja miten vaihtoehdotiset käännösratkaisut mahdollisesti vaikuttavat kohdetekstin ymmärtämiseen.

Erittelen käännöksessä esiintyviä reaaliota, kulttuurispesifejä käännöselementtejä, pohjaten tutkimukseni Pekka Kujamäen ja Ritva Leppihalmeen reaalioluokitteluihin. Kulttuurisidonnaiset käännösongelmat ovat kaikessa hankaluudessaan aina olleet mielestäni kiehtovia ja käännöstyössä suurinta ärsytystä – mutta myös suurinta nautintoa tuottavia kohtia.

Käännökset ja käännösratkaisut herättävät yleensä keskustelua erityisesti silloin, kun ne ovat lukijan mielestä väärinä ratkaisuja. Herman (2002) on pohtinut lukijan reaktiota käännösvirheisiin. Voimme kuvitella lukevamme esimerkiksi käännettyä novellia ja äkkiä huomaamme jotain täysin sen vastaista, mitä käsitämme kunnollisella käännöksellä. Miten reagoimme? Voimme todeta rennosti, että tämä on varmaankin yksi tapa nähdä asia, en ollutkaan ajatellut tätä mahdollisena vaihtoehtona. Mutta kuten tiedämme, edellä kuvatun kaltainen reaktio on epätodennäköinen. Sen jälkeen kun olemme tarkistaneet, että kyseessä ei ole käännösvirhe, sanomme: ”Väärin!”, ”En voi hyväksyä tätä!”, ”Typerää!”. Sanomme: ”Kutsutaanko *tätä* käännökseksi?” Kun reagoimme näin, pidämme kiinni siitä kuvasta ja ajatuksesta, joka mielessämme vastaa käännöstä. Lukijoina luulemme tietävämme, millainen käännöksen tulisi olla ja millainen sen ei todellakaan kuuluisi olla. Odotamme toisin sanoen käännöksen vastaavan itsessämme olevaa käsitystä siitä, minkälainen käännöksen mielestämme tulee olla, jotta se olisi hyväksyttävä käännös. Siten kaikki käännöskritiikki on luonteeltaan käännöksen syyttämistä tai ylistämistä arvostellen ja punnitien sitä yhteistä, kategorisoitua taustaa vasten. (Herman 2002, 175–177.)

Reaaliota käsiteltäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että ei ryhdy tuomitsemaan kääntäjän tekemiä ratkaisua. Kaikilla ratkaisuilla on ollut varmasti tarkoituksensa, eikä ajatuskulkumme koskaan ole täysin samanlaista kuin kanssaihmistemme. Kujamäki (1998) muistuttaa, että reaalioiden tutkimisen tarkoituksena ei ole tehdä virheanalyysia, vaan kuvailla yksittäisten käännösratkaisujen vaikutusta kokonaistekstiin. Yksittäisten ratkaisujen kohdalla ei kysytä, onko käännös ”väärä” vai ”oikea”, vaan miksi on käännetty tietyllä tavalla ja miten se vaikuttaa tekstin ymmärrettävyyteen. (Mt. 56.)

2 TUTKIMUSAINEISTO JA TAVOITTEET

Olen valinnut tutkielmaani tarkasteltavaksi kirjailija Ildikó von Kürthyn romaanin *Mondscheintarif* (1999) ja Auli Hurme-Keräsen siitä tekemän suomennoksen *Kuutamotariffi* (2003). Luin von Kürthyn sarkastisen hauskan romaanin ensi kertaa Wienissä kesällä 2005 ja otin sen esille uudelleen alkutalvella 2007 pohtiessani tutkielmani aihetta. Romaani osoittautui heti ensi silmäykseltä mitä parhaimmaksi tutkimusaineistoksi monien kulttuurispesifien kohtiensa puolesta. Esittelen seuraavassa lyhyesti kirjailijan ja suomentajan taustoja, sekä romaanin juonen. Selvennän tässä luvussa myös tutkimuksen tavoitteet.

2.1 Kirjailija Ildikó von Kürthy

Ildikó von Kürthy on saksalainen kirjailija ja journalisti. Hän on syntynyt 1968 Aachenissa, Saksassa. Von Kürthy työskenteli uransa alkuvaiheessa *Brigitte*-naistenlehdessä ja vuosina 1995–2005 hän toimi *Stern*-lehden kulttuuri- ja viihdeosaston toimittajana. Von Kürthy on kirjoittanut viisi viihderomaania, joista kaksi ensimmäistä on suomennettu. Auli Hurme-Keränen on suomentanut romaanit *Mondscheintarif* 1999 (*Kuutamotariffi* 2003) ja *Herzsprung* 2001 (*Baanalla* 2004). Ralf Huettner ohjasi von Kürthyn esikoisromaanin perustuvan elokuvan *Mondscheintarif* vuonna 2001. Viihderomaanien lisäksi von Kürthy on kirjoittanut vuonna 2003 julkaistun lastenkirjan *Karl Zwerglein*.

2.2 Suomentaja Auli Hurme-Keränen

Kirjan *Mondscheintarif* suomentaja Auli Hurme-Keränen valmistui Tampereen Kieli-instituutista vuonna 1973 diplomikielenkääntäjäksi. Päätoimisena kääntäjänä hän on toiminut vuodesta 1978 lähtien, lähes 30 vuotta. Hurme-Keränen kääntää pääasiallisesti romaaneja, mutta hän on suomentanut myös useita kymmeniä lasten- ja nuortenkirjoja ja yhtäläisen määrän erilaisia tietokirjoja. Hän suomentaa eniten englannista, saksa seuraa toisena ja ruotsi kolmantena. Tiedustelin sähköpostitse Hurme-Keräseltä käännöstyön taustoista hahmottaakseni itselleni, kuka tutkmani käännöksen takana on. Aineistoanalyysini on valmistunut kuitenkin ennen kyseistä yhteydenottoa, joten analyysit on tehty ilman taustatietoja kääntäjältä.

2.3 Romaani *Mondscheintarif*

Romaanin nimi *Mondscheintarif* viittaa 1980-luvulle asti Saksassa käytössä olleeseen puhelintariffiin, joka mahdollisti yöaikaan reilusti alennetut kotimaan puhelut välimatkan pituudesta huolimatta (Duden 2003). Romaanin nimi kuvastaa kirjan pääteemaa, puhelinsoiton odottamista. Kirjan nimen käännöksessä on käytetty strategiana käännöslainaa (ks. 4.3.2). *Kuutamotariffi* on kirjan ensimmäinen kulttuurispesifi asia ja lukija saa haasteen jo lukiessaan kirjan nimen. *Kuutamotariffi* on vieras sana kohdetekstin lukijalle, mutta hän ei välttämättä jää miettimään, mitä *Kuutamotariffi* merkitsee. Otsikon lisäksi kirjan sisällöstä saa viitteitä kansikuvasta, jossa on kuvattu nainen ja puhelin, myös takakannen teksti valottaa lukijalle kirjan sisältöä. Lukiessani kirjaa en kiinnittänyt aluksi kirjan nimeen erityistä huomiota, vasta myöhemmin pohdin sanan merkitystä. Kirjallisuutta luetaan eri syistä, eikä lukija kiinnitä välttämättä kaikkiin asioihin – edes kirjan nimeen – huomiota. Voidaan ajatella, että useimmiten lukija lukee viihtyäksensä, jolloin kulttuurisidonnaiset asiat eivät haittaa, kunhan teos on viihdyttävä. Lähden kuitenkin tutkimuksessani siitä, että vaikka lukija ei erikseen jäisikään pohtimaan jokaista hankalaa sanaa tai kulttuuri-ilmiötä, tuntemattomat ilmiöt kuitenkin pysäyttävät sujuvan lukukokemuksen.

Mondscheintarif kertoo 30-vuotiaasta yksineläjästä, Cora Hübschistä, joka odottaa puhelinsoittoa tapaamaltaan mieheltä. Kirjan tapahtumat jakautuvat kahteen limittäin kulkevaan kertomukseen. Ensimmäinen tarina koostuu kellonajan mukaan otsikoiduista tapahtumista, joissa Cora kertoo tunnetiloistaan puhelinsoittoa odottaessaan. Puhelinsoiton odottaminen kestää iltapäivästä puoleen yöhön. Päivän pituisen tarinan rinnalla Cora miettii elämäänsä ja taustoittaa samalla tapahtumia, jotka ovat johtaneet puhelinsoiton odottamiseen. Kirja on kevytlukuinen, nokkela, lakonisen itseironinen, ehkäpä Bridget Jonesin edesottamuksiin verrattavissa oleva tarina naisena olemisesta.

2.4 *Kuutamotariffin* arvostelua ja arviointia

Kuutamotariffista on nähtävissä Internetin keskustelupalstoilla muutamia kommentteja, joissa kirjan kerrotaan olevan viihdyttävä ja helppolukuinen. Varsinaista kirja-arvostelua *Kuutamotariffista* ei ole tehty Turun Sanomien vuonna

2003 tekemää arvostelua lukuun ottamatta. Turun Sanomien arvostelussa kirjan saksalaisuuteen viitataan seuraavasti:

Jälleen yksi sinkkuromaani, tällä kertaa saksalaisin höystöin. Ildik'o [sic!] von Kürthyn Kuutamotariffi-romaanissa nimittäin herkutellaan saksalaisilla suklaamakeisilla, puhutaan saksanmaalaisista televisio- ja poptähdistä ja lauletaan saksalaisia televisiomainoksia. – Kürthyn teos rinnastuu meikäläisen maaston naisviihteessä Katja Kallion tapaiseen kirjoittajaan, jonka romanttista otetta virkistetään hausalla huumorilla. Kürthy ei kuitenkaan ole niin taitava kirjoittaja kuin Kallio, joka edustamansa lajin puitteissakin pysyessään pystyy omaperäisiin aksentteihin. Kürthyn teoksessa ei juuri omaperäisyyttä ole, jos nyt saksalaisuutta ei siksi lasketa. Saksassa teos on tosin ollut myyntimenestys ja siitä on tehty elokuvakin. – Kuutamotariffi ei tuota mitään uutta, paitsi muutaman vieraan saksalaisen nimen. (Kurikka 2003.)

Turun Sanomien arvostelussa on kiinnitetty huomiota *saksalaisten höystöjen* paljouuteen. Lisäksi von Kürthya verrataan kirjoittajana negatiivisessa mielessä Katja Kallioon. En ole tutustunut Katja Kallion tuotantoon, joten olen jäävi vertaamaan hänen kirjoitustapaansa von Kürthyn tuotoksiin. Huomionarvoista on kuitenkin se, että arvostelija kirjoittaa von Kürthyn olevan kykenemätön omaperäisiin aksentteihin ja taitamattomampi kirjailija kuin Katja Kallio. Kuten Kujamäki (1993, 58) toteaa, tavallinen lukija tuntee vain käännöksen ja vertaa sitä tietoisesti tai alitajuisesti muihin kulttuurinsa teksteihin. Oittisen (2000) mukaan uudelleenkirjoittaminen on peri-inhimillistä toimintaa: aina kun ihminen ymmärtää jotakin, hän tuo tilanteeseen uuden näkökulman. Voitaisiin jopa sanoa, ettei ns. sanasanainen kääntäminen tai edes tarkka kääntäminen ole ollenkaan inhimillisesti mahdollista. Käännös ei koskaan ole ”sama” kuin alkuteksti. Uudelleen kirjoittaminen voi olla myös hyvin tietoista, harkittua toimintaa, näistä esimerkkeinä ovat monien klassikoiden aika ajoin ilmestyvät uudelleenkäännökset. (Oittinen 2000, 283.) Turun Sanomien kirja-arvostelija on mitä luultavimmin lukenut kirjan suomennoksen, ei alkuperäisteosta. Jantunen (2004) on tutkinut käännöksiin kohdistuvia asenteita ja todennut käännösuomeen liitettävän esimerkiksi pitkät ja monimutkaiset lauseet, vieraat rakenteet, oudon sanajärjestyksen, vieraat nimet sekä vierassanat. Outoa, huonoa ja virheellistä kieltä pidetään nimenomaan käännösten ominaispiirteinä. (Mt. 562.) Usein käännöksistä puhuttaessa ja käännöksiä

arvioitaessa kiinnitetään huomiota lähdetekstin ja kohdetekstin vastaavuuden lisäksi juuri kieliasuun: huomion saavat silloin nimenomaan epäonnistuneet ilmaukset ja niin sanottu huono kieli. (Jantunen 2005, 210.) Kun ajatellaan tavallista lukijaa – ei tutkielman tekijää, joka tutkii reaaliota ja perehtyy käännettyyn teokseen lause lauseelta – on todennäköistä, että ainoastaan räikeät ongelmat ja todella kömpelöt käännösratkaisut kiinnittävät lukijan huomion. Lukija on ikään kuin käännöksen armoilla, tietämätön alkuperäisteoksesta. Jantusen (2005) mukaan yksi kielivariantti, käännoosuomi voi saada leiman muutaman tapauksen perusteella samalla tavalla kuin stereotypiat muodostuvat yleensäkin. Internet-sivustot, jotka herkuttelevat käännoškukkasilla, eivät luonnollisestikaan vähennä tällaisen negatiivisen stereotypian muodostumista. (Jantunen 2005, 228.) Täytyy myös muistaa, että kääntäjän ammatin ollessa suojaamaton, käännoksiä voi tehdä kuka tahansa ja näin ollen käännoškukkasit voivat olla kenen tahansa aikaansaannoksia. Kääntäjistä muistetaan valitettavasti useimmiten juuri käännoškukkasit. Hyvä käänno on sen sijaan sellainen, josta ei useimmiten edes puhuta.

2.5 Tutkimusmenetelmä ja tavoitteet

Tutkimukseni koostuu reaalioiden kartoittamisesta, jaottelusta, luokittelusta, analyysistä ja sen tuloksista. Poimin ensin alkuperäisteoksesta reaaliat ja etsin niiden vastineet suomennetusta teoksesta. Sen jälkeen siirryn luokittelemaan reaaliota niiden käännosratkaisujen mukaan. Analysoin käännosratkaisuja ja niiden vaikutuksia tekstin luettavuuteen. Teen lisäksi tilastollisen katsauksen ratkaisumetodien käyttömääristä havainnollistaakseni mahdollisimman selkeästi käännosratkaisujen jakaumaa. Pyrin selvittämään mitä käännosmetodeja kääntäjä on käyttänyt eniten ja onko joitakin metodeja jäänyt kokonaan käyttämättä. Olisiko luettavuus muuttunut merkittävästi käännosratkaisujen erilaisella jakaumalla? Tarkoitukseni on käsitellä Auli Hurme-Keräsen käännosratkaisuja reaalioiden ja niiden vaikutusten kannalta, arvostelematta tai tuomitsematta hänen tekemiään ratkaisujaan.

3 KULTTUURISIDONNAISUUS

Kun kääntämisen yhteydessä puhutaan *kulttuurista*, ymmärretään kulttuuri laajasti. Siihen eivät kuulu pelkästään tiede ja taide vaan myös yhteiskunta, tavat ja ajattelutavat – kaiken kaikkiaan se, että käännöksen vastaanottajat elävät erilaisessa ympäristössä kuin alkuperäisen tekstin lukijat. (Vehmas-Lehto 1999, 105.) Käsittelen tässä luvussa kulttuurisidonnaisuuden aiheuttamaa käännösongelmaa, kääntäjän roolia kulttuurinvälittäjänä sekä kehysteorian merkitystä kääntäjän tekemissä ratkaisuissa. Kuten Leppihalme (1997, 197) toteaa, harvat kääntäjät kääntävät vain itselleen, joten heidän ratkaisevan tärkeä roolinsa on toimia välittäjinä kulttuurien välillä, lukijoitansa palvelleen.

3.1 Tekstin vastaanotto lähde- ja kohdekulttuurissa

Leppihalmeen (2000) mukaan kääntäminen on kieli- ja kulttuurirajojen ylittämistä. Hän määrittelee kulttuurin tiettyä ihmisjoukkoa yhdistäviksi ajatuksiksi, tavoiksi, tiedoiksi ja arvoiksi. Kulttuuri vaikuttaa ihmisten toimintaan ja siten myös tekstintuottamiseen monella tavalla. Koska teksti syntyy tietyssä kulttuurissa, se myös heijastaa kyseistä kulttuuria. Käännös taas tuotetaan kohdekieliseksi tekstiksi toisten kohdekielisten, enimmäkseen kääntämättömien tekstien joukkoon ja kohderyhmänä ovat kohdekulttuurissa elävät lukijat. Tässä on ristiriidan ydin, koska monet juuri voimakkaimmin lähtökulttuuria heijastavat elementit voivat käännettyinä tuntua toiseen kulttuuriin kuuluvista lukijoista paikoin oudoilta. (Leppihalme 2000, 89.)

On tapauskohtaista, kuinka lähdekulttuuri näkyy kirjallisuudessa. Joissakin romaaneissa tapahtumapaikka rakentuu niin vahvasti tiettyyn ympäristöön, esimerkiksi kaupunkiin, että lukijalle ei jää epäselväksi, missä ympäristössä romaanin henkilöt liikkuvat. Maata, kaupunkia, kadunnimiä ja ympäristöä kuvataan niin paljon, että on selvää, mistä kulttuurista on kyse. Tällaisissa romaaneissa on tärkeää, että kulttuurispesifit elementit käännetään johdonmukaisesti.

Tutkimassani teoksessa lukijan vastuulle jätetään paikoin paljonkin saksalaisen kulttuurin ymmärtämistä ja tuotemerkkien tuntemusta. Jotta kääntäjä olisi pätevä lähdetekstin lukija, hänellä täytyy kielitaidon lisäksi olla kielenulkoista tietoa

lähdekulttuurista (Leppihalme 2007, 20). Leppihalme (1997) perääkin sitä, onko realistista olettaa kohdetekstin lukijoiden olevan yhtä kaksikulttuurisia kuin kääntäjän. Teksti kuitenkin esiintyy tietyssä tilanteessa, tietyssä kulttuurissa ja jokaisella tekstillä on oma funktionsa ja yleisönsä. (Mt. 3–4.) Lähdetekstiä ei ole kirjoitettu kohdetekstin kulttuuriin, eikä näin ollen kohdekulttuurin lukijoiden voida olettaa olevan perillä lähdetekstin kulttuurista. Vaikka lähde- ja kohdetekstin funktiot olisivatkin samankaltaisia – kuten tutkimassani romaanissa funktiona lienee lukijan rentoutuminen ja viihtyminen – eroavat kohdekulttuurin lukijat Leppihalmeen (1997, 14) mukaan silti lähdekulttuurin lukijoista.

Kulttuurierojen ollessa suuria, Leppihalme (2001) ehdottaa sisällyttämään kirjaan esipuhe tai jälkisanat niille lukijoille, jotka haluaisivat lisätietoa käännöksen periaatteista. Tästä voisi olla hyötyä myös kriitikoille ja se voisi auttaa muistuttamaan kaikkia lukijoita siitä, että kaunokirjallinen käännös perustuu aina tulkintaan, käännös ei synny mekaanisesti. (Leppihalme 2000, 101.)

3.2 Kielenulkoiset ja -sisäiset käännösongelmat

Paikalliset käännösongelmat voidaan jakaa kielenulkoisiin ja kielenensisäisiin (Leppihalme 2000, 93). Kielensisäisiä kulttuurisidonnaisia käännösongelmia ovat esimerkiksi murre- ja rekisterierot, puhuttelusanat ja voimasanat (mt. 94). Kielenulkoisia käännösongelmia ovat niin sanotut reaaliat, sanat jotka viittaavat kielenulkoiseen maailmaan (Leppihalme 2000, 93).

Kielenulkoiset ongelmat ovat useimmiten leksikaalisia: onko lähdekulttuurin erikoispiirrettä vastaavaa sanaa olemassa kohdekulttuurissa? Toisaalta kulttuurisidonnaiset ongelmat voidaan nähdä myös kielenensisäisinä ja pragmaattisina, jolloin niihin lasketaan esimerkiksi idiomit, sanaleikit ja kohteliaisuudet. Usein kielenensisäiset ongelmat liittyvät epäsuoriin viesteihin tai konnotaatioihin. Kysymys onkin siitä, miten lähdetekstin tarkoitus tehdään ymmärrettäväksi kohdetekstin lukijoille, jos ”pelkkä kääntäminen” ei riitä. Lisääntyneet kansainväliset kontaktit osoittavat, ettei ongelma ole ainoastaan akateeminen. Kaupallisen tai poliittisen tekstin kääntäjä ei voi välttää todennäköisyyttä törmätä lähdekulttuuriin perustuvaan implisiittiseen viestiin yhtään sen vähempää, kuin kaunokirjallinen kääntäjäkään. (Leppihalme 1997, 3.)

3.2 Kääntäjän rooli kulttuurinvälittäjänä

Kommunikatiivisessa prosessissa voidaan Leppihalmeen (2007, 21) mukaan lähteä siitä, että vastaanottajan rooli on yhtä tärkeä kuin lähettäjän rooli. Kahden kulttuurin taustatuntemus tekee kääntäjälle mahdolliseksi yrittää mahdotonta: kääntää sellaista, mikä ei ole käännettävissä (Simigné Fenyö 2005, 64). Käännöstekstien kohdalla vieraan kulttuurin ymmärtäminen ja kaunokirjallisesta tekstistä nauttiminen kulttuurierojen häiritsemättä on pitkälti kääntäjän varassa (Leppihalme 2000, 98). Usein kääntäjä joutuukin miettimään, miten paljon lukija saa jostakin tekstin kohdasta irti. Jos hän epäilee sanoman perillemenoaa, hän joutuu pohtimaan myös käännösstrategioita. Millä tavalla esimerkiksi jonkin kirjan, näytelmän tai elokuvan repliikki tulisi parhaiten ymmärretyksi? Millä strategialla saadaan aikaan tavoiteltu merkitys tai efekti? (Mt. 99.)

Pohjimmiltaan kääntäjä on aina se, joka päättää miten käännösprosessissa esiin tullut ongelma ratkaistaan. Ilman kääntäjää ei olisi käännöstä. (Leppihalme 1997, 18.) Leppihalme (1997) kuvailee ideaalista kääntäjää kulttuurinvälittäjänä ja päätöksentekijänä sanoilla ”asiantunteva” ja ”vastuuntuntoinen”. Lähdetekstin kirjoittaja useimmiten kirjoittaa ihmisille, joilla on hänen kanssaan sama määrä kulttuurista taustainformaatiota. Siksi ei ole suinkaan välttämätöntä, vaan pikemminkin haitallista, poistaa kaikki kulttuurinen informaatio tekstistä. Jos ajatellaan sanomalehtien kommentteja ajankohtaisista aiheista, kirjoittajalle on itsestään selvää, että lukijoilla on jo tietty määrä taustatietoa. Käännöksessä kohdetekstin lukijoilla on kuitenkin aina erilainen kognitiivinen ympäristö kuin lähdetekstin lukijoilla. (Leppihalme 1997, 19–20.)

Mikä sitten voidaan ajatella vieraaksi ympäristöksi ja tiedoksi? Kujamäen (1993) mukaan oikeastaan jokainen kaunokirjallinen teos tuntuu ensimmäisellä lukukerralla vieraalta, vaikkakin tämä vaikutelma on toki myös kirjallisuuden eilinehto. Ulkomainen kaunokirjallisuus on meille jo siksi erityisen vierasta, että jo yksistään yhdistelmä ”vieraat kulissit – oma kieli” vahvistaa teoksen vierautta. (Mt. 66.)

3.2 Kääntäjän valinnat ja kehysteoria

Jos yritämme visualisoida kääntäjän työtä, voimme ehkä nähdä hänen strategioidensa taakse. Kääntäjä kohtaa käännösongelman ja identifioi sen ongelmaksi. Hän miettii, mitä asialle voisi tehdä ja niin syntyy tarve ratkaista ongelma. Jotta ongelma voidaan määrittää, täytyy kääntäjän miettiä lukuisia kielensisäisiä ja -ulkoisia tekijöitä ja tehdä lukuisia niin makro- kuin mikrotasonkin päätöksiä. Kääntäjä voi miettiä käänносstrategioita esittämällä itselleen kysymyksiä, kuten ”Suora käänнос?” , ”Alaviite?” tai hän voi sovittaa tekstiin eri ratkaisuja. Sen jälkeen kääntäjän täytyy päättää, onko tavoite saavutettu. Tavoitteen täyttymystä voi arvioida myöhemmin myös kustannustoimittaja tai toimittaja. (Leppihalme 2007, 24–25.)

Hurme-Keränen vastasi kysymykseeni siitä, ajatteliko hän *Mondscheintarifia* kääntäessään kulttuurispesifien elementtien paljoutta seuraavasti:

Kysymys tuntuu täysin elämälle vieraalta tällaisen ammattilaisen näkökulmasta. Ns. käänносstrategiani on joka ikisessä kirjassa sama niin reaalioiden osalta kuin muutenkin: Tavoitteena on sujuva lopputulos ja hyvä suomen kieli. Kulttuurisidonnaisia elementtejä ei voi välttää eikä ole syytäkään. Jossakin tilanteessa jonkinlainen ”selittävä” lisäsana voi olla paikallaan, mutta sellaiset eivät saa häiritä sujuvuutta. Varmaan aika monella suomentajalla olisi joskus kiusaus lisätä jonnekin ”suom.huom.”, mutta sellaiset ovat usein lukijan aliarvioimista. Lukija pystyy hakemaan itse tietoa, jos jokin seikka jää ihmetyttämään. (Hurme-Keränen 2007.)

Leppihalme (1997) selventääkin, ettei kääntäjä ole aina tietoinen käyttämistään strategioista. Ammattikäntäjän strategioiden käyttö saattaa olla niin automatisoitunutta, ettei kääntäjällä ole alituista tarvetta miettiä ongelmanratkaisua. Automatisaation takia kääntäjän ei ole välttämättä helppo kommentoida sitä, mitä hänen mielessään tapahtuu kääntäessä. Vähemmän kokenut kääntäjä saattaa sen sijaan olla tiedostamatta toimintaansa muista syistä. Hänellä voi olla käytössään ehkä vain rajallinen määrä strategioita. (Leppihalme 1997, 25.) Käänносstrategiat ovat välineitä, joilla kääntäjä tietämyksensä rajoissa tekee parhaansa tavoittaakseen käänноstehtävän asettamat tavoitteet (Jääskeläinen 1993, 11). Syyt, miksi tietty strategia valitaan, vaihtelevat. Kääntäjä voi esimerkiksi valita poisjätön (ks. 4.3.9)

hylättyään kaikki vaihtoehtoiset strategiat pelastaakseen itsensä selvittämästä asiaa, jota hän ei tiedä. (Leppihalme, 2007, 25.)

Kuinka sitten kääntäjät tekevät päätöksen siitä, tekevätkö he ylipäätään jotain tekstin kulttuurisidonnaisille elementeille? Hietaranta (2001) esittää vastaukseksi tiedon kehysteoriaa. Hän antaa esimerkin *Frasier* televisiosarjasta. Lähdetekstin repliikissä sanotaan: *Didn't they teach you anything at Harvard?* Repliikki on käännetty seuraavasti: *Eikö Harvardissa opetettu mitään?* Kääntäjän tullessa *Harvard*-kohtaan, asiaankuuluva kehys tulee esiin. Tässä tapauksessa kehystä voitaisiin kutsua *akateemisen koulutuksen kehukseksi*, joka pitää sisällään tietoa akateemisista instituuteista. *Harvard* aktivoi kehysten. Seuraavaksi kääntäjän täytyy punnita kahden eri kehysten yhteneväisyydet ja erot englannin- ja suomenkielisessä kulttuurissa ja päättää vertailun perusteella, onko niissä riittävää samankaltaisuutta, jotta voidaan oikeuttaa *Harvardin* käyttäminen sellaisenaan kohdetekstissä – kuten esimerkissä on tehty. Miten kääntäjä tekee päätöksen? Hietaranta (mt.) ehdottaa, että *akateemisen koulutuksen kehys* sisältää useita alakehyksiä, jotka auttavat kääntäjää tekemään päätöksen rationaalisella ja tehokkaalla tavalla. Yksi alakehys voi olla esimerkiksi kehys, joka sisältää luettelon kummankin kulttuurin parhaiten tunnetuista instituuteista. Tämän kehysten kääntäjä tarkistaa ensimmäiseksi. Jos kulttuurisesti latautunut lähdetekstin elementti löytyy kyseisestä kehuksesta, voidaan olettaa, että kulttuuriselle adaptaatiolle ei ole tarvetta. Toisaalta, jos elementti ei ole kyseisellä listalla, ei ole siltikään varmaa, että kulttuurinen adaptaatio olisi tarpeellista. (Hietaranta 2001, 99–100.)

Kehysteoria on mielenkiintoinen ajatus siitä, mitä kääntäjän mielessä liikkuu, miten ratkaisut jäsentyvät ja saavat perustelun kääntäjän mielessä. Uskon, että kaikilla on sisäänrakennettu käsitys eri kehyksistä ja niiden suhteista. Koska jokainen ihminen on yksilö, voidaan myös ajatella jokaisen ihmisen kehysverkostojen olevan yksilöllisiä taustasta ja ympäristöstä johtuen. Siksi kääntäjä voi myös valita verkostostaan ”väärän” kehysten. Hietarannan (2001) mukaan voimme määrittää joidenkin käänkösvirheiden vakavuusasteen kehysteorian avulla. Määrittäminen on mahdollista siitä syystä, että jotkut käänkösvirheet johtuvat eri kehysten muodostamien verkostojen rakenteesta, joissa kääntäjän on mahdollista valita väärä kehys. Jos kääntäjä valitsee eri kehysten kuin lähdetekstin kirjoittaja, voi tuloksena

olla käänös, jota ei pidetä hyväksyttävänä. Se, kuinka virheellinen käänös on, voidaan määrittää katsomalla kuinka kauas kääntäjän valitsema kehys sijoittuu lähdetekstin kirjoittajan valitsemasta kehyksestä. (Hietaranta 2001, 101.)

Omassa tutkimuksessani en määrittele sitä, onko reaalioiden kääntämisessä tapahtunut käänösvirheitä ja minkä asteisia ne mahdollisesti ovat. Hietarannan esittelemä kehysteoria tuo lähinnä lisänäkökulmaa siihen, millä perusteella hankalissa tilanteissa ratkaisuja saatetaan tehdä ja kuinka suuri valinnan vaikeus loppujen lopuksi voi olla. On vaikeaa määritellä kohdekielisten lukijoiden kulttuurintuntemusta ja omalle tietämykselleenkin voi tulla niin sokeaksi, että pienet yksityiskohtaiset tiedot lähdekulttuurista voi mieltää itsestäänselvydeksi.

4 REAALIAT JA NIIDEN KÄÄNTÄMINEN

Tässä luvussa perehdyn reaalioiden, kerron mitä ne ovat ja millaisiin eri luokkiin niitä voidaan jaotella. Esitän syitä, miksi reaalioiden yleensäkin tutkitaan, miten niiden aihepiirejä voidaan lajitella ja miksi ne ovat haasteellisia kääntäjälle. Pohdin myös, miten Ildikó von Kürthyn romaanin käännöksessä, *Kuutamotariffissa* esiintyvät reaaliat heijastavat tiettyyn elinpiiriin kuuluvaa saksalaista kulttuuria.

4.1 Mitä reaaliat ovat ja miksi niitä tutkitaan

Kujamäen (1998) mukaan reaaliota tarkastellaan käännöstieteellisessä kirjallisuudessa useista eri näkökulmista. Reaaliat käsitetään ennen kaikkea kulttuurille ominaisina ja siksi vieraina paikallisvärin tuojina, jotka aiheuttavat käännösongelmia. Kulttuurispesifit elementit eivät ole täysin ekvivalentteja toisissa kielissä ja kulttuureissa. Reaalioiden ei voida kääntää tavanomaisella tavalla, vaan ne vaativat erityistä lähestymistapaa. Kujamäki viittaa Florinin (1993) ytimekkääseen määritelmään:

Realia (from the Latin realis) are words and combinations of words denoting objects and concepts characteristic of the way of life, the culture, the social and historical development of one nation and alien to another. Since they express local and/or historical color they have no exact equivalents in other languages. They cannot be translated in a conventional way and they require a special approach. (Florin 1993, 123.)

Florinin määritelmä ei ole kuitenkaan aukoton, jos ajatellaan esimerkiksi sanaa *sauna*, joka voidaan kääntää saksan kielelle samalla vastineella. (Mt. 17–18.) Yhtäältä reaaliolle voi joskus löytyä vieraasta kielestä vastine, toisaalta kaikkien termien kulttuurispesifisyyttä on vaikea määritellä. Kujamäki (1998, 19) muistuttaa, että kulttuurispesifisyyden määrittäminen on täysin tapauskohtaista. Kiinnittäessäni huomiota aineistoni reaalioiden tunsin välillä epävarmuutta siitä, mikä asia voidaan käsittää kulttuurispesifiseksi ja mikä ei. Pohdin, ovatko kaikki aineistostani keräämäni ilmaisut varmasti relevantteja analyysin kannalta. Kujamäki (1998) mieltää pulman niin, että asia, joka lähdetekstin lukijasta vaikuttaa kulttuurispesifiseltä, ei välttämättä ole sitä kääntäjän näkökulmasta, saatikka

kohdetekstin lukijan mielestä. Näin ollen elementti voidaan mukauttaa käännökseen, yleistää tai sen voidaan antaa kokonaan kadota. (Mt. 19.) Keräämäni aineiston reaaliat ovat valikoituneet analyysiini oman kokemusmaailmani ja kulttuurintuntemukseni pohjalta, jotka luonnollisestikin eroavat romaanin kääntäjän ja kenen tahansa muun ihmisen vastaavista taustoista.

Bödecker ja Freese (1987) kuvaavat reaaliota kaunokirjallisissa teksteissä polyfunktionaaliseksi. Yhtäältä reaaliolla on referenssifunktio (sanat viittaavat olemassa oleviin asioihin), toisaalta ne myötävaikuttavat fiktionaalisen maailman rakenteeseen, muodostavat yhteyden kaunokirjallisen teoksen ja sen vastaanottajien kokemusmaailman välille. Reaaliat viittaavat ensi kädessä esitettyyn, oletettuun todellisuuteen ja vasta toissijaisesti ulkomaailmaan. Reaaliat voivat lisäksi olla osa fiktionaalisen henkilön persoonaa tai ne voivat vaikuttaa kirjailijan kaunokirjallisten taitojen arviointiin. Reaaliat vaikuttavat teokseen myös tyylillisesti. (Mt. 138–139.) Valitessaan reaalioiden käänösstrategian, kääntäjä vaikuttaa siihen, miten lähdetekstin kirjoittajan tyyli välittyy tai jää välittymättä kohdetekstin lukijalle. Kujamäen (1998) mukaan reaaliat kuvaavat tietylle kulttuuriselle tai maantieteelliselle alueelle tyypillisiä elementtejä. Ei ole ainoastaan kiinnostavaa, miten kääntäjä toimii reaalioiden kanssa, vaan miten kääntäjän ratkaisut vaikuttavat romaanin kohdekielisen muodon kulttuuriseen, kaunokirjalliseen ja kielelliseen profiiliin. (Mt.14.)

4.2 Reaalioiden aihepiirit

Ildikó von Kürthy kuvaa romaanissaan yksin asuvan kolmekymmentävuotiaan Cora Hübschin elämää. Hübschin arjen elinpiiriin kuuluvat työ, ystävät, miehet, televisio, musiikki ja juhlat. Näin ollen romaanissa esiintyy nuorehkon naisen elinpiiriin kuuluvia reaaliota. Jos ajatellaan lähes kenen tahansa länsimaisessa kulttuurissa elävän ihmisen arkea, se on täynnä tuotemerkkejä ja julkisuuden henkilöiden nimiä. Samalla tavalla tietyt televisio-ohjelmat ja sanoma- ja aikakauslehdet ovat niiden vaikutuspiirissä eläville ihmisille tuttuja, jos eivät muuten, niin ainakin nimeltä. Cora Hübschin elämästä kertoessaan von Kürthy viljelee tekstissään saksalaisia tuotemerkkejä ja saksalaisia henkilönnimiä. Tämä saksalaiseen kulttuuriin kuuluvien elementtien paljous asettaa kääntäjän haasteelliseen asemaan, kuten luvussa 3 todetaan.

Reaaliat voidaan jakaa erilaisiin aihepiireihin (Kujamäki 1998, 26–27) ja niiden avulla voidaan peilata teoksen maailmankuvaa. Reaalioiden teemojen luokitustapoja on olemassa useita, mutta olen katsonut aineistooni soveltuvan oman luokitteluni käyttämisen sopivammaksi ratkaisuksi kuin valmiin jaottelutavan käyttämisen. Kujamäki (mt.) on luokitellut reaaliensa kuuteen luokkaan: yhteiskuntaan, vapaa-aikaan, erisnimiin, luontoon, mytologiaan ja arkipäivään. Yhteiskuntaan kuuluu esimerkiksi ammatit ja valuutta, vapaa-aikaan taas perinteet ja pelit. Kujamäen (1998, 26) luokittelua mukaillen olen tehnyt omaan aineistooni sopivan aihepiirilukittelun, jonka esittelen seuraavissa alaluvuissa.

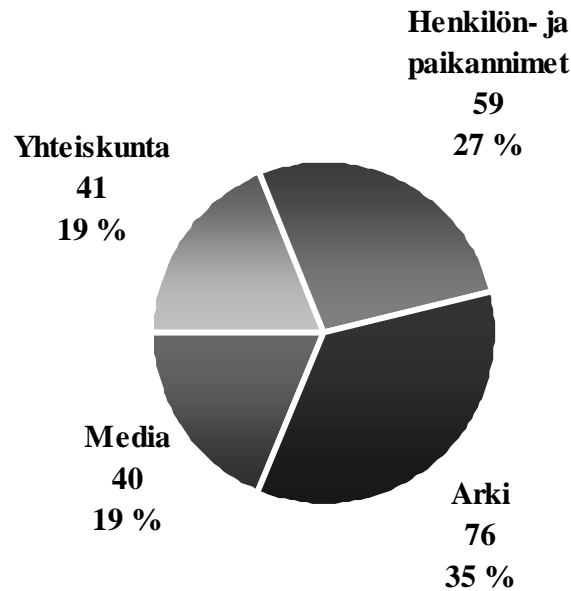
4.2.1 Reaalioiden yläkategoriat

Jaan reaaliat neljään yläkategoriaan ja useampiin alakategorioihin. Esittelen ensin yläkategoriat. Niihin kuuluvat:

- Arki
- Henkilön-ja paikannimet
- Media
- Yhteiskunta

Kuten Kujamäki (1998, 27) mainitsee, reaalioiden jäsentely ei sinänsä ole itsetarkoitus, vaan se helpottaa yksittäisten käännösratkaisujen havainnollistamista ja merkitsemistä. Aihepiirilukittelun tarkoitus työssäni on auttaa havainnollistamaan, minkälaisien aihepiirien alueelta aineistoni reaaliat nousevat esiin.

Taulukko 1 Yläkategorioiden lukumääräiset ja prosentuaaliset osuudet aineistossa

Suurin osa tutkimani romaanin reaaliosta, 35 %, sijoittuu Arki-kategoriaan. Henkilön- ja paikannimet ovat 27 %:lla toiseksi suurin yläkategoria. Henkilön- ja paikannimien paljous johtuu siitä, että romaanissa esiintyy paljon saksalaisia näyttelijöitä ja muita julkisuuden henkilöitä. Kolmannella sijalla on Yhteiskunta 19 %:lla. Media-kategoriaan kuuluvia reaaliota on Yhteiskunta-kategoriaa vastaavasti 19 % aineistosta, mutta kappalemääräisesti yksi vähemmän.

Yhteensä aineistossa on reaaliota on 217 kpl. Niistä Arki-kategoriaan kuuluvia reaaliota on 76 kpl, Erisnimiin luokiteltavia reaaliota on 59 kpl, Yhteiskunta-kategoriaan kuuluu 41 reaalaa ja Media-kategoriaan 40 reaalaa. Arki-kategorian suuruus johtuu aineistossa esiintyvien Ruoka-alakategoriaan kuuluvien reaalioiden määrästä.

4.2.2 Reaalioiden alakategoriat

Yläkategorian jakaumaan vaikuttaa alakategorioiden sisältö. Vaikka Arki on yläkategorioista hallitsevin, se ei välttämättä merkitse sitä, että suurin määrä reaalioiden sijoittuu sen johonkin yksittäiseen alakategoriaan. Olen luokitellut alakategoriat seuraavasti ja käytän niistä taulukoissa kategorioiden viittaavia lyhenteitä. Alakategorian perään on merkitty sulkuihin esimerkki kategoriasta kuuluvasta reaaliasta.

Arki

A1 Ruoka ja juoma (*Ritter-Sport-Trauben-Nuß*)

A2 Muut kulutustuotteet (*Aronal*)

A3 Esineet (*Leuchtende Gummibärchen*)

Henkilön- ja paikannimet

H1 Henkilöt (*Udo Jürgens*)

H2 Paikannimet (*Halle*)

Media

M1 Televisio (*ARTE*)

M2 Radio (*Deutschlandfunk*)

M3 Kirjalliset julkaisut (*Psychologie Heute*)

M4 Elokvat (*Die Waffen der Frauen*)

Yhteiskunta

Y1 Ammatit (*Klofrau*)

Y2 Poliitikka (*FDP*)

Y3 Mitat ja määreet (*Dreiviertelstunde*)

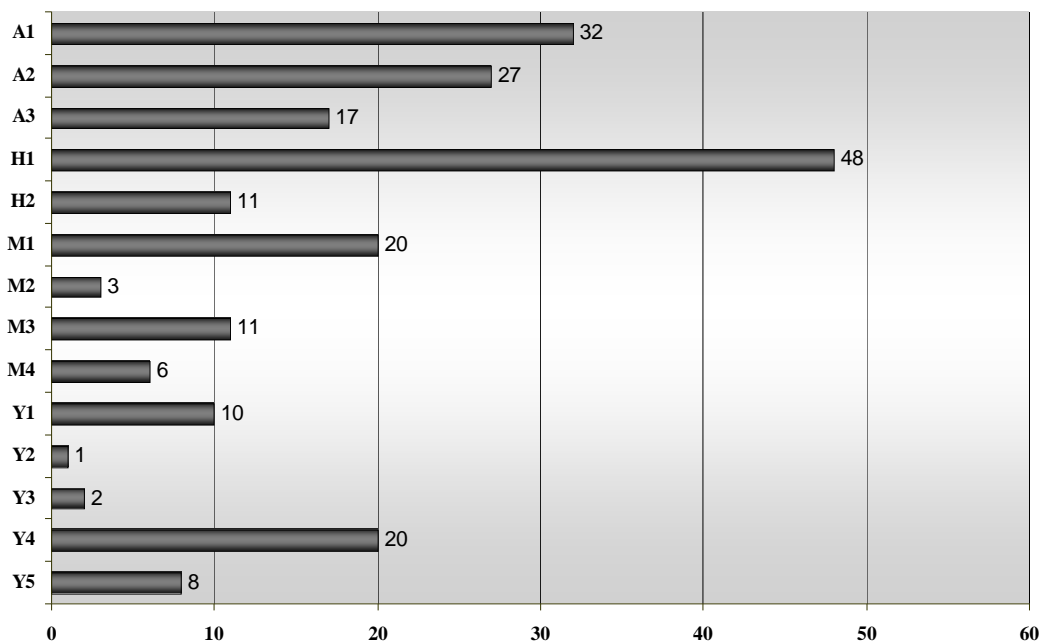
Y4 Kieli ja sanonnat (*Tschüssikowski*)

Y5 Kaupat ja instituutit (*Douglas*)

Reaalioiden aiheuokittelujen alakategoriat selvittävät tarkemmin, mitä reaalioiden aineistossa esiintyy eniten. Taulukossa 1. Arki oli pääkategorioista suuriosaisin, mutta aiheuokittelujen alakategorioita erittelevästä taulukosta 2. selviää, ettei Arki-kategorian Ruoka-alaluokka kerää suurinta reaalioiden määrää. Suurin yksittäinen

alaluokka on Henkilönnimet 48 reaalialla, Ruoka-alakategoria on vasta toinen 32:lla reaalialla. Henkilönnimiä käytetään aineistossa monessa yhteydessä. Elokuvia käsiteltäessä tulee esiin näyttelijöiden nimiä, ihmisten ulkonäöstä tai käytöksestä puhuttaessa saatetaan viitata julkisuuden henkilöön tai sitten kirjassa esiintyvissä juhlissa on vieraina tunnettuja henkilöitä. Henkilönnimiä käytetään niin monessa kontekstissa tutkimani romaanin tapahtumapiirissä, että niiden esiintymistiheys kasvaa väistämättäkin suureksi.

Taulukko 2. Alakategorioiden reaalioiden kappalemäärät aineistossa

4.3 Realioiden käänösstrategiat

Keskityn seuraavaksi realioiden eri käänösstrategioihin ja niiden luokitteluihin. Havainnollistan eri strategioita viittaamalla esimerkein tutkimusaineistooni. Esimerkkien esilletuonnin lisäksi keskityn analysoimaan kutakin esimerkkiä. Näin ollen teoria ja analyysi kietoutuvat seuraavissa alaluvuissa tiukasti yhteen.

Kujamäki (1998, 82–88) on tehnyt Bödeckerin ja Freesen (1987) prototypologian pohjalta realioiden käänösstrategioiden luokittelun. Lisäksi Leppihalme (2001) on käsitellyt ja luokitellut reaaliota omalla tavallaan, ei tosin kovinkaan paljon Bödeckerin & Freesen ja Kujamäen luokitteluista poiketen. Luokittelujen eroihin palaan realioiden käänösstrategioita käsittelevissä alaluvuissa. Olen luokitellut

tutkimani teoksen reaaliat Kujamäen, Bödeckerin & Freesen sekä Leppihalmeen jaotteluita mukailleen. Jaan tutkimuksessani reaaliat kahdeksaan eri kategoriaan: suora lainaus, käännöslaina, selittävä käännös, analoginen käännös, hyperonyyminen käännös, kohyponyyminen käännös, assosioiva käännös ja poisjätö. Koska tutkimassani kirjassa ei esiinny kääntäjän kommentteja tai alaviitteitä, olen jättänyt lisäyksen (ks. 4.3.3) pois jaottelustani.

Käytän käännösstrategioiden esimerkkeinä aineistoni reaaliota ja niiden käännöksiä. Esittelen ensin käännösstrategian ja tutkimaani romaaniin pohjautuvia esimerkkejä. Olen valinnut esimerkit aineistosta sillä perusteella, että ne antavat mahdollisimman laajan kuvan tietyn käännösstrategian käyttötavasta. Selventääkseni tapahtumakontekstia, kerron kunkin esimerkin kohdalla tapahtumakehyksen.

Viittaan esimerkeissä LT-lyhenteellä lähdetekstiin ja KT-lyhenteellä vastaavasti kohdetekstiin, kummassakin sivunumerot mainiten ja reaaliat käännöksineen alleviivaten. Kerron kunkin käännösstrategian kohdalla, kuinka paljon kääntäjä on kyseistä strategiaa käyttänyt, mutta kokonaisuudessaan pohdin strategioiden käyttötiheyttä reaalioiden luokitteluiden ja niiden käännösstrategioiden välisten suhteiden avulla vasta luvussa 5.

Olen sijoittanut kunkin reaalian vain yhden käännösstrategian alaisuuteen. Esittämäni tulkinnat ovat omia tulkintojani, aivan kuten kääntäjän tekemät ratkaisut ovat hänen omia ratkaisujaan.

4.3.1 Suora laina

Suora laina pitää sisällään käännösratkaisut, joissa lähdetekstin sana käännetään kohdetekstiin muuttamattomana suorana sitaattina tai hieman assilimoituna, mukautettuna. Tätä käännösstrategiaa käyttäessään kääntäjä luottaa lukijan lähdetekstin kulttuurintuntemukseen. Mikäli lukijan lähdetekstin kulttuurintuntemus ei ole riittävä, välittyy lukijalle suorasta lainasta korkeintaan jonkin asteinen assosioiva merkitys. Suoralla lainalla on ennen kaikkea tyyllillinen vaikutus tekstiin. (Kujamäki 1998, 83.)

Tutkimassani teoksessa suoraa lainaa on käytetty paljon, varsinkin erisnimien kohdalla. Aineiston 217 reaaliasta 87 tapauksessa on käytetty suoraa lainaa, määrä

kattaa 40 % ratkaisujen kokonaismäärästä. Kujamäki (1998, 83) huomauttaakin, että erisnimien yhteydessä suorien lainausten käyttö on tämän vuosisadan aikana muuttunut standardinomaiseksi menettelytavaksi. *Kuutamotariffissa* kääntäjä on käyttänyt erisnimien kohdalla suoraa lainausta lähes poikkeuksetta.

Suurin osa aineiston reaalioiden henkilönnimistä koostuu saksalaisista julkisuuden henkilöistä, jotka mainitaan lähdetekstissä ohimennen. Päähenkilön on selvitetty olevan ystävättärensä kanssa juhliassa, joista uutisoidaan seuraavana päivänä televisiossa (esimerkki 1.). Tekstissä kuvaillaan, kuinka päähenkilö lähtee kävelemään kohti vessaa kesken elokuvapalkintojen jaon. Lähdetekstissä mainitut erisnimet on kaikki jätetty sinällään kohdetekstiin. Kääntäjä ei ole selventänyt, keitä henkilöt ovat, mutta henkilöt voidaan käsittää tunnetuiksi juhlien uutisarvon takia. Til Schweiger on näytellyt saksalaisten elokuvien lisäksi useissa kansainvälisissä elokuvissa, Senta Berger ja Mario Adorf ovat sen sijaan tuntemattomampia näyttelijöitä kohdekulttuurissa. Kohdetekstin sujuvuutta parantaisi selvennys henkilöiden ammatista esimerkiksi lisäten ” – – vetäen samalla puoleeni *tunnettujen näyttelijöiden* kuten – – ”.

Esimerkki 1.

LT/14: Ich stöckelte durch den schmalen Gang in Richtung Ausgang, nicht ohne strafenden Blicke von Til Schweiger, Senta Berger und Mario Adorf auf mich zu ziehen.

KT/14: Kopistelin kapeaa käytävää pitkin uloskäynnin suuntaan vetäen samalla puoleeni Til Schweigerin, Senta Bergerin ja Mario Adorfin katseet.

Aineiston reaalioidissa käytetään henkilönnimiä eri konteksteissa. Kuten mainitsin alaluvussa 4.2.2, henkilönnimiä käytetään niin monessa kontekstissa tutkimani romaanin tapahtumapiirissä, että niiden esiintymistiheys nousee helposti suureksi. Esimerkin 1. kaltaisen näyttelijän mainitsemisen lisäksi on aineistossa käytetty henkilönnimiä myös ulkonäön tai käytöksen vertaamiseen.

Esimerkki 2.

LT/29: Aber Oberschenkel wie Oliver Bierhoff und Waden, die auch ohne mich, jede für sich allein, überleben könnten.

KT/30: Sen sijaan reidet ovat kuin Oliver Bierhoffilla, ja pohkeet voisivat jatkaa elämää ilman minuakin, kumpikin yksikseen.

Lähdetekstissä päähenkilö puhuu reisiensä koosta ja vertaa niitä Oliver Bierhoffin reisiin (esimerkki 2.) Lukija voi olettaa, että Oliver Bierhoffilla on isot reidet, sillä naiset useimmiten valittavat ennemminkin lihavuudestaan kuin laihuudestaan, mutta lukija ei välttämättä tiedä kuka Oliver Bierhoff on. Lukijan mielikuvan kannalta on oleellista, samaistaako reisien koon keski-ikäisen hyvin syöneen liikemiehen reisiin vai menestyneen jalkapalloilijan jalkoihin. Kohdetekstin lukijan ei voida olettaa tuntevan kaikkia lähdekulttuurin julkisuuden henkilöitä. Kohdetekstin pieni lisäys Bierhoffin ammatista jalkapalloilijana auttaisi lukijaa oikean mielikuvan rakentamisessa. Vertailevassa kontekstissa olisi lukijan tärkeä tietää, millaiseen kohteeseen tekstissä viitataan.

Aineistossa on käytetty suoraa lainaa henkilönnimien lisäksi esimerkiksi kyltittekstin kääntämisessä (esimerkki 3.), jossa naisten vessan merkiksi ovesa sanotaan olevan ”Damen”-kyltti. Lähdekieltä taitamattomalle lukijalta saattaa jäädä saksankielinen termi ymmärtämättä, mutta sen merkityksen voi päätellä myös asiayhteydestä. Merkitystä kontekstista ei olisi tarvinnut päätellä, mikäli kääntäjä olisi käyttänyt esimerkiksi ilmaisua *naisten vessan kyltti*. Tällöin olisi tosin häivytetty lähdekulttuurin elementti.

Esimerkki 3.

LT/17: Ich sah nur die Schwingtür, das Schild «Damen» und dahinter, vor meinem inneren Auge, das Klofräuchen mit ihren Stullen in der Tasche.

KT/18: Näin vain heilurioven ja ”Damen” -kyltin ja sieluni silmillä oven takana siivoojätädin, jolla oli eväsvoileivät taskussa.

Kun nimien kääntämisessä on aineistossa lähes poikkeuksetta käytetty suoraa lainausta, on samoin menetelty miltei kaikkien tuotemerkkien kanssa. Lähdetekstissä päähenkilö kertoo syövänsä Mini-Dickmanneja (esimerkki 4.). Sitä seuraava lause tekstissä selventää, että Mini-Dickmannit ovat suklaa-vahtosuukkoja, joita

Suomessakin ennen *neekerinpusuiksi* kutsuttiin ja joita myydään nykyisin pelkän *pusun* tai *suukon* nimellä. Suukkojen tuotemerkki olisi myös ollut mahdollista jättää kokonaan pois, mutta silloin paikallista väriä olisi kadonnut melko runsaasti, eikä kyseessä olisi ollut enää lähdetekstin kaltainen mainoslauseen imitointi.

Esimerkki 4.

LT/47: Ich esse Mini-Dickmann's. <Schokoladen-Schaumküsse direkt aus der Frischebox>.

KT/49: Syön Mini-Dickmanneja. ”Suklaa-vahtosuukkoja suoraan kylmäkaapista”.

Kohdetekstiin on jätetty esimerkissä alkuperäisen tuotemerkin nimi, mikä ei kuitenkaan välttämättä hankaloita tekstin ymmärtämistä, sillä seuraavassa lauseessa tarkennetaan, mitä Mini Dickmannit ovat. Vaikeaselkoinen sen sijaan saattaa olla *suoraan kylmäkaapista*, joka voi aiheuttaa suuriakin ymmärtämisvaikeuksia, niin ettei ole enää selvää mitä Mini-Dickmanneilla ja suklaa-vahtosuukoilla tarkoitetaan. Palaan kyseiseen ongelmaan alaluvussa 4.3.2, jossa käsittelen käännöslainaa käännösstrategiana.

Romaanissa esiintyy vieraiden tuotemerkkien lisäksi myös Suomessa myytäviä tuotteita (esimerkki 5.). Päähenkilö puhuu lähdetekstissä siitä, kuinka asioiden nimet ja tuotemerkit muuttuvat ajan myötä, eikä tiettyjä nimiä ole edes enää hyväksyttävää käyttää, kuten *neekerinsuukkoa*.

Esimerkki 5.

LT/47: Ich find's ja albern, daß man nicht mehr Negerkuß sagen darf. Raider hieß auf einmal Twix, Leningrad wieder St. Petersburg und Karl-Marx-Stadt wieder Chemnitz.

KT/49: Minusta on ihan älytöntä, että enää ei saa puhua neekerinpusuista, Raiderista tuli yhtäkkiä Twix, Leningradista jälleen Pietari ja Karl Marx-Stadtista jälleen Chemnitz.

Twixin ja Raiderin kohdalla kohdetekstiin ei ole erikseen lisätty, että kyseessä on suklaapatukkamerkki. Suoran lainan käyttäminen kohdekulttuurissa tunnettujen tuotemerkkien kohdalla on ongelmaton. Suomessa on myyty esimerkin suklaapatukkaa ensin Raiderina ja vuodesta 2000 alkaen Twixinä. Saksassa patukka vaihtoi nimeään jo vuonna 1991. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Twix.)

Kaikki kirjassa esiintyvät tuotemerkit eivät kuitenkaan ole suomalaiselle yhtä tuttuja kuin Twix. Esimerkiksi närästyslääke Maaloxania ei myydä Suomessa (esimerkki 6.). Päähenkilö kuvailee tekstissä valmistautumistaan juhliin, yritystään näyttää hoikalta ja sutjakalta tukisukkahousujen ja kohottavien rintaliivien avulla.

Esimerkki 6.

LT/68: Mein Bauch war herrlich flach. Und dank einer ordentlichen Portion Maloxan [sic!] hatte er auch aufgehört zu knurren.

KT/71: Vatsani oli ihanan litteä. Ja otettuani aimo annoksen Maloxania se oli myös lakannut kurisemasta.

Vatsa voi kurista monesta syystä, joten asiayhteydestä ei voi päätellä Maaloxanin olevan närästyslääkettä (Pharma 24 2007). Vatsan litteydestä puheen ollen, voisi ennemminkin kuvitella päähenkilön syöneen laksatiiveja tai maitohappobakteereja. Kohdetekstin luettavuutta lisäisi Maaloxanin vaihtaminen närästyslääkkeeseen. Vaihtoehtona on myös korvata Maaloxan Suomessa myytävällä närästyslääkkeen tuotemerkillä.

Lähdetekstissä on useiden esimerkin 6. Maaloxanin kaltaisten tuotemerkkien kohdalla käytetty suoraa lainaa. Joissakin tapauksissa, kuten esimerkissä 7. on lähdetekstissä tuotemerkki, joka on vain osittain Suomessa tunnettu. Kirjassa kuvaillaan miehen kylpyhuonetta ja siellä olevia tuotteita.

Esimerkki 7.

LT/122–123: Eine Zahnbürste die nicht aussah, als hätte er damit schon seine milchzähne geputzt, ein Rasierpinsel aus echtem Dachshaar und daneben das altvertraute Pärchen: Elmex und Aronal. Puh. Ich sage immer: Mädels, wenn ihr im Bad Davidoffs <Cool Water> oder Alpecin Forte oder eine Nagelfeile im Zahnputzbecher seht, dann nix wie weg.

KT/128: Hammasharja joka ei näyttänyt siltä, kuin hän olisi jynssännyt sillä jo maitohampaitaan, partasuti aitoa mäyränkarvaa ja sen vieressä vanha tuttu pari: Elmexiä ja Aronalia. Huh. Sanon aina: Tytöt, jos näette kylpyhuoneessa Davidoffin ”Cool Wateria” tai Alpecin Fortea tai kynsiviilan hammasmukissa, niin häipykää suorinta tietä.

Elmex-hammastahnaa myydään Suomessakin, mutta Aronalia ei. Kohdetekstin lukijalle Elmex ja Aronal eivät ole lukijalle vanha tuttu pari. Aronalin voi käsittää esimerkiksi suuvedeksi jota käytetään hammastahnan parina. On sinänsä merkityksetöntä lukijan kannalta, onko Aronal suuvettä vai hammastahnaa, mutta asian selvittämättömyys jättää aukon luetun ymmärtämiseen. Aronal on Elmexin tavoin hammastahnamerkki. Aronalia ja Elmexiä markkinoidaan parina: aamuisin suositellaan käytettävän Aronalia, joka suojaa ikeniä ja iltaisin Elmexiä, joka antaa kariessuojan (Gaba Deutschland 2007). Asian olisi voinut selventää kohdetekstissä esimerkiksi: – – *ja sen vieressä tuttu hammastahnapari: Elmex ja Aronal*. Kuten ei Aronalia, ei myöskään Alpecin Fortea löydy Suomen markkinoilta. Alpecin Medicinal Forte on hiusvesi, eikä se käy ilmi kontekstista (Alpecin 2007). Alpecin Forte -tuotemerkki olisi voitu korvata kohdetekstissä pelkällä *hiusvedellä*. Jos kylpyhuoneessa on hiusvettä, on se tämän kyseisen romaanin viitekehyksessä huono asia tuotteen merkistä huolimatta.

Kysyin Hurme-Keräselältä, ajatteliko hän teosta kääntäessään kulttuurispesifien elementtien paljoutta. Hurme-Keränen kertoi vastauksessaan, että: *Lukija pystyy hakemaan itse tietoa, jos jokin seikka jää ihmetyttämään* (Hurme-Keränen, 2007). Kevyttä viihderomaania, kuten *Kuutamotariffia* lukiessa hankalat tuotemerkit saattavat hämmentää lukijaa, mutta niiden lukijoiden joukko, jotka tosissaan etsisivät lisätietoa siihen, mitä tuotemerkit kätkevät taakseen, lienee häviävän pieni. Tosin *Kuutamotariffia* asiapitoisemmassa teoksessa voisi olettaa lukijan hakevan lisätietoa ongelmakohtaan. Esimerkiksi joissain teoksissa esiintyvät historialliset

tapahtumat eivät ole kaikilla ihmisillä yhteneväisessä laajuudessa tiedossa tai muistissa.

Romaanin tuotemerkit eivät ole kaikki kokonaan saksankielisiä, vaan niissä on osin myös saksalaiseen tapaan sekoitettuna saksaa ja englantia. Tällaisissa tapauksissa suora laina voi olla vaikeaselkoinen kokonaisuus kohdetekstin lukijalle.

Esimerkki 8.

LT/68: Und meine Wonder-Po-Strumpfhose. Die heißt wirklich so. Wonder-Po, sexy lifting.

KT/71: Ja ”Wonder-Po”-sukkahousuilla. Niillä on todellakin sellainen nimi. ”Wonder-Po, sexy lifting.”

Romaanissa tukisukkahousujen tuotemerkki on koostettu eri kielisistä osista (esimerkki 8.). *Wonder* on englantia ja sen pääasiallinen merkitys on *ihme*. *Po* on taas saksaa ja tarkoittaa arkisesti *peppua* tai *takapuolta*. *Sexy* on käytössä sekä englannissa ja saksassa ja se tarkoittaa *seksikästä*. *Lifting* on myös tuttu niin saksassa kuin englannissakin ja tarkoittaa *kohotusta* tai *nostamista*. Kohdetekstin lukijan voidaan olettaa ymmärtävän kansainväliset *wonder*, *sexy* ja *lifting*, mutta *Po:n* käsittää lähinnä asiayhteydestä. Kiusallisesti kyseiseen sanaan saattaa vielä sotkea englannin *Poo:n*, joka tarkoittaa *kakkaa*. Suoran lainan vaihtoehtona olisi sukkahousuille voinut keksiä myös kohdekielisen nimen, eikä nimen kömpelyydestäkään olisi ollut pelkoa, sillä esikuvansakin on kömpelö kooste, kuten myös lähdetekstissä todetaan. Toinen ratkaisu olisi ollut tehdä tuotemerkestä kokonaan englanninkielinen korvaamalla *Po* esimerkiksi sanalla *butt*. Toisaalta lähdetekstissä on ollut jo lähtökohtaisesti tarkoituksena tuoda esille hankalaselkoinen tuotemerkki, suoraa lainaa käyttämällä se myös pysyy hankalaselkoisena.

4.3.2 Käännöslaina

Bödecker ja Freese (1987, 146–147) määrittelevät käännöslainan Lewandowskiin (1984–1985) viitaten lauseenjäsen lauseenjäseneltä tehdyksi käännökseksi, joka porautuu jopa yksittäisten morfeemien kääntämiseen asti. Kujamäki (1998, 84) luonnehtii käännöslainojen usein päätyvän kääntäjän tahallisesta sanan

painottamisesta tai kääntäjän kieli- ja asiantuntemuksen puutteesta johtuen kohdetekstissä outoihin tai jopa käsittämättömiin käännöksiin.

Aineiston 217 reaalista 26 on käytetty käänöslainaa (12 % ratkaisusta). Käänöslainoja on käytetty romaanissa vaihtelevissa yhteyksissä ja useissa tapauksissa ne ovat hankaloittaneet kohdetekstin ymmärtämistä. Suoraa lainaa (ks. 4.3.1) on käytetty romaanin käänöksessä usein tuotemerkkien kohdalla. Myös käänöslaina on ollut joissakin tuotteissa tai tuotemerkeissä ratkaisuna. Esimerkissä 9. romaanin päähenkilö pohtii, miten hänen seuralaisensa mahdollisesti reagoisi hänen asuntonsa sisustukseen. Kohdetekstissä puhutaan sängyn päädyssä *loistelevasta kuminallesta*. Minkälainen kuminalle loistelee vuoteen jalkopäässä? Jättimäistä nallekarkkia muistuttava Lumibär-lamppu tuotiin Saksassa markkinoille vuonna 1995 ja siitä tuli välittömästi valaisinklassikko, jota suosivat niin lapset kuin aikuisetkin (Concona Wohndesign 2007). Mikäli kyseistä lamppua on myyty Suomessa, on sen markkinointi ollut todella vähäistä. Käänöslainan asemesta tuotetta kuvaileva *nallelamppu* toisi ratkaisun kulttuurien väliseen tuotemerkkiongelman.

Esimerkki 9.

LT/22: Aber die Konfrontation mit mehreren, auch noch gebundenen Rosamunde-Pilcher-Romanen, einem leuchtenden Gummibärchen am Fußende meines Bettes und einer Stange ‹Gauloises légères› neben der Badewanne?

KT/23: Mutta entä joutuminen silmätyksin useiden, peräti sidottujen Rosamunde Pilcherin romaanien, vuoteeni jalkopäässä loistelevan kuminallen ja kylpyammeen reunalle unohtuneen ”Gauloises légères” -kartongin kanssa?

Kulttuurieroihin läheisesti sidoksissa ja paljolti päällekkäisiä niiden kanssa ovat taustatietojen erot. Lähtötekstin lukijoilla on yleensä tekstin tulkitsemiseen tarvittavat taustatiedot, mutta käänöksen lukijoilla niitä ei välttämättä ole, koska he edustavat toista kulttuuripiiriä. (Vehmas-Lehto 1999, 102.) Lukija, joka tietää saksalaisten tapaan Lumibärin olleen hitti 90-luvulla, saattaa yhdistää *loistelevan kuminallen* kyseiseen tuotteeseen, muutoin se jää hämmentäväksi elementiksi tekstissä.

Kohdekulttuurin lukijoille tuntematon tuote on myös mäkikuismatabletit (esimerkki 10.). Tekstissä päähenkilö miettii asunnossaan esillä olevia esineitä ja tavaroita. Yöpöydällä hänellä on pakkaus jossa on mäkikuismatabletteja. Mäkikuismalla on rohdoskasvina rauhoittava ja hermoja vahvistava vaikutus (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Johanniskraut). Tästä voi päätellä sen olevan jonkinlainen lääke. Hankaluutta termiin tuo kuitenkin aineen esiintymismuoto *rae*. *Dragee*-sanalla on enemmän kuin yksi merkitys. Se on sekä sokeri- tai suklaarae, tabletti tai pilleri (Klemmt & Rekiaro 1999). Kääntäjä on käyttänyt suoraa lainaa ja käyttänyt *Drageen* vastineena *tablet*in asemesta *raetta*. Tämä epäselventää tuotetta entisestään. *Mäkikuismapilleri* tai *mäkikuismatabletti* selventäisi tuotteen laatua kohdetekstin lukijalle.

Esimerkki 10.

LT/22: -- und eine Packung Johanniskraut-Dragees zu stärkung der Nervenkraft.

KT/23: -- ja rasia hermoja vahvistavia mäkikuismarakeita.

Kaikki suorat lainat eivät kuitenkaan liity tuotemerkkeihin tai esineisiin. Kuten esimerkissä 8., on myös eräässä toisessa suoran lainan käänösstrategian käänöksessä käytetty monimutkaista termiä, mikä hankaloittaa lukemista. Suomessa yleisten vessojen käsienuivaajaa kutsutaan useimmiten *käsienuivaajaksi* tai *käsienuivaimeksi*. Saksassa siitä käytetään useimmiten termiä *Handtrockner*. Esimerkissä 11. kyseisestä laitteesta käytetään lähdetekstissä sanaa *Heißluftgebläseautomat*, mutta olen jäävi arvioimaan, miltä se kuulostaa saksalaisen korvaan ja onko se yhtä vaikeaselkoinen kuin kohdetekstissä sana sanalta käytetty ilmaisu *kuumaa ilmaa puhaltava automaatti*. Erona lähdetekstiin on se, että lähdetekstissä laite on yhdyssana, kohdetekstissä se on eritelty neljään sanaan. Lukijana vaikeaselkoiseen käsitteeseen takertuu ja se hidastaa lauseen ymmärtämistä. Ilmaisuu kertoo sen, mitä laite tekee, mutta ei sitä, mikä laite on nimeltään. Voidaan ajatella vastaavasti niin, että jääkaappia kutsuttaisiin *elintarvikkeita viilentäväksi säilytysratkaisuksi*.

Esimerkki 11.

LT/14–15: – – Heißluftgebläseautomat, unter dem man sich die Haut verbrennt, trotzdem nicht trocknet, und der Nächste dem man die Hand schüttelt, denkt, man hätte ihn mit Exkrementen besudelt.

KT/15: – – kuumaa ilmaa puhaltavaa automaattia, jonka alla iho palaa mutta ei silti kuivu, niin että seuraava käteltävä luulee tarranneensa peräpään tuotteiden tuhrimaan käteen.

Myös esimerkissä 12. on yksinkertainen asia selvitetty monimutkaisesti. Saksan kielessä käytetään kellonajoista puhuttaessa usein määreenä kolmea neljännestuntia tai pelkkää neljännestuntia. Kellon voidaan sanoa olevan *dreiviertel drei*, neljännestuntia vailla kolme. Suomessa sen sijaan käytämme neljännestunnin asemesta määreenä *varttia* tai *kolmea varttia*. Virallisessa tekstissä voitaisiin puhua Suomessa 45 minuutista kolmen vartin sijaan, mutta muutoin on normaalia puhua kolmesta vartista. Esimerkin 12. keskustelu käydään päähenkilön ja hänen parhaan ystävättärensä välillä, joten aihetta erityiseen muodollisuuteen ei ole. *Kolmen vartin* käyttö käännöksessä olisi ollut ystävysten keskustelussa luontevampi, kuin hankala kolmesta neljännestunnista puhuminen.

Esimerkki 12.

LT/14: «Wenn das im Fernsehen übertragen wird, dann kürzen die das Ganze auf 'ne Dreiviertelstunde», – –.

KT/13: ”Kun tämä esitetään televisiossa, silloin koko juttu tiivistetään kolmeen neljännestuntiin”, – –.

Suoraa käännöstä on käytetty aineistossa myös niin, että vaikka alkuperäisen sanan merkitys on vaihtunut, käännös on silti pysynyt luontevana (esimerkki 13.). *Pfannkuchen* tarkoittaa saksan kielessä ohukaista tai munkkia. Käännöslainaa käytettäessä ohukainen muuttuu *pannukakuksi*. Lähdetekstissä kuvaillaan Veronica Ferrerin ulkonäköä ilkeän sävyyn. Lässähtänyt pannukakku on ratkaisuna hyvin toimiva ja ymmärrettävä kuvaus. Lähdetekstiä vastaava *masentunut lettu* ei olisi ollut yhtä sujuva ilmaisu.

Esimerkki 13.

LT/13: Sieht aus wie deprimierter Pfannkuchen und --.

KT/13: Hänhän näyttää lässähäneeltä pannukakulta ja --.

4.3.3 Selittävä käännös

Selittävän käännöksen strategiaa käyttäessä kääntäjä hapuilee lähdetekstin käsitettä Kujamäen (1998) mukaan niin, että joissakin tapauksissa reaalian kääntämisestä syntyy laajoja, määritelmän kaltaisia parafraaseja. Useimmiten selitykset ovat kuitenkin lyhyitä. Liian laajalti käytettyinä tällaiset selittävät käännökset eivät ole tarpeellisenä apuna lukijalle, vaan ne kertovat lähinnä kääntäjän taustatietämyksestä ja siitä, miten kääntäjä mieltää kuvaillun ympäristön. (Mt. 84.) Leppihalme (2001, 143) kuvaa selittävän käännöksen termiä sillä rajauksella, että selitys tapahtuu tekstin sisällä. Lisäys määritellään tekstin ulkopuoliseksi selitykseksi esimerkiksi alaviitteen muodossa.

Kujamäki (1998) on kuitenkin luokitellut selittävän käännöksen ja lisäyksen erikseen. Lisäyksen alle hän niputtaa muutkin lisäykset kuin pelkästään alaviitteet. Kujamäen (1998) mukaan prototyypisenä lisäyksenä voidaan pitää alaviitteitä tai kääntäjän kommentteja, joiden avulla kääntäjä esittelee toisen mahdollisen käännösratkaisun (useimmiten lähdekielisen vierassanan) ja selittää käännöksessään lähdekulttuurin ilmiön. Lisäykseksi lasketaan myös parafraasit, jotka täydentävät, kommentoivat tai määrittävät lähdekielistä termiä. (Kujamäki 1988, 88.) Tutkimassani teoksessa ei reaalian käännösstrategiana käytetty kertaakaan lisäystä alaviitteiden tai sanaston muodossa, joten olen jättänyt lisäyksen luokittelustani kokonaan pois. Selittävän käännöksen alle luokittelen Leppihalmeen (2001, 143) tapaan niin selitykset kuin pienet selvityksetkin. Selittävässä käännöksessä voidaan lukijaa auttaa ymmärtämään asia esimerkiksi Leppihalmeen (2001) esimerkin tavoin: *Lentua* > *Lake Lentua*. Selittävän käännöksen ongelmana on lähinnä se, että selitys usein pidentää kohdetekstiä ja saattaa latistaakin sitä. (Mt. 143.)

Lainakäännösten tavoin selittävät käännökset tuovat ilmi kääntäjän vieraan perspektiivin lähdekulttuuriin: käännös paljastaa implisiittisesti (suhteessa muihin käännösmetodeihin) ja eksplisiittisesti (kääntäjän valitseman muotoilun kautta) kääntäjän suhteen verbalisoituun kulttuurieroon (Kujamäki 1998, 85).

Tutkimani teoksen suomentajan, Hurme-Keräsen, mielipide asiaan liittyen on seuraava:

Jossakin tilanteessa jonkinlainen ”selittävä” lisäsana voi olla paikallaan, mutta sellaiset eivät saa häiritä sujuvuutta. Varmaan aika monella suomentajalla olisi joskus kiusaus lisätä jonnekin ”suom.huom.”, mutta sellaiset ovat usein lukijan aliarvioimista. (Hurme-Keränen 2007.)

Aineiston 217 reaaliasta 11 kappaleen tapauksessa on käytetty selittävää käännöstä, määrä kattaa 5 % ratkaisujen kokonaismäärästä. Selittävää käännöstä ei ole siis käytetty useasti tutkimassani teoksessa. Suurin osa selittävistä käännöksistä lukeutuu sellaisiin, joissa selvitetään esimerkiksi televisiokanavan nimeä lisäämällä *-kanava* nimen perään. Vastaavasti on lisätty sanoma- tai aikakausilehden nimen perään *-lehti*. Esimerkissä 14. päähenkilö miettii täydellistä vastausta siihen, miten hän viettää vapaa-aikaansa. Kääntäjä on selventänyt ARTE-nimen jälkeen kyseessä olevan televisiokanavan. ARTE ei ole välttämättä kohdetekstin lukijoille tuttu, joten on perusteltua selventää, että se on televisiokanava. Lisäksi ei ole yhtä kuvailevaa katsoa pelkästään avantgarde-elokuvia televisiosta, kuin se, että niitä katsoo tietyltä kanavalta. Lukija voi olettaa ARTE-kanavan olevan jotenkin erityinen, koska se on erikseen mainittu. ARTE (Association Relative à la Télévision Européenne) on saksalais-ranskalainen televisiokanava, jonka ohjelmatarjonta on tunnettu kulttuuri- ja dokumenttipainotteisesta ohjelmistostaan.

Esimerkki 14.

LT/28: Nun ja, und wenn ich dann tatsächlich mal einen Abend zu Hause bin, schaue ich mir, das muß ich ehrlich gestehen, am liebsten tschechische Avantgarde-Filme auf ARTE an.

KT/28: Niin, ja minun on rehellisesti tunnustettava, että kun kerrankin todella vietän koti-iltaa, katselen mieluummin tšekkiläisiä avantgarde-elokuvia ARTE-kanavalta.

Vastaavasti televisiokanavan nimen yhteydessä on toisessakin kohtaa tehty käännökseen pieni lisäys (esimerkki 15.). Lisäys on tämänkin kanavan kohdalla perusteltu ja samalla SAT 1 profiloituu ARTE:sta poiketen kevyen ohjelmatarjonnan kanavaksi. Samaisessa lauseessa kääntäjä on tosin kirjoittanut Clint Eastwoodista ja Ushi Glasista siten, että lukija voi olettaa henkilöiden ohjanneen elokuvat, ei

näytelleen niissä. Yksiselitteisempänä ratkaisuna toimisi esimerkiksi *Clint Eastwoodin tähdittämä ”Tulilinjalla”*.

Esimerkki 15.

LT/56: «In the line of fire» mit Clint Eastwood, «Sylvia – Eine Klasse für sich» mit Uschi Glas, «Meine Tochter ist der Sohn meiner toten Mutter» auf SAT1 – banale TV-Spektakel ohne Cora Hübsch.

KT/59: Clint Eastwoodin filmiä ”Tulilinjalla”, Uschi Glasin ”Sylvia – omaa luokkaansa”, ”Tyttäreni on äitivainajani poika” SAT 1 -kanavalla – sellaisia banaaleja TV-spektaakkeleja Cora Hübsch ei katsele.

Televisiokanavien ja lehtien täsmentämisen lisäksi aineistossa on myös muutama kirjaimellisesti selittävä käännös. Vitsit eivät aina toimi lähdekulttuurin tavoin kohdekulttuurissa. Niitä voidaan joutua joko selittämään tai ne täytyy korvata kohdetekstissä ymmärrettävällä vitsillä. Esimerkissä 16. päähenkilö esittelee itsensä nimellään ”Cora Hübsch”, johon vastapuoli reagoi vitsillä. Kohdetekstissä selitetään vitsi, joka muutoin jäisi mitä ilmeisimmin saksaa taitamattomalta lukijalta ymmärtämättä. Selittävä käännösratkaisu toimii tässä kohden hyvin, vaikkakaan selitetyt vitsit valitettavasti tuskin koskaan ovat alkuperäisen vertaisia.

Esimerkki 16.

LT/58: «Wie Hübsch.» Ach nee. Also wirklich. Den Scherz hatte ich in meinem Leben ein paarmal zu oft gehört.

KT/60: ”Sepä somaa.” Siis todella. Nimeni merkitsee somaa, joten olen kuullut saman vitsin jo pari kertaa liikaa elämäni aikana.

Simigné Fenyőn (2005) mukaan selittävän käännöksen syynä ovat lähde- ja kohdekulttuurin lukijoiden taustatietojen eroavaisuudet. Tarkoituksena on antaa lukijalle lisäinformaatiota, tukea kohdetekstin lukijoiden taustatietoutta. Siinä missä poistot (ks. 4.3.8) merkitsevät menettämistä, ovat lisäykset voittoja (Simigné Fenyő 2005, 67.) Taustatieto voi olla esimerkiksi tekstissä mainittu maantieteellinen paikka, joka on lähdetekstin lukijoille tunnettu paikka, koska se sijaitsee lähdekulttuurin maassa, mutta kohdetekstin lukijoille paikka on tuntematon. Esimerkissä 17. on selvennetty Eifelin maantieteellistä laatua. Lisäyksen ansiosta

lause on lukijalle eheä. Mikäli ylänköä ei mainittaisi, jäisi lause kesken ja Eifelin voisi sekoittaa ajatuksissaan vaikka Eiffelin torniin.

Esimerkki 17.

LT/100: – – und wir verbrachten zwei Wochen im Ferienhaus von Saschas Eltern in der Eifel.

KT/105: – – me vietimme kaksi viikkoa Saschan vanhempien loma-asunnossa Eifelin ylängöllä.

4.3.4 Analoginen käännös

Kujamäki (1998) siteeraa Lossauta (1993) selvittäessään, että analogista käännösratkaisua käyttäessään kääntäjä kotouttaa, mutta samalla tuo esille rinnakkaisesti lähdetekstiin viitaten vastaavan konkreettisen asian kohdetekstissä. Analogiaa käytettäessä saatetaan kuitenkin menettää yksittäinen kulttuurinen tunnusmerkki tai lähdekulttuurin sävy. (Kujamäki 1998, 85.)

Leppihalme (1997) nimittää samaista käännösstrategiaa kulttuuriseksi adaptaatioksi, jossa kääntäjä siirtää reaalian kulttuuriset konnotaatiot ja assosiaatiot käyttäen kohdetekstissä kohdekulttuurissa toimivia ekvivalentteja. Näin ollen kääntäjä kotouttaa vieraannuttamisen sijaan ja tuntematon muuttuu lukijalle tutuksi, esimerkiksi seuraavalla tavalla: *Working at Whole Foods* > *töissä Elannossa*. Strategiaa käytetään useimmiten tekstityksissä ja lastenkirjallisuuden kääntämisessä. Myös huumori edellyttää useissa tapauksissa kulttuurista adaptaatiota. (Leppihalme 1997, 142.)

Aineiston 217 reaaliasta 33 kappaleen tapauksessa on käytetty analogista käännösstrategiaa (15 % ratkaisujen kokonaismäärästä). Aineiston analogisen käännösstrategian alaiset käännökset ovat melko erilaisia, mutta laajana yksittäisenä kokonaisuutena on idiomien kääntäminen. Romanissa päähenkilö viettää iltaa tapaamansa miehen kanssa ja illan myötä käy ilmi, että heillä on paljon yhteistä. He inhoavat esimerkiksi kumpikin tiettyjä sanontoja (esimerkit 18–20).

Idiomit eivät yhdessäkään aineiston tapauksessa ole sellaisia, että niistä löytyisi suora vastine kohdekulttuurista. Esimerkin 18. Gottfried Heinrich zu Pappenheim (1594–1632) oli saksalainen sotapäällikkö ja kreivi. Hänet tunnetaan 30-vuotisesta

sodasta keisarin sotapäällikkönä. Häneen viittaava sanonta *Ich kenne meine Pappenheimer* tarkoittaa omiensa tuntemista, tietoa siitä, keneen voi luottaa. Sanonta on peräisin Friedrich Schillerin näytelmästä *Wallensteinin kuolema*. Sanonta on ollut alun perin positiivinen ja se oli sidoksissa rohkeuteen, uskollisuuteen ja miehuuteen. Nykyisin sanonnalla on ennemminkin negatiivinen sointi ja se liitetään riittämättömyyteen ja puutteellisuuteen. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Pappenheimer.) Kääntäjän versio *Meiltähän tämä käy* ei varsinaisesti vastaa mitenkään lähdetekstin sanontaa, mutta toimii hyvin latteiden sanontojen luettelossa.

Esimerkki 18.

LT/70: «Ich kenn doch meine Pappenheimer.»

KT/73: ”Meiltähän tämä käy.”

Esimerkin 19. höyrylaiva SS Andrea Doria oli italialainen valtamerilinjalaiva. Se laskettiin vesille 1951 ja se upposi toisen laivan törmättyä siihen vuonna 1956, mutta suurin osa matkustajista saatiin pelastettua. Saksalainen artisti Udo Lindenberg teki laulun *Alles klar auf der Andrea Doria* vuonna 1974. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – SS Andrea Doria.) Tässäkään sanonnassa ei kääntäjän ratkaisulla ole muuta yhteistä lähdetekstin kanssa, kuin erisnimen käyttäminen. Kuten esimerkissä 13., sopii kääntäjän ratkaisu latteasta sanonnasta tähän mainiosti.

Esimerkki 19.

LT/70: «Alles klar auf der Andrea Doria.»

KT/73: ”Siitä vaan, sanoi Tsaikovski.”

Myös esimerkissä 20. on kyse idiomin kääntämisestä. *Zahlemann und Söhne* tai *den Zahlemann machen* on sanonta, joka tarkoittaa sitä, että joku maksaa haluamattaan paljon rahaa jostakin. Yleensä maksaja ei saa vastinetta maksulleen. Sanonta viittaa yrityksen nimen muodostamiseen käänöslainaa karkeasti käyttäen *Maksumies ja pojat*. Nykyisin on myös paljon yrityksiä, joiden nimi on *Zahlemann und Söhne*. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Zahlemann und Söhne.) Kääntäjän sanonta ei tässäkään esimerkissä liity lähdetekstin idiomiin, mutta on edellisten esimerkkien tavoin hyvin soveltuva ratkaisu.

Esimerkki 20.

LT/70: «Jetzt machen wir mal Zahlemann und Söhne.»

KT/73: ”Hellurei ja hellät tunteet.”

Idiomien lisäksi romaanin käännöksessä on myös tehty arkisia asioita kohdetekstin lukijalle tutuksi. Esimerkin 21. lähdetekstissä päähenkilö toteaa, että hänet on sosiaalivakuutettu, mutta hän ei tiedä, missä yhtiössä hänen vakuutuksensa on. Lähdetekstin vakuutus saattaisi olla kohdetekstin lukijalle hieman hämmentävä, sillä Suomessa ihmiset ovat automaattisesti sairausvakuutettuja, vaikkakin erillinen hoitovakuutus on mahdollista ostaa vakuutusyhtiöstä. Kääntäjä on selkiyttänyt kohdan puhumalla *sairausvakuutuskortista*. Sairausvakuutuskortti kuulostaa kohdetekstin lukijan korvaan normaalilta, *KELA-kortti* olisi ollut taas liian kotouttava ratkaisu.

Esimerkki 21.

LT/71: Ich weiß, daß ich sozialversichert bin, aber ich weiß nicht wo.

KT/75: Tiedän, että minulla on sairausvakuutuskortti, mutta en tiedä missä.

4.3.5 Hyperonyminen käänös

Kohdetekstissä *hyperonyymi* korvaa lähdetekstin spesifimmän *hyponyymin* (Kujamäki 1998, 86). Hyperonyymi on yläkäsite ja hyponyymi vastaavasti alakäsite. Hedelmä on banaanin ja omenan hyperonyymi. Ruusu ja päivänkakkara ovat kukan hyponyymeja.

Käytettäessä hyperonyymistä käänöstä, jää reaaliosta useimmiten luokkaspesifejä tunnusmerkkejä pois, jolloin niin tarkat asiaviittaukset kuin myös kulttuuriset viittaukset jäävät paitsioon. Hyperonyymiset käänösratkaisut ovat sellaisen käänösметodin keskeisenä osana, joka asettaa alkuperäisteoksen realismin kaunokirjallisissa teksteissä taka-alalle. (Kujamäki 1998, 86.)

Aineiston 217 reaaliasta 36 on käännetty hyperonyymistä käänösstrategiaa käyttäen, määrä kattaa 17 % ratkaisujen kokonaismäärästä. Hyperonyymistä käänösstrategiaa on käytetty aineistossa usein korvaamaan lehden tai televisio-ohjelman saksalaisperäistä nimeä. Hyperonyymisen käänösstrategian paljous näkyy myös selvästi ruokaan liittyvissä käännöksissä. Yhteys Ruoka-alakategorian suosion

ja hyperonyymisen käänösstrategian käytön välillä käy ilmi myös vertaillessa taulukoita 2. ja 4.

Esimerkissä 22. päähenkilö kuvailee sitä, miten naiset odottavat miesten puhelinsoittoja vaikka koko päivän. Tekstissä kerrotaan miten miehet suhtautuvat puhelinsoittojen odottamiseen: he katselevat ran-ohjelmaa. Saksan jalkapallon mestaruussarjaa lähettävää *ran – Sat 1. Bundesliga* -nimistä ohjelmaa näytettiin Saksan televisiossa vuosina 1992–2003 (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Sat 1 Bundesliga). Voidaan olettaa, että lähdetekstissä jalkapallolähetys on mainittu tässä yhteydessä sen maskuliinisuuden vuoksi. Kohdetekstissä miehille tyypillinen televisio-ohjelma on tyypistetty pelkäksi television katselemiseksi. Kohdetekstin lukija ymmärtää lauseen merkityksen myös yläkäsitteellä *televisio*, mutta osuvaa olisi ollut mainita miehille tyypillisenä ajateltu jalkapallon katseleminen.

Samaisessa esimerkissä 22. luetaan osakekursseja *Frankfurter Allgemeine Zeitungista* (F.A.Z.), joka on Saksassa päivittäin ilmestyvä maan laajalevikkisin laatusanomalehti. Kohdetekstissä F.A.Z.:ista on käytetty hyperonyymia *sanomalehti*. Osakekurssien lukeminen välittää jo lähdetekstissä osoitetun osakekurssien tarkkailemisen miehisyiden, eikä sanomalehden nimen mainitseminen toisi lisäarvoa lukijalle, jolle kyseisen sanomalehden voidaan olettaa olevan tuntematon.

Esimerkki 22.

LT/9: Statt zu warten, tun Männer was anderes. Schauen ran, entwickeln ein Mittel gegen Aids, verabreden sich mit einer Blondine, lesen die Aktienkurse in der FAZ [sic!], machen Muskelaufbautraining.

KT/9: Odottamisen sijasta miehet tekevät jotakin muuta. Katselevat telkkaria, kehittelevät aids-lääkettä, tekevät treffit jonkun blondin kanssa, lukevat osakekursseja lehdestä, harrastavat kehonrakennusta.

Televisiokanava voidaan myös yleistää saippuasarjaksi (esimerkki 23.). *RTL* on saksalainen mainoskanava, mutta käänöksessä se on yleistetty *saippuasarjaksi*. Aiemmin kirjassa on viitattu siihen, että kyseinen kilpailijatar on saippuasarjan näyttelijä. Tässä kontekstissa saippuasarjan käyttäminen on tehnyt tekstistä kohderyhmälleen luettavamman, kuin jos kohdetekstiin olisi jätetty televisiokanavan

nimi. Paikallisväriä katoaa tietysti aavistuksen, mutta sitä ei tulisi luettavuuden kustannuksella tässä tapauksessa välttää.

Esimerkki 23.

LT/57: Mochte sie doch bei RTL so viele Oberschwestern spielen, wie sie wollte!

KT/60: Esittäköön vain saippuasarjoissa niin monia ylihoitajia kuin huvittaa!

Televisiokanavien lisäksi ruokaan liittyvät hyperonyymit ovat nähtävissä aineistossa monilukuisina. Esimerkissä 24. päähenkilö toteaa, että elämme yhä kivikaudella, mitä tulee naisen ja miehen väliseen suhteeseen. Lähdetekstissä mainittu ruoka, *Eintopf*, tarkoittaa lämmintä, keitontapaista ruokaa joka valmistetaan kattilassa. Tällainen ruokalaji on esimerkiksi hernekeitto tai gulassi. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Eintopf.) Kohdetekstissä pataruoka on yleistetty päivälliseksi. Kääntäjän ratkaisu sopii hyvin kontekstiin, vaikkakin ratkaisuna esimerkiksi *pata* olisi ollut yhtä toimiva.

Esimerkki 24.

LT/42: Er will die Mammuts nach Hause schleppen. Sie darf daraus einen schmackhaften Eintopf kochen.

KT/44: Mies tahtoo raahata mammutit kotiin. Eukko saa loihkia niistä maukkaan päivällisen.

Ruoasta on kyse myös esimerkissä 25., jossa päähenkilö kuvailee, mitä kaikkea naiset syövät tietyissä tilanteissa elämänsä aikana. Lähdetekstissä puhutaan *Nutellasta*, joka on yli 75 maassa myytävä suklaa-hasselpähkinälevite (Wikipedia, Vapaa tietosanakirja 2007). Kääntäjä on käyttänyt yleistä *pähkinälevitettä* tuotemerkin sijaan. Vaikka Nutella onkin tuttu tuote monessa maassa, ei sen tunteminen Suomessa ole kuitenkaan aivan itsestäänselvyys. *Pähkinälevitteen* asemesta olisi voitu käyttää myös *suklaapähkinälevitettä*. Pähkinästä huolimatta, tuote kun maistuu ja näyttää lähinnä suklaalta.

Esimerkki 25.

LT/9: Sie ißt mehrere Tonnen weiße Schokolade mit Crisp, Erdnußflips und Toastbrot mit Nutella.

KT/8: Hän syö tonnikaupalla valkoista suklaata, perunalastuja, maapähkinöitä ja paahtoleipää joka on silattu pähkinälevitteellä.

4.3.6 Kohyponyminen käännös

Esittelin kohdassa 4.3.5 hyperonyymisen käännösstrategian havainnollistaen, että ruusu ja päivänkakkara ovat kukan *hyponyymeja*. Suhteessa toisiinsa, ruusu ja päivänkakkara ovat *kohyponyymejä*. Kujamäen (1998, 86) mukaan leksikaalisella tasolla tarkasteltuna kohyponyymien sekoittuminen voidaan ajatella usein kääntäjän puutteellisesta kielitaidosta johtuvaksi virheeksi. Esimerkkinä kohyponyymisistä käännöksistä Kujamäki (1998, 87) mainitsee tapaukset, joissa kääntäjä on sekoittanut tahallaan tai vahingossa erisnimet esimerkiksi pitääkseen tekstikokonaisuuden henkilöt ja maantieteelliset alueet mahdollisimman ymmärrettävinä. Leppihalme (2001, 143) sen sijaan toteaa hyperonyymista käännösstrategiaa käsitellessään Kujamäen (1998) käsitelleen myös kohyponyymista strategiaa, mutta Leppihalme pitää strategiaa niin harvoin käytettynä, että jättää sen jaottelustaan pois.

Kohyponymiseen käännösstrategian pohdintaan sopii hyvin luvussa 3.2 esittelemäni kehysteoria. Kujamäen (1998, 87) mukaan kääntäjä voi sekoittaa asioita tahallaan tai vahingossa ja kuten mainitsin luvussa 3.2, Hietarannan (2001, 101) mukaan jotkut käännösvirheet voivat johtua eri kehysten muodostamien verkostojen rakenteesta, joissa kääntäjän on mahdollista valita väärä kehys. Kohyponyymisessä käännösstrategiassa asioiden vahingossa sekoittuminen voi viitata siihen, että kääntäjä on valinnut eri kehysten kuin lähdetekstin kirjoittaja. Kuten jo tutkielmani alussa mainitsin, tehtävänani tai tavoitteenani ei ole tuomita kääntäjän tekemiä ratkaisuja oikeiksi tai vääriksi. Kohyponyymistä käännösstrategiaa esiintyy aineistossa erilaisissa asiayhteyksissä. Aineiston 217 reaaliasta 7 kappaleen tapauksessa on käytetty kohyponyymista käännöstä, määrä kattaa 3 % ratkaisujen kokonaismäärästä.

Päähenkilö keskustelee esimerkissä 26. tuttavansa lapsen ensimmäisestä pottaan kakkaamisesta. Lähdetekstissä kysytään, onko kakka saanut kunniapaikan huonekalussa nimeltä *Setzkasten*. Kyseinen huonekalu on avoin hylly, jossa on monta pientä lokeroa. Lokerikkohyllyssä säilytetään esimerkiksi pieniä koriste-esineitä. Kohdetekstissä kääntäjä on sijoittanut kakan kaappiin, joka on huonekalu sekoin. Kaapin ja lokerikkohyllyn suhde on siis kohyponyminen. *Kaapin* voi assosoida helposti suljettavaksi tilaksi. Suomenkielen perussanakirja (2001, 359) määrittelee sen seuraavasti: *tavaroiden säilytykseen tarkoitettu ovellinen huonekalu*. Jos kohdetekstin mukaisesti kakka laitettaisiin kaappiin, se ei olisi näkyvillä, eikä silloin kunniapaikalla. Kunniapaikan voi olettaa kuitenkin olevan näkyvillä. Voidaan tietysti ajatella, että kyseessä on kaappi, jossa on lasiovi, kuten esimerkiksi palkintokaappi. Kääntäjän kohyponyminen ratkaisu antaa hieman eri kuvan säilytyspaikasta kuin lähdeteksti. Lokerikkohyllyssä säilytetään kuitenkin useimmiten itselle tärkeitä pienesineitä ja matkamuuistoja, jotka ovat jatkuvasti näkyvillä.

Esimerkki 26.

LT/79: «Tatsächlich? Und, hast du dem Haufen einen Ehrenplatz im Setzkasten gemacht?»

KT/83: ”Ihanko totta? Panitko sinä sen läjän sitten kunniapaikalle kaappiin?”

Elokuvien nimet herättävät usein keskustelua siitä, että nimi on suomennettu huonosti, ihmetellään, mistä kääntäjät keksivät suomenkielisiä nimiä. Lähdetekstissä elokuvan nimeksi kerrotaan *Wie ein Licht in dunkler Nacht* (esimerkki 27.). Vuonna 1992 ilmestynyt elokuva on alkuperäisnimeltään *Shining through* ja sen suomennettu nimi on *Valo yössä*. Kohdetekstissä elokuvan nimeksi on ilmoitettu kuitenkin *Vaarallinen tyttöystävä*. Melanie Griffith näyttelee myös kohdetekstissä mainitussa vuonna 1986 ilmestyneessä alkuperäisnimeltään *Something wild* elokuvassa, joka on komedian ja toimintaelokuvan sekoitus ja suomenkieliseltä nimeltään *Vaarallinen tyttöystävä*. Lähdetekstissä kerrotaan repliikin jälkeen elokuvan tapahtumista ja että Melanie Griffith esittää elokuvassa amerikkalaista vakoojaa. Kääntäjä on käyttänyt kohdetekstissä elokuvan nimeä, jossa Melanie Griffith esiintyy. Mikäli elokuva olisi vain pieni sivuhuomautus kohdetekstissä, sen nimellä olisi tuskin niin suuri merkitys kuin tässä kyseisessä tekstin osassa, jossa

elokuvasta kirjoitetaan lähes sivun verran ja elokuvan juonesta kerrotaan yksityiskohtia. 80- ja 90-luvun elokuvat eivät ole välttämättä enää kaikkien tuoreessa muistissa, joten lukija ei välttämättä tiedosta, että elokuvan nimi ja sisältö eivät täsmää. Mikäli lukija on perillä kyseisistä elokuvista, voi kohdeteksti olla melko hämmentävää luettavaa. Useimmat tunnetut näyttelijät ovat näytelleet useissa elokuvissa, joten ei riitä, että käänöksessä mainitaan vain summittaisesti jokin elokuva, jossa näyttelijällä on ollut rooli.

Esimerkki 27.

LT/72: Das wurde mir klar, als ich Melanie Griffith in dem Film «Wie ein Licht in dunkler Nacht» sah.

KT/76: Se selvisi minulle nähtyäni Melanie Griffithin elokuvassa ”Vaarallinen tyttöystävä.”

Reaalioiden Ruoka-alakategoria on suuri, joten myös kohyponymisestä strategiasta löytyy useita ruokaan liittyviä esimerkkejä. Esimerkissä 28. päähenkilö pohtii naisten käyttäytymistä heidän yrittäessään vältellä miehelle soittamista ja tapaamista. Lähdetekstissä puhutaan herkuista nimeltä *Schokocrossies*. Ne ovat kotitekoisia herkkuja, joita voi tosin myös ostaa kaupasta. Herkut valmistetaan sekoittamalla sulaa suklaata, pähkinänpaloja ja maissihiutaleita. Massa jaetaan pieniin osiin ja annetaan jäähtyä. Nämä herkut ovat vastaavia, kuin riisimurokarkit joita muistan lapsuudessani tehneeni. Lähdetekstissä ahmitaan siis maissihiutalesuklaakarkkeja. Koska kohdekulttuurissa kyseiset herkut eivät ole yhtäläillä tunnettuja kuin lähdekulttuurissa, olisi tässä kohden voitu käyttää esimerkiksi analogista käänösstrategiaa (ks. 4.3.4) ja käyttää kohdetekstissä Suomen vastaavaa herkkua, *riisimurokarkkia*. Kontekstia ajatellen riisimurokarkkeja tai maissihiutalekarkkeja voi ahmia aika paljon enemmän kuin suklaapatukoita. Toisaalta romaanissa käytetään jatkuvasti liioittelevaa ja sarkastista kieltä, eikä olisi mitenkään ihmeellistä vaikka tekstissä sanottaisiinkin, että joku on syönyt rekallisen suklaapatukoita.

Esimerkki 28.

LT/10: Die Tage, an denen wir uns nur durch übermäßigen Konsum von Schokocrossies und Meg-Ryan-Videos davon abhalten konnten, ihn gleich am nächsten Tag wiederzusehen.

KT/9: Nekin päivät, joina olemme saaneet hillittyä itsemme vain suklaapatukoita ahmimalla ja Meg Ryan -videoita töllöttämällä niin ettemme ole rynnänneet tapaamaan miestä uudestaan heti seuraavana päivänä, ovat menneet ihan hukkaan.

Useita saksalaisia ruokia on mainittu esimerkissä 29. Lähdetekstissä syödään valkoista suklaata, jossa on seassa maissi- tai riisihiutaleita. Suomessa myydään myös kyseistä suklaata. *Crispiä* ei ole Suomessakaan suklaalevypaketeissa suomennettu, vaan sitä käytetään vierasperäisenä lisäyksenä tyyliin *Panda Crisp*. Suomentaja on luetellut kohdetekstiin valkoisen suklaan ja perunalastut. *Crisp* on suomennettu kohdetekstiin *perunalastuksi* ja valkosuklaaseen kuulumattomaksi erilliseksi naposteltavaksi. Selventävää olisi ollut jättää kohdetekstin lukijalle vieras *Crisp* kokonaan pois ja puhua vain *valkoisesta suklaasta*. Perunalastuja ei lähdetekstissä mainita ollenkaan. Lähdetekstissä valkoisen suklaan jälkeen mainitaan *Erdnußflips*. Kyseinen naposteltava on maapähkinän muotoinen, juustonaksun kaltainen maissista ja maapähkinästä tehty purtava (Westdeutscher Rundfunk 2007). Kohdetekstissä kääntäjä käyttää lähdetekstistä poikkeavasti toista naposteltavaa, maapähkinää. Maapähkinän asemesta olisi voitu käyttää myös toista kohyponyymia, suomalaisille tuttua juustonaksua.

Esimerkki 29.

LT/9: Sie ißt mehrere Tonnen weiße Schokolade mit Crisp, Erdnußflips und Toastbrot mit Nutella.

KT/8: Hän syö tonnikaupalla valkoista suklaata, perunalastuja, maapähkinöitä ja paahtoleipää joka on silattu pähkinälevitteellä.

4.3.7 Assosioiva käännös

Assosioiva käännös ymmärretään sellaiseksi käännösratkaisuksi, joka painottaa ilmaisen kontekstuaalista, usein muunnettua merkitystä nojautumatta jokaiseen

leksikaaliseen lähdetekstin esikuvaan (Kujamäki 1998, 87). Hietaranta (2001, 100–102) muistuttaa, että minkä tahansa tulkinnan lähdetekstistä tekeekin, on varmistettava, että tulkinnassa on järkeä, sen täytyy olla kontekstissaan ymmärrettävä.

Kujamäki (1998, 87) mainitsee edellä esitettyihin (ks. 4.3.6) kohyponyymisiin ratkaisuihin viitaten assosioivan käännöksen menettävän mahdollisesti kohyponyymiseen käännösstrategiaan verraten vielä vahvemmin käännöksen paikallisiväriä. Bödeckerin ja Freesen (1987, 152) mukaan assosioivassa käännösstrategiassa tulee myös usein vastaan niin sanottu *Falscher Freund* -ongelma. Bödecker ja Freese (mt.) viittaavat käsitteen mainitessaan Wandruszkan (1987, 214) määritelmään siitä, että nämä ”väärät ystävät” ovat sellaisia sanoja, joilla on kahdessa tai useammassa kielessä sama tai melko yhteneväinen muoto, jolloin sanalla helposti uskotaan olevan sama merkitys.

Aineiston 217 reaaliasta 11 tapauksessa (5 % ratkaisujen kokonaismäärästä) on käytetty assosioivaa käännösstrategiaa. Useat aineiston assosioivista käännöksistä on vaikeaselkoisia kohdetekstin lukijalle. Esimerkin 30. kohdetekstissä suklaavaahtosuukkojen kerrotaan tulevan *suoraan kylmäkaapista*. Heittomerkeistä voi päätellä, että kyseessä on mainoslause. Kyseinen mainoslause lukee Mini-Dickmann-suukkojen pakkauksessa. Pakkausta ei kuitenkaan säilytetä kylmäkaapissa, eikä pakkaus itsessäänkään ole kylmäkaappi. *Frischebox* viittaakin tuoreuteen ja laatikkoon, ei kylmyyteen ja kaappiin. Lause tuo usean reaalian sisältäessään kokonaisuudessaan hyvin esille koko tutkielmani ytimen: sen miten haastavaa kulttuurisidonnaisten asioiden kääntäminen voi olla ja miten kohdetekstistä saattaa tulla reaaliota käännettäessä paikoin vaikealukuista. Lähdetekstiin *Frischeboxin* voisi selvittää esimerkiksi seuraavaan tapaan: *Suklaa-vaahdosuukkoja tuoreena pakkauksesta*.

Esimerkki 30.

LT/47: Ich esse Mini-Dickmann's. <Schokoladen-Schaumküsse direkt aus der Frischebox>.

KT/49: Syön Mini-Dickmanneja. ”Suklaa-vaahdosuukkoja suoraan ylmäkäapista”.

Tuotemerkkiin liittyy myös esimerkin 31. suklaalevy. Päähenkilö pohtii särien ajelemisen kivuliaisuutta ja kertoo ostamastaan epilaattorin koosta. Hän kertoo epilaattorin olevan pienen suklaalevyn kokoinen. Kääntäjä on sen sijaan kirjoittanut laitteen olevan myslipatukan kokoinen. Myslipatukoiden voidaan olettaa olevan keskimäärin samankokoisia kuin suklaapatukat, kuten vaikkapa Marsit ja Snickersit. Epilaattorit ovat siis isompia kuin myslipatukat. Lähdetekstissä epilaattorin kokoa verrataan Ritter-Sport-suklaalevyihin, jotka ovat pieniä neliön muotoisia Suomessakin jo vuosia myytyjä herkkuja. Lähdetekstissä viitataan Ritter-Sportin rusinapähkinäsuklaalevyyn ja se on kooltaan paljon isompi kuin tavallinen myslipatukka. Jos tuotemerkin Ritter-Sport haluaa häivyttää, voisi kuvaava ratkaisu olla myös *pienen suklaalevyn kokoinen*.

Esimerkki 31.

LT/60: Das Gerät an sich sieht harmlos aus und ist in etwa so groß wie wie eine Tafel Ritter-Sport-Trauben-Nuß.

KT/63: Laite näyttää sinänsä harmittomalta ja on suunnilleen myslipatukan kokoinen.

Vaatetukseen liittyen assosioivaa strategiaa on käytetty esimerkissä 32., jossa päähenkilö tuntee itsensä jälleen teini-ikäiseksi ja kertoo tuntojaan sekä käyttäytymismahdollisuuksiaan kyseisessä olotilassa. Kohdetekstissä kääntäjä on kääntänyt *overkneesit puolisääreen ulottuviksi housuiksi*. Lähdetekstissä puhutaan polvisukista, overkneeseiksi kutsutaan myös yli polven ulottuvia saappaita. *Puolisääreen ulottuvat housut* on hieman vastaava selityksen muotoinen, kuin esimerkin 10. *kuumaa ilmaa puhaltava automaatti*. Kohdetekstin lukijan korvaan luontevan kuuloinen ratkaisu olisi yksisanainen *polvisukka*.

Esimerkki 32.

LT/115: Könnte jetzt giggelnd Pina Colada trinken, auf Tischen tanzen, Overknees tragen, mir einen Schönheitsfleck auf die rechte Wange malen und mich für unwiderstehlich halten.

KT/120: Olisin nyt voinut juoda kikattaen Pina Coladaa, tanssia pöydällä, käyttää puolisääreen ulottuvia housuja, maalata kauneuspilkun oikeaan poskeeni ja pitää itseäni vastustamattomana.

Saksankielisessä kulttuurissa tutut tuotemerkit korvaavat usein tavallisen esineen tai asian sanan. Esimerkissä 33. lähdetekstissä puhutaan korkokengissä olevan naarmun korjauksen tehtävän *Eddingillä*. Kohdetekstissä siitä käytetään sanaa *rajausväri*. Edding AG on vuodesta 1960 toiminut yritys, joka valmistaa kirjoitustarvikkeita edding-merkin alla (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Edding). Edding on luultavasti maailman tunnetuin huopakynämerkki. Mikäli lähdetekstin tussi haluttaisiin säilyttää kohdetekstissä, voisi siitä puhua esimerkiksi *vedenkestävänä tussina* tai pelkästään *tussina*.

Esimerkki 33.

LT/12: Jo erzählte dem Fahrer schmutzige Witze, während ich auf der Rückband eine Kerbe in meinem meterhohen Absatz mit schwarzem Edding übermalte.

KT/12: Jo kertoi kuljettajalle härskejä vitsejä sillä aikaa, kun minä peitin takapenkillä metrin korkuiseen korkooni tullutta naarmua mustalla rajausvärillä.

Sinänsä kohdetekstissä luontevan kuuloinen, mutta tarkemmin ajatellen hankala reaalialue on esimerkissä 34., jossa puhutaan rintojen latistuneesta muodosta. Kääntäjä vertaa rintojen ulkomuotoa tyhjiin luumupusseihin. Tyhjän luumupussin käsite on hankalasti ymmärrettävä. Millainen on tyhjä luumupussi? Tarkoitetaanko sillä tyhjää hedelmäpussia, tyhjää kuivattuja luumuja sisältävää pussia vai tyhjää luumua, josta on vain kuoret jäljellä? Lähdetekstissä rintojen puhutaan näyttävän latistuneilta, tyhjiltä kolmion mallisilta mehupurkeilta. Sunkist-tuotemerkki on tekemisissä lähinnä sitrushedelmien kanssa, luumut eivät kuulu yhtiön valikoimiin missään muodossa. Saksassa myytiin Sunkist-merkkistä appelsiinimehua 90-luvulla kolmion mallisissa pakkauksissa. Samankaltaisissa pakkauksissa myytiin aikoinaan Suomessa Trip-mehuja. Tyhjiä mehupurkkeja voi kuvainnollisesti ajatella tyhjinä

rintoina. Mikäli mehupurkki olisi haluttu säilyttää käänöksessä, olisi ratkaisuna voinut olla esimerkiksi *kuin tyhjäksi imetyt mehupurkit*.

Esimerkki 34.

LT/29: Wie gedemütigt man sich fühlt, wenn man sich in einem unachtsamen Moment freundlich und nackt über den Liebsten beugt und die kleinen Brüste dabei traurig herunterhängen wie leere Sunkist-Tüten?

KT/30: Kuinka pahasti voi masentua, kun varomattomalla hetkellä kumartuu ystävällisenä ja alastomana rakastettunsa puoleen ja huomaa pienten rintojensa riippuvan murheellisesti kuin tyhjät luumupussit?

Ruoan lisäksi usein esiintyvä Televisio-alakategoria on esillä myös assosioivassa käänösstrategiassa. Esimerkin 35. lähdetekstissä todetaan päähenkilön huomanneen seuraavana päivänä Exclusiv – das Starmagazin -ohjelmasta, että hänen tapaamansa henkilö oli juhlien isäntä. Kyseistä TV-ohjelmaa lähetetään RTL-kanavalta kuutena päivänä viikossa, ja se käsittelee julkisuuden henkilöiden edesottamuksia. Suomessa luetaan julkisuuden henkilöistä ennemmin juorulehdistä kuin nähdään heistä uutisia televisiossa, joten ratkaisu ei ainakaan katkaise lukijan ajatusta tekstiä luettaessa.

Esimerkki 35.

LT/11: Und der Jemand war, wie ich am nächsten Tag in Exclusiv – das Starmagazin erfahren habe, der Gastgeber.

KT/11: Huomasin muuten seuraavana päivänä juorulehden julkkispalstalta, että se mies oli juhlien isäntä.

4.3.9 Poisjätö

Poisjätöt ovat sellaisia käänösratkaisuja, joiden avulla käänntäjä tarttuu erityisen selvästi lähdetekstin tekstimaailmaan, tapahtumiin ja dialogiin (Kujamäki 1998, 87). Simigné Fenyön (2005, 64) mukaan täytyy ymmärtää, että vaikka käänös ei voikaan välttämättä välittää kaikkea tietoa, on se osa lähdetekstiä ja vaikka vain pieni osa informaatiota välitettäisiin kohdetekstiin, on se kuitenkin hyödyksi lukijalle.

Vehmas-Lehdon (1999) mielestä oikeutettu poisto on harvinaisuus ja se voidaan tehdä esimerkiksi silloin, kun lähdetekstissä on jotain sellaista, joka on selitetty

lähtötekstin lukijoille, mutta jota ei ole tarpeen selittää kohdetekstin lukijoille. Käännöksestä voidaan myös poistaa sellaisia yksityiskohtia, jotka eivät ole mielenkiintoisia kohdetekstin lukijalle, varsinkin jos ne edellyttävät hankalia ja tilaa vieviä selityksiä. (Vehmas-Lehto 1999, 100.)

Aineiston 217 reaaliasta vain 6 tapauksessa on käytetty poisjättöä, se on 3 % ratkaisujen kokonaismäärästä. *Kuutamotariffissa* kääntäjä ei ole tehnyt montaa poisjättöä. Romaanissa ei esiintynyt kohdetekstin lukijalle vaikeasti ja monimutkaisesti selitettäviä yksityiskohtia. Vähäiset poisjätöt, joita kohdetekstissä oli, eivät olleet niin raskaita, että ne olisivat oleellisesti muuttaneet tapahtumien ympäristöä tai lukijan mielikuvaa.

Esimerkissä 36. televisiolutarkastaja tulee päähenkilön ovelle. Lähdetekstin *ZDF* (*Zweites Deutsches Fernsehen*) on televisiokanava, mutta sillä, minkä televisiokanavan uutistenlukija on kyseessä, ei ole kohdetekstissä mainittavaa lisäarvoa. Poisjättö ei vaikuta negatiivisesti kohdetekstiin.

Esimerkki 36.

LT/110: Die Tür stand leider offen und gab den Blick frei auf meinen neuen Sony-Großbildfernseher, in dem gerade der ZDF-Nachrichtensprecher das Wetter für morgen verkündete.

KT/114: Ovi oli valitettavasti auki, joten siitä näkyi selvästi uusi Sony-laajakuvatelevisioni, jossa uutistenlukija parhaillaan kertoi huomispäivän säästä.

Esimerkissä 37. kääntäjä on jättänyt RTL-televisiokanavan mainitsematta. RTL tuo saksankieliselle lukijalle varmasti mieleen kevyet viihdesarjat, jos sitä verrataan esimerkin 15. ARTE-kanavaan. Kohdetekstin lukijalle RTL saattaisi tuntua tarpeettomalta tiedolta ja lisäykseltä. Mahdollista olisi lisätä RTL kohdetekstiin esimerkiksi muodossa *kolmiosaiselle mainoskanavalla pyörivälle televisiosarjalle*.

Esimerkki 37.

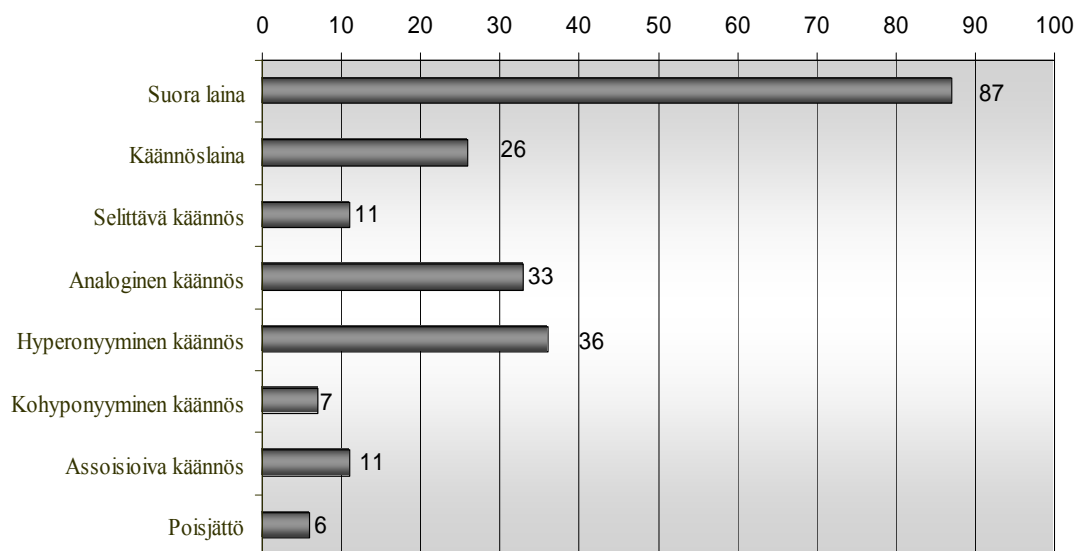
LT/132: So könnte eigentlich auch ein Dreiteiler bei RTL heißen, in dem es um eine glutäugige Schöne geht – –.

KT/138: Sen voisi oikeastaan antaa nimeksi kolmiosaiselle televisiosarjalle, jossa palavasilmäinen kaunotar – –.

5 TULOKSIA JA PÄÄTELMIÄ

Tutkielman tarkoituksena oli käsitellä reaalioiden kääntämistä Ildikó von Kürthyn romaanin *Mondscheintarif* käännöksessä. Käännösstrategioita käsittelevissä alaluvuissa olen käsitellyt kääntäjän tekemiä yksittäisiä käännösratkaisuja. Tässä luvussa pyrin analysoimaan aineiston reaalioiden käännösstrategioiden jakaumaa ja kääntäjän ratkaisuja koko aineistoa käsitellen. Pohdin, voiko strategiajakaumasta vetää yleisiä johtopäätöksiä kääntäjän käännösstrategioiden käytöstä. Käsitellen myös strategiajakaumien analysointia kahdesta eri näkökulmasta, siitä mitä pelkistä strategialaskelmista voi päätellä ja mitä aineiston läpikotaisin tuntien ja laskelmia apuna käyttäen voi päätellä.

Taulukko 3. Reaalioiden käännösstrategioiden jakauma aineistossa

Taulukko 3. havainnollistaa käännöksessä käytetyn eniten suoraa lainaa. Se on täysin yhdistettävissä luvun 4.2 tuloksiin reaalioiden aihepiirien jaottelusta. Henkilön- ja paikannimet olivat aineiston suurin yksittäinen reaalioiden alakategoria, ja luvussa 4.3.1 todetaan, että henkilönnimiä käännettäessä käytetään lähes poikkeuksetta suoraa lainaa. Suoran lainan käyttäminen kertoo sen, että kohdetekstiin on jätetty paljon vieraan kulttuurin elementtejä, ainakin henkilönnimien kohdalla.

Hyperonyymistä käännösstrategiaa on käytetty ratkaisuna toiseksi eniten. Se taas viittaa tuotemerkkien ja ilmiöiden yleistävään käännöstapaan. Kun hyperonyymista

käännösstrategiaa on käytetty aineistossa 36 kertaa, on selittävää käännoä käytetty ainoastaan 11 kertaa. Näin ollen kääntäjä on selittämisen ja lisäysten asemesta yleistänyt teoksen kulttuurisidonnaisia ilmiöitä. Hyperonyymista käännösstrategiaa seuraa analoginen käännösstrategia, joka sekiri viittaa siihen, että selittämisen sijaan on käytetty mieluummin jotain muuta ratkaisua, tässä tapauksessa analogista strategiaa.

Pelkkää reaalioiden jakaumaa havainnollistavaa taulukkoa sekä kategoriataulukoita katsomalla kääntäjän strategiasta voi tehdä erilaisia päätelmiä. Voidaan ajatella, että suoran lainan käyttäminen johtuu henkilönnimistä ja muutoin kääntäjä on kotouttanut tekstiä, koska asioita on yleistetty hyperonyymisella strategialla ja analogisella käännöksellä. Vaikka suoria lainoja on käytetty paljon, ja ne tässä tapauksessa ovat pitkälti henkilönnimiä, näkee selittävän käännösstrategian osuudesta kuitenkin sen, että henkilönnimiä tai muita suoria lainoja ei juurikaan ole selitetty. Tämä vahvistaa taas sitä käsitystä, että kulttuurisidonnaisuuksia on jätetty tekstiin melko runsaasti.

Vähiten käännösstrategioista käytettiin poisjättöä ja kohyponyymista käännöä. Kuten alaluvussa 4.3.9 mainittiin, poisjättöä pidetään vain harvoin oikeutettuna ratkaisuna, eikä tämänkään romaanin käännöksessä sitä olla nähty kuin muutamassa yksittäisessä tapauksessa tarpeelliseksi. Kohyponyymisen käännösstrategian vähäisyys ei ole poikkeuksellinen ilmiö, onhan luvussa 4.3.6 todettu Leppihalmeen (2001) jättäneen kohyponyymisen strategian sen harvinaisuuden takia käännösstrategialuokittelustaan kokonaan pois. Alaluvussa 4.3.3 sivuamiani alaviitteitä tai kääntäjän esipuhetta strategiana ei käännöksessä käytetty kertaakaan. Alaviitteet voivat olla viihderomaania soveltuvampia esimerkiksi historiaa tai yhteiskuntaa käsittelevissä romaaneissa.

Reaalioiden kääntäminen on haastavaa, käännösratkaisut voivat joko auttaa tai hankaloittaa kohdetekstin luettavuutta. Koska reaaliat ovat yksittäisiä kulttuurin ilmiöitä, ei voida yleistää, mikä käännösstrategia toimii reaaliota käännettäessä parhaiten. Ratkaisut ovat tapauskohtaisia. Eri reaaliakategorioiden aiheiryhmien kääntämisestä voidaan tehdä joitakin yleisiä havaintoja tietyn aihepiirin reaalioidin sopivista ratkaisuista. Esimerkiksi tuotemerkkien kohdalla parhaiten ymmärrettävissä oleva strategia on mahdollisesti selittävä tai analoginen käännös.

Selittävää käännösstrategiaa käytettäessä alkuperäinen tuotemerkki säilyy tekstissä, mutta kohdetekstin lukijalle ei jää epäselväksi mikä tuote on kyseessä. Toisaalta taas henkilönnimien kohdalla ei voida yleistää, onko esimerkiksi suora laina vai selittävä käännös paras ratkaisu. Henkilönnimien tutuus tai vieraus on tapauskohtaista. Kääntäjän arviolla kohdetekstin lukijoiden lähdetekstin kulttuurin tuntemuksesta on todella suuri merkitys reaaliota käännettäessä.

Mielenkiintoista on strategiataulukon ja lukijan mielikuvan vertaaminen. Strategiataulukosta voi tarkastella yksittäisiä ratkaisumääriä ja vertailla niitä toisiinsa. Asiat, jotka jäävät kohdetekstin lukijalle päällimmäiseksi mieleen, eivät välttämättä vastaa taulukoiden prosenttimääriä. Myöskään selkeät käännösratkaisut eivät herätä lukijassa välttämättä ajatuksia, mutta vaikeaselkoiset ratkaisut jäävät mieleen. Tämänkään teoksen suomennoksen strategiataulukot eivät itsessään kerro millaisia ratkaisut ovat olleet, ovatko ne olleet toimivia lähdetekstissä vai ei. Ei voida sanoa pelkän käännösstrategian valinnan perusteella, onko strategian valinta ollut hyvä vai huono ratkaisu juuri kyseisessä kohdassa. Toimivuutta voi pohtia katsomalla käännösratkaisujen esimerkeiksi nostettuja käännöksiä tai vertailla reaaliataulukon lähde- ja kohdetekstejä (ks. Liite).

6 LOPUKSI

Tekstin lukeminen on vaikutuksille altis tapahtuma. Hankalat termit ja vieraat asiat voivat helposti katkaista lukijan lukukokemuksen. Käännösratkaisujen valinta vaikuttaa kohdetekstin luetunymmärtämiseen ja yleensäkin siihen, onko lukukokemus sujuva vai synnyttävätkö käännetyt reaaliat lukiessa ajatuskatkoja. Koska olen lukenut alun perin alkuperäisteoksen ja vasta myöhemmin sen suomennoksen, minun on mahdotonta käsitellä suomennosta täysin neutraalisti tai asettua sellaisen lukijan asemaan, joka tarkastelisi lukemaansa suomennosta tietämättömänä alkuperäisteoksen termistöstä ja ratkaisusta. Minun on myös mahdotonta asettua sellaisen ihmisen asemaan, jolla ei ole saksan kulttuurintuntemusta. Reaalioiden käännösratkaisujen vaikutusta lukukokemukseen olisi voinut tutkia yksittäisen analyysin asemesta lukijakyselyn avulla. Romaanin käännöksen olisi voinut luetuttaa esimerkiksi joukolla sellaisia ihmisiä, jotka eivät juurikaan omaa saksan kulttuurintuntemusta ja lisäksi joukolla, jolla on yhteyksiä saksan kulttuuriin. Näiden ryhmien luetunymmärtämisen kokemuksia olisi voinut verrata toisiinsa ja selvittää, mitkä käännösstrategiat olisivat olleet toimivimpia kohdetekstin ymmärtämisen kannalta. Kuten mainitsin luvussa 2.1, Auli Hurme-Keränen on suomentanut von Kürthyltä *Mondscheintarifin* lisäksi toisenkin romaanin. Näiden käännösten vertaileminen reaalioiden kannalta olisi ollut antoisa tutkimuskohde.

LÄHTEET

AINEISTO

von Kürthy, Ildikó 1999. *Mondscheintarif*. Rohwolt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg.

von Kürthy, Ildikó 2003. *Kuutamotariffi*. Suom. Hurme-Keränen, Auli. Karisto, Porvoo.

LÄHTEET

Alpecin 2007. [www-dokumentti]. <<http://www.alpecin.cz/de/kopfhaut-systempflege/medicinal/anti-schuppen.php>> Luettu 6.11.2007.

Bödecker, Birgit & Freese, Katrin 1987. Die Übersetzung von Realienbezeichnungen bei literarischen Texten: Eine Prototypologie. *TextConText* 2/3. 137–165.

Concona Wohndesign 2007. [www-lähde] <<http://www.concona.de/shop/leuchten/Lichtobjekte-Elmar-Floetotto-Agentur-Klein-+-Leidig-Lumibaer.htm>> Luettu 8.11.2007.

Duden 2003. *Deutsches Universalwörterbuch*. Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, Mannheim.

Dufva, Hannele & Isoherranen Sari 1997. Kääntyvätkö ajatukset vieraille kielelle? Mauranen, A., & T. Puurtinen. *Translation – Acquisition – Use*, 161–171.

- Florin, Sider 1993. *Realia in Translation*. P. Zlateva (toim.), *Translation as Social Action. Russian and Bulgarian Perspectives*. London, Routledge. 122–128.
- Gaba Deutschland 2007. [www-dokumentti] <http://www.gaba-dent.de/htm/495/de_DE/aronal.htm?Brand=aronal> Luettu 6.11.2007.
- Hermans, Theo 2002. *The Production and Reproduction of Translation: System Theory and Historical Context*. Parker, Saliha. (toim.), *Translations: (re)shaping of literature and culture*. Boğaziçi University Press, Istanbul. 175–194.
- Hietaranta, Pertti 2001. *The Role of Cultural and Other Assumptions: Taking a frame-theoretical look at the pragmatics of Translation*. Kukkonen, Pirjo & Hartama-Heinonen, Ritva. 97–102.
- Hurme-Keränen, Auli 2007. [Sähköpostiviesti] 10.10.2007.
- Jantunen, Jarmo Harri 2004. *Suomennosten kieliasu puntarissa. Virittäjä 4/2004*. 559–572.
- Jantunen, Jarmo Harri 2005. *Käännös on aina käännös! – mielikuvia käännössuomesta*. Kuure, L., Kärkkäinen, E. & Saarentaus, M. (toim.), *Kieli ja sosiaalinen toiminta. –Language and Social Action*. 209–230.
- Jääskeläinen, Riitta 1993. *Investigating Translation Strategies*. Tirkkonen-Condit, Sonja & Laffling, John. 99–120.
- Kujamäki, Pekka 1993. *Zur Problematik der Erforschung von Übersetzungsproblemen wie: Realienbezeichnungen in literarischen Texten*. Tirkkonen-Condit, Sonja & Laffling, John. 51–69.
- Kujamäki, Pekka 1998. *Deutsche Stimmen der Sieben Brüder. Ideologie, Poetik und Funktionen literarischer Übersetzung*. Nordeuropäische Beiträge aus

den Human- und Gesellschaftswissenschaften, Bd. 18. Lang,
Frankfurt/M.

Kujamäki, Pekka 2000. Seitsemän veljen saksannokset ja romaanin saksankielinen vastaanotto – kaksi eri maailmaako? Paloposki & Makkonen-Graig 2000. 199–227.

Kukkonen, Pirjo & Hartama-Heinonen, Ritva (toim.) 2001. *Mission, Vision, Strategies, and Values: A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Yliopistopaino, Helsinki.

Kurikka, Kaisa 2003. [www-dokumentti] *Turun Sanomat*, Kulttuuri/Kulttuurin arvostelut. Ildiko von Kürthy: Kuutamotariffi. Julkaistu 21.3.2003.
<<http://turunsanomat.fi/kulttuuri/arvostelut/?ts=1,3:2019:0:0,4:107:0:0:0;4:61:0:0:0;4:85:6:1:2003-03-21;4:100:0:0:0;4:99:0:0:0;4:87:0:0:0;4:62:0:0:0;4:78:0:0:0;4:82:0:0:0,104:85:147821,1:0:0:0:0:0>> Luettu 8.11.2007.

Leppihalme, Ritva 1997. *Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Multilingual Matters, Clevedon.

Leppihalme, Ritva 2000. Kulttuurisidonaisuus kaunokirjallisuuden kääntämisessä. Paloposki, Outi & Makkonen-Graig, Henna. 89–105.

Leppihalme, Ritva 2001. Translation Strategies for Realia. Kukkonen, Pirjo & Hartama-Heinonen, Ritva. 139–148.

Lewandowski, Theodor 1984–1985. *Linguistisches Wörterbuch*, 3 Bde., Heidelberg.

Lossau, Norbert 1993. *Die deutschen Petöfi-Übersetzungen. Ungarische Realienbezeichnungen im sprachlich-kulturellen Vergleich*. Frankfurt a.M.:Suhrkamp. 246.

- Oittinen, Riitta 2000. Kääntäminen uudelleenlukemisena ja uudelleenkirjoittamisena. Paloposki, Outi & Makkonen-Graig, Henna. 265–285.
- Paloposki, Outi & Makkonen-Graig, Henna (toim.) 2000. *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsingin yliopiston käännöstieteellisiä julkaisuja I.
- Pharma 24 2007. [www-dokumentti] <<http://www.pharma24.de/maaloxan.html>> Luettu 6.11.2007.
- Simigné Fenyő, Sarolta 2005. The Translator's Cultural Competence. *European Integration Studies, Miskolc, Volume 4, Number 2*. 61–72.
- Tirkkonen-Condit, Sonja & Laffling, John (toim.) 1993. *Recent Trends in Empirical Translation Research*. Joensuu yliopisto.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Wandruszka, Mario 1987. Die 'falschen Freunde' des Übersetzters. Grähs, Lillebill & Korlén, Gustav & Malmberg, Bertil (toim.) *Theory and Practice of Translation*. (Nobel Symposium 39. Stockholm, September 6–10, 1976.) Bern: Lang. 213–234.
- Westdeutscher Rundfunk 2007. [www-lähde] <<http://www.wdrmaus.de/sachgeschichten/erdnussflips>> Luettu 7.11.2007.
- Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007. [www-lähde] Luettu 7.11.2007.
- Twix <<http://de.wikipedia.org/wiki/Twix>>
 - Johanniskraut <<http://de.wikipedia.org/wiki/Johanniskraut>>
 - Pappenheimer <<http://de.wikipedia.org/wiki/Pappenheimer>>
 - SS Andrea Doria <http://de.wikipedia.org/wiki/SS_Andrea_Doria>

- Zahlemann und Söhne
<http://de.wikipedia.org/wiki/Zahlemann_und_S%C3%B6hne>
- Sat 1 Bundesliga
<http://de.wikipedia.org/wiki/Ran_%E2%80%93_Sat.1_Bundesliga>
- Eintopf <<http://de.wikipedia.org/wiki/Eintopf>>
- Edding <<http://de.wikipedia.org/wiki/Edding>>

Wikipedia, Vapaa tietosanakirja 2007. [www-lähde] Nutella

<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Nutella>> Luettu 7.11.2007.

Klemmt, Rolf & Rekiaro Ilkka 1999. *Suomi-saksa-suomi-sanakirja*. 2. laaj. ja uus. laitos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

LIITE

REAALIATAULUKKO

A= Suora laina
B= Käännöslaina
C= Selittävä käännös
D= Analoginen käännös
E= Hyperonyyminen käännös
F= Kohyponyyminen käännös
G= Assosioiva käännös
H= Poisjätö

Arki

A1= Ruoka
A2= Muut kulutustuotteet
A3= Esineet

Henkilön- ja paikannimet

H1= Henkilönnimet
H2= Paikannimet

Media

M1= Televisio
M2= Radio
M3= Kirjalliset julkaisut
M4= Elokuvat

Yhteiskunta

Y1= Ammatit
Y2= Poliitikka
Y3= Mitat ja määreet
Y4= Kieli ja sanonnat
Y5= Kaupat ja instituutit

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
So könnte ein Artikel in einer Frauenzeitschrift anfangen. Oder in <u>Psychologie Heute</u> . (S. 7)	Niin voisi alkaa artikkeli jossakin naistenlehdessä. Tai ” <u>Psykologia tänään</u> ” -lehdessä. (s. 7)		1	1						M3

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Sie ißt mehrere Tonnen <u>weiße Schokolade mit Crisp</u> , <u>Erdnußflips</u> und Toastbrot mit <u>Nutella</u> . (S. 9)	Hän syö tonnikaupalla <u>valkoista suklaata</u> , <u>perunalastuja</u> , <u>maapähkinöitä</u> ja paahtoleipää joka on silattu <u>pähkinälevitteellä</u> . (s. 8)					1	2			A1 A1 A1
Statt zu warten tun Männer was anderes. Schauen <u>ran</u> , --, lesen die Aktienkurse in der <u>FAZ</u> , machen Muskelaufbautraing. (S. 9)	Odottamisen sijasta miehet tekevät jotakin muuta. Katselvat <u>telkkaria</u> , --, lukevat osakekurseja <u>lehdestä</u> , harrastavat kehonrakennusta. (s. 9)					2				M1 M3
Die Tage, an denen wir uns nur durch übermäßigen Kunsum von <u>Schokocrossies</u> und Meg-Ryan-Videos davon abhalten konnten, ihn gleich am nächsten Tag wiederzusehen. (S. 10)	Nekin päivät, joina olemme saaneet hillittyä itsemme vain <u>suklaapatukoita</u> ahmimalla ja Meg Ryan-videoita töllöttämällä niin ettemme ole rynnänneet tapaamaan miestä uudestaan heti seuraavana päivänä, ovat menneet ihan hukkaan. (s. 9)						1			A1
Ich war mit Johanna auf einem dieser Feste, von denen am nächsten Nachmittag in <u>sämtlichen Klatschsendungen</u> bei <u>sämtlichen Privatsendern</u> berichtet wird. (S. 10)	Olin Johannan kanssa yksissä partyissä, jollaisista kerrotaan seuraavana päivänä <u>kaikilla mainoskanavilla</u> . (s. 10)				1				1	M1 M1
Und der Jemand war, wie ich am nächsten Tag in <u>Exclusiv – das Starmagazin</u> erfahren habe, der Gastgeber. (S. 11)	Huomasin muuten seuraavana päivänä <u>juorulehden julkkispalstalta</u> , että se mies oli juhlien isäntä. (s. 11)							1		M1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Egal, ich muß nicht <u>Heidi Klum</u> vor der Linse haben, um mich für daseinsberechtigt zu halten. (S. 11)	Vaikka hitot siitä; kyllä minulla on mielestäni olemassaolon oikeus, vaikka kamerani edessä ei olekaan mitään <u>superjulkista</u> . (s. 11)					1				H1
Auch wenn es in 20 Jahren dann nicht mehr <u>«Rouge pour les lèvres»</u> , sondern <u>«Abdeckstift für die faltige alte Lippe»</u> heißt... (S. 12)	Kahdenkymmenen vuoden kuluttuakaan, kun ei voi enää puhua <u>huulipunasta</u> vaan <u>vanhojen huulien ryppejä tilkkivästä peitepuikosta</u> . (s. 12)				2					A2 A2
Jo erzählte dem Fahrer schmutzige Witze, während ich auf der Rückbank eine Kerbe in meinem meterhohen Absatz mit schwarzem <u>Edding</u> übermalte. (S. 12)	Jo kertoi kuljettajalle häskejä vitsejä sillä aikaa, kun minä peitin takapenkillä metrin korkuiseen korkooni tullutta naarmua mustalla <u>rajausvärillä</u> . (s. 12)							1		A2
Ich lächelte nicht mehr, als ich bemerkte, daß hinter mir <u>Veronica Ferres</u> ging. (S. 13)	Hymyni hyytyi kun huomasin, että takanani tuli <u>Veronica Ferres</u> . (s. 13)	1								H1
Sieht aus wie deprimierter <u>Pfannkuchen</u> und --. (S. 13)	Hänhän näyttää lässähtäneeltä <u>pannukakulta</u> ja --. (s. 13)		1							A1
«Wenn das im Fernsehen übertragen wird, dann kürzen die das Ganze auf 'ne <u>Dreiviertelstunde</u> », --. (S. 14)	”Kun tämä esitetään televisiossa, silloin koko juttu tiivistetään <u>kolmeen neljänneksi</u> ”, --. (s. 13)		1							Y3
-- flüsterte Jo mir zu, während sich ein Dokumentarfilmer <u>aus Halle</u> bei seinem Team --. (S. 14)	-- Jo kuiskasi minulle, kun eräs <u>hallelainen</u> dokumenttifilmisen tekijä kiitteli tiimiään --. (s. 13–14)	1								H2

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
-- aber ich hatte Hunger und mußte von dem vielen Sekt auf leeren Magen <u>sauer aufstoßen</u> . (S. 14)	-- mutta minulla oli nälkä, ja tyhjään mahaan kipatut lukuisat kuohuviinilasilliset varmaan <u>tekivät minut sapekkaaksi</u> . (s. 14)		1							A1
-- nicht ohne strafenden Blicke von <u>Til Schweiger, Senta Berger und Mario Adorf</u> auf mich ziehen. (S. 14)	-- vetäen samalla puoleeni <u>Til Schweigerin, Senta Bergerin ja Mario Adorfin</u> moittivat katseet. (s. 14)	3								H1 H1 H1
(<u>Lichterketten!</u> Ich liebe <u>Lichterketten!</u>) (S. 14)	(<u>Lamppuketjuja!</u> Minä rakastan <u>lamppuketjuja!</u>) (s. 14)		2							A2 A2
Hummer! Langusten! <u>Lachs-Carpaccio!</u> <u>Vitello Tonnato!</u> Rinderbraten so groß wie mein Oberschenkel! Obstsalate! <u>Mousse au Chocolat!</u> (S. 14)	Hummereita! Langusteja! <u>Lohi-carpacciota!</u> <u>Vitello Tonnatoa!</u> Reiteni paksuista nautanpaistia! Hedelmäsalaatteja! <u>Suklaamoussea!</u> (s. 14)	1	1		1					A1 A1 A1
-- <u>Heißluftgebläseautomat</u> t, unter dem man sich die Haut verbrennt, trotzdem nicht trocknet, und der Nächste --. (S. 14-15)	-- <u>kuumaa ilmaa puhaltavaa automaattia</u> , jonka alla iho palaa mutta ei silti kuivu, niin että seuraava --. (s. 15)		1							A3
Und neben den weißen Handtuchstapeln saß eine hutzelige <u>Klofrau</u> und einem höckerchen und schaute mich an. (S. 15)	Ja valkoisen käsipyheminon vieressä istui jakkaralla kurttuinen <u>siivoojätäti</u> , joka katsoi minua odottavasti. (s. 15)					1				Y1
Jedenfalls schaute mich das kleine <u>Klofräuchen</u> freundlich an --. (S. 15)	Joka tapauksessa se pikkuinen <u>siivoojätäti</u> katseli minua ystävällisesti --. (s. 15)					1				Y1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Und wenn sie sich erbrechen, scheinen sie die <u>Klofrau</u> persönlich dafür verantwortlich zu machen und behandeln sie anschließend entsprechend schlecht. (S. 16)	Ja jos he sattuvat oksentamaan, he näyttävät pitävän sitä <u>siivoojan</u> syynä ja kohtelevat tätä sen takia huonosti. (s. 16)					1				Y1
<u>Jeanne d'Arc der Klofrauen!</u> (S. 17)	<u>Siivoojatätien Jeanne d'Arc!</u> (s. 17)	1				1				Y1 H1
Ich sah nicht, wie <u>Uschi Glas</u> mit <u>Iris Berben</u> tuschelte, ich sah nicht wie <u>Mario Adorf</u> erleichtert auf dem Herrenklo verschwand. (S. 17)	En nähnyt <u>Uschi Glasin</u> kuiskuttelevan <u>Iris Berbenin</u> kanssa enkä nähnyt <u>Mario Adorfin</u> katoavan helpottuneena miesten vessaan. (s. 18)	3								H1 H1 H1
Ich sah nur die Schwingtür, <u>das Schild <Damen></u> --. (S. 17)	Näin vain heilurioven ja ” <u>Damen</u> ” - <u>kyltin</u> --. (s.18)	1								A3
Das Todesgeschader schoß auf die Schwingtür mit der Aufschrift <u><Damen></u> zu --. S. 17)	Tämä tappava muodostelma paiskautui kohti naisten vessan heiluriovea --. (s. 18)				1					A3
Wahrscheinlich wechselte die Pißnelke mit jeder <u>Poly-Color-Langzeittönung</u> ihren Vornamen. (S. 20)	Todennäköisesti pimatsu vaihtoi etunimeä jokaisen <u>Polycolor-kestosävytyksen</u> myötä. (s. 21)	1								A2
Ich hätte gerne etwas Schlagfertiges, Niveauvolles erwidert. So was wie: <u>«Mir scheint, Sie treten gerade über die Ufer, Sie Rinnsal.»</u> Habe ich mal in einem Theaterstück gehört. (S. 20)	Olisin mielelläni vastannut jotenkin sanavalmiisti ja tasokkaasti. Esimerkiksi: ” <u>Koetahan nyt vain pitää mölyt mahassasi, senkin taliaivo.</u> ” Kuulin sen kerran jossakin näytelmässä. (s. 21)				1					Y4
-- und eine <u>Packung Johanniskraut-Dragees</u> zur Stärkung der Nervenkraft. (S. 22)	-- ja <u>rasia hermoja vahvistavia mäkikuismarakeita.</u> (s. 23)		1				1			A3 A2

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Aber die Konfrontation mit mehreren, auch noch gebundenen <u>Rosamunde-Pilcher-Romanen</u> , einem <u>leuchtenden Gummibärchen</u> am Fußende meines Bettes und einer Stange <u>«Gauloises légerès»</u> neben der Badewanne? (S. 22)	Mutta entä joutuminen silmätyksin useiden, peräti sidottujen <u>Rosamunde Pilcherin romaanien</u> , vuoteeni jalkopäässä <u>loistelevan kuminallen</u> ja kylpyammeen reunalle unohtuneen ” <u>Gauloises légerès</u> ”-kartongin kanssa? (s. 23)	2	1							H1 A3 A2
Was sagt uns zum Beispiel eine kilometerlange Schallplattensammlung gleich neben dem <u>Wassili-Sessel?</u> (S. 23)	Mitä meille kertoo esimerkiksi kilometrin mittainen äänilevykokoelma aivan <u>Wassili-nojatuolin</u> vieressä? (s. 24)	1								H1
-- «Ich bin diskutierfreudig, habe <u>Focault</u> gelesen und Verständnis, wenn du statt Sex Kopfschmerzen hast. -- (S. 23)	-- ”Minä olen innokas keskustelija, olen lukenut <u>Focaultia</u> ja ymmärrän, jos sinulla on päänsärkyä etkä tahdo rakastella. -- (s. 24)	1								H1
-- denke beim Onanieren an <u>Iris Berben</u> -- (S. 23)	-- ajattelen masturboidessani <u>Iris Berbeniä</u> -- (s. 24)	1								H1
-- weiß noch genau, wie es sich anfühlt, eine Bacardi-Cola in einen von <u>«Ho Ho Ho Chi Minh»-Rufen</u> heiseren Hals zu Kippen.» (S. 23)	-- muistan vielä tarkasti, miltä tuntuu kipata Bacardi-cola ’ <u>Ho Ho Ho Chi Minh</u> ’-huudoista käheään kurkkuun.” (s. 24)	1								H1
Was sagt uns das <u>IKEA-Billy-Regal</u> , die vollständige <u>Karl-May-Bibliothek</u> , der mannshohe Computer umgeben von Millionen von Disketten? (S. 23)	Mitä meille kertoo <u>Ikean Billy-hyllykkö</u> , täydellinen <u>Karl Mayn kirjojen kokoelma</u> ja miehenkoruinen tietokone, jota miljoonat levykkeet ympäröivät? (s. 24)	3								Y5 H1 H1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Mein Zuhause ist das Internet, mit <u>Jule Neigel</u> würde ich gerne mal eine Nacht verbringen --. (S. 24)	Olen kotonani Internetissä, viettäisin mielelläni joskus yön <u>Jule Neigelin</u> kanssa --. (s. 24)	1								H1
Er hat Flugangst, war noch nie in New York, hält <u>Picasso</u> für die Nachfolgerband von <u>Tic Tac Toe</u> und -- (S. 24)	Hän kärsii lentopelosta, ei ole koskaan käynyt New Yorkissa ja pitää <u>Picassoa Tic Tac Toen</u> seuraajabändinä ja -- (s. 25)	2								H1 H1
«Welches Buch von <u>Don DeLillo</u> halten Sie für sein bestes?» (S. 24)	”Mitä <u>Don DeLillon</u> teosta pidätte parhaana?” (s. 25)	1								H1
«Aaah, mir gefällt sein Roman <u>«Unterwäsche»</u> total gut!» (S. 25)	”Voi, pidän todella paljon hänen romaanistaan <u>’Alapää!’</u> ” (s. 25)					1				M3
Und es heißt <u>«Unterwelt»</u> . (S. 25)	Ja se on nimeltään <u>”Alamaailma”</u> . (s. 25)				1					M3
Das heißt: Ich weiß zwar nicht, wie man den <u>Premiere-Decoder</u> anschliet --. (S. 26)	Toisin sanoen: En kylläkään tiedä, kuinka <u>dekooderia</u> käytetään --. (s. 27)		1						1	A2
-- am liebsten tschechische Avntgarde-Filme auf <u>«ARTE»</u> an. (S. 28)	-- katselen mieluummin tšekkiläisiä avantgarde-elokuvia <u>ARTE-kanavalta</u> . (s. 28)			1						M1
Ich liebe die Sahnesauce auf den <u>Fettucini</u> , <u>Schokobons</u> , <u>Pringles</u> und den Fettrand am Steak. (S. 28)	Rakastan <u>fettucinia</u> kermakastikkeen kera, <u>suklaakarkkeja</u> , <u>perunalastuja</u> ja pihvien rasvareunusta. (s. 29)	1				2				A1 A1 A1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Unnötig zu sagen, daß den Job eine Dame bekommen hat, die ihrem dicken Chef seither, immer wenn seine Gattin mit den Blagen im <u>Tessin</u> ist, den <u>Whirlpool</u> mit ihren vorstehenden Beckenknochen zerkratzt. (S. 29)	Sanomattakin on selvää, että työpaikan sai nainen, joka on siitä saakka hinkannut ulkonevia lonkkaluitaan paksun pomonsa <u>pömpeliä</u> vasten aina, kun tämän muija ja mukulat ovat <u>matkoilla</u> . (s. 29)					1		1		H2 A3
-- etwas Entsetzliches über <u>Claudia Schiffer</u> gelesen: Soll 56 Kilo wiegen! (S. 29)	-- jotakin kauheaa <u>Claudia Schifferistä</u> : hän kuulemma painaa 56 kiloa! (s. 29)	1								H1
-- und über den Liebsten beugt und die kleinen Brüste dabei wie traurig herunterhängen wie leere <u>Sunkist-Tüten</u> ? (S. 29)	-- ja alastomana rakastettunsa puoleen ja huomaa pienten rintojensa riippuvan murheellisesti kuin tyhjät <u>luumupussit</u> ? (s. 30)							1		A2
Aber Oberschenkel wie <u>Oliver Bierhoff</u> und Waden --. (S. 29)	Sen sijaan reidet ovat kuin <u>Oliver Bierhoffilla</u> , ja pohkeet --. (s. 30.)	1								H1
-- daß Carmen in den letzten Episode einer Artserie auf <u>RTL</u> --. (S. 30)	-- että Carmen esittää erään <u>RTL:n</u> lääkärisarjan --. (s. 31)	1								M1
<u>Verona Feldbusch</u> , habe ich gelesen, geht nicht ungeschminkt zum Briefkasten. (S. 35)	Olen lukenut, että <u>Verona Feldbusch</u> ei mene meikkaamatta postilaatikolle. (s. 36)	1								H1
In der Zeitung stand unter <u>Vermischtes</u> , daß Carmen Koszowski eine Rolle bekommen soll in einer <u>Daily-Soap</u> . (S. 35)	Sanomalehden ” <u>Sieltä ja täältä</u> ”-palstalla luki, että Carmen Koszowski saisi roolin eräästä <u>joka päivä esitettävästä saippuaopperasta</u> . (s. 37)		1		1					M3 M1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Rechts von mir stand eine Liege mit hellgrauem Plastikbezug und diesem übergroßen <u>Zewa-Wisch-Und-Weg-Zeug</u> drauf. (S. 36)	Oikealla puolellani oli vaaleanharmaalla muovipäällisellä ja <u>kertakäyttösuojuksella</u> peitetty tutkimuspöytä.(s. 37)				1					A2
Der schwarze Dienst-BMW stand ihr ausgezeichnet, ebenso wie die Dolce & Gabbana-Anzüge und dieses <u>milkywaygroße</u> , ständig klingelnde Handy. (S. 40)	Musta työsuhte-BMW oli kuin hänelle luotu, niin kuin myös Dolce & Gabbana-jakkupuvut ja <u>suklaapatukan kokoinen</u> , taukoamatta pirisevä kännykkä. (s. 42)				1					A1
-- einen Arsch wie <u>Naomi Campbell</u> und einen Verstand wie die alte <u>Gräfin Dönhoff</u> zu haben. (S.40)	-- samanlaisen pepun kuin <u>Naomi Campbellilla</u> ja yhtä terävän älyn kuin vanhalla <u>kreivitär Dönhoffilla</u> . (s. 42)	2								H1 H2
-- und steckt damit exakt in demselben Dilemma wie <u>Sharon Stone</u> --. (S. 40-41)	-- ja kärsii sen vuoksi täsmälleen samasta pulmasta kuin <u>Sharon Stone</u> --. (s. 42)	1								H1
-- wir nennen ihn heute nur noch Ben den Beschränkten, ging nach <u>Süddeutschland</u> . (S. 41)	-- jota nimitämme vielä nykyäänkin Tiukkapipo-Beniksi, lähti <u>Etelä-Saksaan</u> . (s. 43)		1							H2
-- um mit ihm nach <u>Oberbayern</u> zu gehen. (S. 42)	-- lähteäkseen hänen kanssaan <u>Ylä-Bajeriin</u> . (s. 44)		1							H2
Sie darf daraus einen schmackhaften <u>Eintopf</u> kochen. (S. 42)	Eukko saa loihkia niistä maukkaan <u>päivällisen</u> . (s. 44)					1				A1
Wir könnten uns Spaghetti kochen und <u>Wetten daß...?</u> gucken. (S. 42)	Voisimme kokata spagettia ja katsella <u>tietovisailua telkkarista</u> . (s. 44)					1				M1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
«Tut mir leid, Frau Dagelsi ist nicht im <u>Office</u> . Sie hat den ganzen Tag über ein <u>Meeting</u> », sagte ihre Sekretärin. (S. 43)	”Ikävä kyllä neiti Dagelsi ei ole <u>officessa</u> . Hänellä on koko päivän kestävä <u>meeting</u> ”, hänen sihteerinsä sanoi. (s. 45)	2								Y4
Gleichzeitig läuft der Fernseher ohne Ton (<u>Barbara Eligmann</u> gefällt mir gut, ohne Ton). (S. 47)	Televisio on samanaikaisesti auki ilman ääntä (pidän kovasti <u>Barbara Eligmannista</u> , ilman ääntä). (s. 49)	1								H1
Ich blättere einer alten <u>BRIGITTE</u> -Ausgabe --. (S. 47)	Selailen vanhaa <u>Brigitte-lehden</u> numeroa --. (s. 49)			1						M3
Ich esse <u>Mini-Dickmann</u> 's. <u>Schokoladen-Schaumküsse</u> aus der <u>Frischebox</u> . (S. 47)	Syön <u>Mini-Dickmanneja</u> . ” <u>Suklaavaahtosuukkoja</u> suoraan <u>kylmäkaapista</u> ”. (s. 49)	1	1					1		A1 A1 A3
Ich find's ja albern, daß man nicht mehr <u>Negerkuß</u> sagen darf. <u>Raider</u> heißt auf einmal <u>Twix</u> , <u>Leningrad</u> wieder <u>St. Petersburg</u> und <u>Karl-Marx-Stadt</u> wieder <u>Chemnitz</u> . (S. 47)	Minusta on ihan älytöntä, että enää ei saa puhua <u>neekerinpusuista</u> . <u>Raiderista</u> tuli yhtäkkiä <u>Twix</u> , <u>Leningradista</u> jälleen <u>Pietari</u> ja <u>Karl-Marx-Stadtista</u> jälleen <u>Chemnitz</u> . (s. 49)	5	1		1					A1 A1 A1 H1 H1 H1 H1
Ich war gerade im Studio und versuchte, einem <u>Resopal-Beistelltisch</u> --. (S. 48)	Olin parhaillaan studiossa ja yritin valokuvaamalla antaa <u>Resopal-apupöydälle</u> --. (s. 50)	1								A3
-- er hatte Liebeskummer und ungefähr eine halbe Flasche <u>Pernod</u> getrunken --. (S. 52)	-- juotuaan suunnilleen puoli pulloa <u>Pernod</u> 'ta sydänsuruihinsa --. (s. 54)	1								A1
Nichts kann Cora Hübsch davon abhalten, um 20 Uhr die <u>Tagesschau</u> zu sehen. (S. 56)	Mikään ei voi estää Cora Hübschiä katselemasta kello 20:n <u>uutisia</u> . (s. 59)					1				M1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
«In the Line of Fire» mit Clint Eastwood, «Sylvia – Eine Klasse für sich» mit Uschi Glas, «Meine Tochter ist der Sohn meiner toten Mutter» auf SAT 1 – –. (S. 56)	Clint Eastwoodin <u>filmiä</u> 'Tulilinjalla', <u>Uschi Glasin</u> "Sylvia – omaa luokkaansa", "Tyttäreni on äitivainajani poika" SAT 1-kanavalla – –. (s. 59)	2	3	1						M4 H1 M1 H1 M1 M1
Ich hatte mich gegen van Morrison und für den <u>Deutschlandfunk</u> entschieden. (S. 57)	Olin päättänyt turvautua van Morrisonin sijasta <u>radioon</u> . (s. 60)					1				M2
Mochte sie doch bei <u>RTL</u> so viele Oberschwernern spielen, wie sie wolltet! (S. 57)	Esittäköön vain <u>saippuasarjoissa</u> niin monia ylihoitajia kuin huvittaa! (s. 60)					1				M1
Im <u>Deutschlandfunk</u> lief gerade ein Wortbeitrag – –. (S. 57)	<u>Radiosta</u> tuli parhaillaan esitelmä – –. (s. 60)					1				M2
«Hallo? Hier ist Cora Hübsch.» « <u>Wie Hübsch</u> .» Ach nee. Also Wirklich. Den Schertz hatte ich in meinem Leben ein paarmal zu oft gehört. (S. 57–58)	"Haloo, täällä on Cora Hübsch." "Sepä <u>somaa</u> ." Voi ei. Siis todella. <u>Nimeni merkitsee somaa</u> , joten olen kuullut saman vitsin jo pari kertaa liikaa elämäni aikana. (s. 60)			1						Y4
«Ich schaue gerade « <u>In the line of fire</u> ». – –. (S. 58)	"Katselen paraikaa <u>elokuva</u> 'Tulilinjalla'. – –. (s.61)		1							M4
Wo mein <u>deutscher Wortschatz</u> ? (S. 59)	Entä <u>äidinkielen sanavarastoni</u> ? (s. 61)				1					Y4
«Ich werde einen Tisch im « <u>Uno</u> » reservieren. Kennen Sie das?» (S. 59)	"Varaan pöydän <u>Unoravintolasta</u> . Tiedättekö paikan?" (s. 62)			1						H2
Das Gerät an sich sieht harmlos aus und ist in etwas so groß wie eine <u>Tafel Ritter-Sport-Trauben-Nuß</u> . (S. 60)	Laite näyttää sinänsä harmittomalta ja on suunnilleen <u>myslipatukan</u> kokoinen. (s. 63)							1		A1
– – als wolltest du <u>Feuerzeuge</u> aus Taiwan verkaufen. (S. 67)	– – ikään kuin aikoisit myydä heidän tiloissaan taiwanilaisia <u>ilotulitteita</u> . (s. 69)							1		A2

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Und dank einer ordentlichen Portion <u>Maloxan</u> hatte er auch aufgehört zu knurren. (S. 68)	Ja otettuani aimo annoksen <u>Maloxania</u> se oli myös lakannut murisemasta. (s. 71)	1								A2
Und meine <u>Wonder-Po</u> -Strumpfhose. Die heißt wirklich so. <u>Wonder-Po, sexy lifting</u> . (S. 68)	Ja ” <u>Wonder-Po</u> ”-sukkahousuilla. Niillä on todellakin sellainen nimi. ” <u>Wonder-Po, sexy lifting</u> .” (s. 71)	2								A2 A2
«Neues Theaterstück über das Leben von <u>Heiner Müller</u> », «Diskutabler Leitartikel in der <u>Zeit</u> über die Außenministerkonferenz» – –. (S. 68)	” <u>Heiner Müllerin</u> elämästä kertova uusi näytelmä”, ” <u>Zeit</u> lehdessä julkaistu ulkoministerikokousta käsittelevä kyseenalainen pääkirjoitus” – –. (s. 71)	1		1						H1 M4
«I like those <u>Crunchips gold’n brown. Spicy and tasty and crispy in sound! Uuuah! Crunchips! Crunch mit!</u> » (S. 69)	”I like those <u>Crunchips gold’n brown. Spicy and tasty and crispy in sound! Uuuah! Crunchips! Riks! Riks!</u> ” (s. 72)	1			1					Y4 Y4
Er sagte: « <u>Isch abe garr kein Auto.</u> » (S. 70)	–								1	Y4
– – wir finden beide, daß es ein zwingender Grund ist, den Fernseher auszuschalten, sobald <u>Charles Bronson, Burt Reynolds, Chuck Norris, Hulk Hogan</u> oder <u>Katja Riedmann</u> darin auftauchen – –. (S. 70)	– – Meidän molempien mielestä televisio on pakko sulkea heti, kun ruutuun ilmestyy <u>Charles Bronson, Burt Reynolds, Chuck Norris, Hulk Hogan</u> tai <u>Katja Riedmann</u> – –. (s. 73)	5								H1 H1 H1 H1 H1
– – wir finden beide, daß <u>Isabelle Adjani</u> immer so aussieht, als müsse sie sich gleich übergeben – –. (S. 70)	– – Meidän molempien mielestä <u>Isabelle Adjani</u> näyttää aina olevan antamaisillaan ylen. – –. (s. 73)	1								H1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
-- wir finden beide, daß Sardellen, Kapern und Rosenkohl so schmecken, wie <u>Isabelle Adjani</u> aussieht --. (S. 70)	-- Meidän molempien mielestä sardellit, kaprikset ja ruusukaalit maistuvat siltä, miltä <u>Isabelle Adjani</u> näyttää. --. (s. 73)	1								H1
«Ich kenn doch meine <u>Pappenheimer</u> » (S. 70)	”Meiltähän tämä käy.” (s. 73)				1					Y4
«Alles klar auf der <u>Andrea Doria</u> » (S. 70)	”Siitä vaan, sano <u>Tsaikovski</u> ” (s. 73)				1					Y4
«Jetzt machen wir mal <u>Zahlemann und Söhne</u> » (S. 70)	”Hellurei ja hellät tunteet” (s. 73)				1					Y4
« <u>Tschüssikowski</u> » (S. 70)	” <u>Kivat sulle.</u> ” (s. 73)				1					Y4
Ich weiß, daß ich <u>sozialversichert</u> bin, aber ich weiß nicht wo. (S. 71)	Tiedän, että minulla on <u>sairausvakuutuskortti</u> , mutta en tiedä missä. (s. 75)				1					Y5
-- Ich fahre zum Kongress nach <u>Oldenburg.</u> » (S. 71)	-- Menen kokoukseen <u>Oldenburgiin.</u> ” (s. 75)	1								H2
Das wurde mir klar, als ich <u>Melanie Griffith</u> in dem Film « <u>Wie ein Licht in dunkler Nacht</u> » sah. (S. 72)	Se selvisi minulle nähtyäni <u>Melanie Griffithin</u> elokuvassa ” <u>Vaarallinen tyttöystävä</u> ”. (s. 76)							1		M4
Jetzt sprüchte er sich eine <u>Ladung Odol-Mundspray</u> in den Rachen. (S. 75)	Hän suihkautti aikamoisen latingin <u>Odol-suusuihketta.</u> (s. 79)	1								A2
Der sagt zu Kassiererim im <u>Penny-Markt</u> immer « <u>Frollein</u> » -- (S. 76)	<u>Neidittelee</u> aina <u>halpakaupan</u> kassaa -- (s. 80)				1	1				Y5 Y4
-- die <u>Hipp</u> und <u>Pampers</u> verachten und lieber <u>Brei aus Bio-Spinat</u> kochen -- (s. 78)	-- jotka halveksivat <u>lasten purkkiruokaa</u> ja <u>Pamperseja</u> ja keittävät mieluummin <u>luomupinaattilientä</u> -- (s. 82)	1				2				A1 A3 A1
«Tatsächlich? Und, hast du dem Haufen einen Ehrenplatz im <u>Setzkasten</u> gemacht?» (S. 79)	” <u>Ihanko totta? Panitko sinä sen läjän sitten kunniapaikalle kaappiin?</u> ” (s. 83)						1			A3

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
«Guckt mal! Die Tante Cora sieht aus wie <u>Morla, die Schildkröte!</u> » (S. 80)	”Katsokaa! Cora-täti näyttää ihan <u>Morla-kilpikonnalta!</u> ” (s. 84)	1								H1
-- ich wollte gerade noch mal schnell zum <u>Gemüsetürken</u> huschen --. (S. 81)	-- aoin juuri käväistä pikipäin <u>turkkilaismiehen vihanneskaupassa</u> --. (s. 84)			1						Y5
Ich habe immer den Eindruck, daß mein <u>Gemüsetürke</u> mich anzüglih angrinst, wenn ich eine Banane kaufe. (S. 81)	Minusta tuntuu aina, että <u>vihanneskauppias</u> virnuilee minulle ivallisesti, kun ostan banaanin. (s. 84)					1				Y1
<u>Schabracken</u> mit <u>Goldkante</u> . (S. 82)	Kultareunaisia <u>liinoja</u> . (s. 86)						1			A3
<u>Setztkasten</u> mit <u>Bleibuchstaben</u> . (S. 82)	<u>Lyijykirjaimin</u> <u>heloitettuja</u> <u>kirstuja</u> . (s. 86)							1		A3
« <u>Viertel nach sechs</u> .» (S. 83)	” <u>Neljännestä vaille kuusi</u> .” (s. 86)		1							Y3
-- mehrere Gläser <u>Eckes-Kirschlikör</u> zu trinken --. (S. 83)	-- juomaan useita lasillisia <u>kirsikkalikööriä</u> --. (s. 87)								1	A1
-- seit dem zweiten Glas <u>Eckes</u> --. (S. 83)	-- toisesta <u>kirsikkaliköörilasillises</u> <u>ta lähtien</u> --. (s. 87)					1				A1
-- mein <u>Hänchenschnitzel</u> <u>im Knuspermantel</u> --. (S. 85)	-- <u>leivitettyä</u> <u>broilerinleikettä</u> --. (s. 89)					1				A1
Sehe darin aus wie <u>Axel Schultz</u> <u>im Negligé</u> . (S. 87)	Olen sellaisissa kuin <u>voimannostaja</u> <u>yöpaidassa</u> . (s. 90)					2				H1 A2
-- sehe ich jetzt aus wie <u>Maria Magdalena</u> <u>auf Ecstasy</u> . (S.89)	-- nyt näytän sitten <u>huumetokkuraiselta</u> <u>Maria Magdalenalta</u> . (s. 92)	1				1				H1 A2
-- Hier und da liegt eine <u>Wallpaper</u> rum --. (S. 92)	-- siellä täällä lojuu <u>jokin lehti</u> --. (s. 96)					1				M3

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
-- ein Zimmer geworden, das nicht mehr ohne weiteres von einem <u>«Schöner Wohnen»</u> -Fotografen abgelichtet werden konnte. (S. 93)	-- huone oli sellaisessa kunnossa, että <u>sisustuslehden valokuvaaja</u> ei olisi voinut enää ilman muuta kuvata sitä. (s. 96)					1				Y1
<u>«Cosmopolitan»</u> sei Dank! (S. 93)	<u>Cosmopolitan</u> olkoon kiitetty! (s. 97)	1								M3
-- wie du ihm ein <u>Fisherman's Friends</u> geradezu aufgezwungen hast --. (S. 95)	-- kuinka suorastaan tyrkytit hänelle <u>Fisherman's Friend-pastillin</u> --. (s. 99)			1						A1
-- Ich dachte da gehen wir ins <u>«Massimo?»</u> (S. 96)	-- Luulin, että menemme silloin <u>Massimoon?</u> ” (s. 100–101)	1								H2
Bin so verzweifelt, daß ich gleich <u>«Heute»</u> gucken werde. (S. 97)	Olen niin epätoivoinen, että aion tänään katsoa <u>uutiset</u> . (s. 101)					1				M1
Oder zumindest mal was fürs <u>«Rote Kreuz»</u> spenden. (S. 97)	Tai ainakin lahjoittaa jotakin <u>Punaiselle Ristille</u> . (s. 102)				1					Y5
-- daß ein Kinderfoto von dir auf der Titelseite vom <u>«Express»</u> erscheint.» (S. 98)	-- että <u>Expressin</u> etusivulla julkaistaan sinun lapsuudenkuvasi.” (s. 102)	1								M3
Ich hasse <u>«Deutschlandfunk»!</u> (S. 98)	Minä vihaan <u>ykköskanavaa!</u> (s. 102)				1					M2
-- und wir verbrachten zwei Wochen im Ferienhaus von Saschas Eltern in der <u>Eifel</u> . (S. 100)	-- me vietimme kaksi viikkoa Saschan vanhempien lomiasunnossa <u>Eifelin ylängöllä</u> . (s. 105)			1						H2
-- saßen Sascha und ich in einem Fachwerkhäus in <u>Erkersruhr</u> und spielten Backgammon. (S. 101)	-- Sascha ja minä istuimme ristikkotalossa <u>Erkersruhrissa</u> ja pelasimme backgammonia. (s. 105)	1								H2
Ich esse <u>Nutella</u> direkt aus dem Glas. (S. 101)	Syön <u>pähkinälevitettä</u> suoraan purkista. (s. 106)					1				A1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
-- und lese grundsätzlich niemals die <u>Zeit</u> . (S. 102)	-- enkä periaatteessa koskaan lue <u>Die Zeitlehteä</u> . (s. 106)			1						M3
-- die ich vor Jahren mal aus der <u>Abendzeitung</u> ausgeschnitten habe: <u>Bonn in Sorge – Kohl denkt nach</u> . (S. 102)	-- jonka leikkasin vuosia sitten <u>Abendzeitungista</u> : ” <u>Bonnilla huolia – Kohl mieltii</u> ”. (s. 107)	1	1							M3 Y4
Zum Frühstück esse ich gerne kalte <u>Bockwürstchen aus dem Glas</u> --. (S. 102)	Syön mielelläni aamiaiseksi kylmiä <u>nakkeja suoraan pakkauksesta</u> --. (s. 107)					2				A1 A3
Habe vergessen, das <u>Nivea-Anti-Mitesser-Pflaster</u> von meiner Nase zu entfernen. (S. 104)	Olen unohtanut poistaa nenästäni <u>Nivea-mustapääläästärin</u> . (s. 108)				1					A2
-- mich von <u>Douglas-Verkäuferinnen</u> demütigen zu lassen. (S. 105)	-- antautua <u>Douglasin myyjien</u> nöyryytettäväksi. (s. 109)	1								Y1
Ich frage mich, wann <u>Douglas-Verkäuferinnen</u> aufstehen müssen --. (S. 105)	Mietin, mihin aikaan <u>Douglasien myyjien</u> on noustava ylös --. (s. 109)	1								Y1
Bei <u>Douglas</u> Make-up zu kaufen ist, alswürde man in der Wäscheabteilung von <u>Karstadt</u> von <u>Cindy Crawford</u> bedient. (S. 105)	Meikkien ostaminen <u>Douglasilta</u> on kuin joutuisi <u>Karstadtin</u> alusvaateosastolla <u>Cindy Crawfordin</u> palvelemaksi. (s. 109)	3								Y5 H2 H1
-- die hartnäckigen Klebefolien mit der Aufschrift <u>Réparation</u> zu entfernen. (S. 105)	-- itsepintaisesti takertuvan kelmun, jossa luki ” <u>Reparation</u> ”. (s. 110)				1					A2
Bin ich hier bei <u>Jeopardy</u> oder was? (S. 108)	Olenko minä jossain <u>tietokilpailussa</u> , täh? (s. 113)					1				M1
-- als habe er sich beim <u>Bäcker 'ne Nußecke</u> geholt!» (S. 109)	-- kuin olisi käynyt ostamassa <u>pullaa leipurilta!</u> ” (s. 113)				1		1			Y5 A1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
-- in dem gerade der <u>ZDF-Nachrichtensprcher</u> das Wetter für morgen verkündete. (S. 110)	-- jossa <u>uutistenlukija</u> parhaallaan kertoi huomispäivän säästä. (s. 115)								1	Y1
<u>Verlorene Eier</u> (S. 111)	<u>Hukkamunat</u> . (s. 115)				1					Y4
<u>Elmex und Aronal</u> (S. 111)	<u>Elmex ja Aronal</u> . (s. 115)	2								A2 A2
<u>Dick und Doof</u> (S. 111)	<u>Kilkutin ja kulkunen</u> . (s. 115)				1					Y4
<u>Karius und Baktus</u> . (S. 111)	<u>Palli ja Pulla</u> . (s. 116)				1					Y4
<u>Lachsack</u> . (S.111)	<u>Hupipussit</u> . (s. 116)				1					Y4
<u>Kichererbsen</u> . (S. 111)	<u>Kikherneet</u> . (s. 116)		1							A1
Ich werde « <u>Wetten daß...</u> » gucken --. (S. 111)	Minä katselen <u>visailua</u> --. (s. 116)					1				M1
-- sondern « <u>Wetten daß...</u> » gucke. (S. 111)	-- vaan katselen <u>visailua</u> . (s. 116)					1				M1
Denn die meisten meiner Mitschülerinnen hat es in einem <u>Fiat Panda</u> , einem <u>Käfer</u> oder einem <u>R4</u> erwischt. (S. 112)	Useimmille koulutovereilleni se tapahtui kuitenkin <u>Fiat Pandassa</u> , <u>kuplavolkkarissa</u> tai <u>tipparellussa</u> . (s. 116)	1			2					A3 A3 A3
-- eine Putzfrau zu beschäftigen und <u>FDP</u> zu wählen. (S. 114)	-- palkata kotiini siivooja ja äänestää <u>FDP:tä</u> ." (s. 119)	1								Y2
-- auf Tischen tanzen, <u>Overknees</u> tragen, mir einen Schönheitsfleck auf die rechte Wange malen --. (S. 115)	-- tanssia pöydällä, käyttää <u>puolisääreen ulottuvia housuja</u> , maalata kauneuspilkun oikeaan poskeeni --. (s. 120)							1		A2
« <u>Melanie Griffith</u> zu <u>Harrison Ford</u> in « <u>Die Waffen der Frauen</u> ». --. (S. 116)	"Sanoi <u>Melanie Griffith Harrison Fordille</u> 'Working <u>Girlissä</u> '. --. (s. 122)	2			1					H1 H1 M4
« <u>Nach Gauloises légères</u> » --. (S. 118)	" <u>Gauloises légèresiltä</u> " --. (s. 124)	1								A2
-- und stank nach Knoblauch wie <u>Ilja Rogoff</u> persönlich. (S. 119)	-- ja lemusi valkosipulilta kuin itse <u>Ilja Rogoff</u> . (s. 125)	1								H1

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
-- gleich fängt «Wetten daß...» an. -- (S. 120)	-- Kohta alkaa ’Lyödäänkö vetoa?’ -- (s. 126)		1							M1
Im Kühlschrank konnte ich einen Blick auf zwei <u>Tafeln</u> <u>Kinderschokolade</u> , eine Flasche Wodka -- (S.122)	Katseeni ehti tavoittaa jääkaapista kaksi <u>suklaalevyä</u> , jäälokeroon työnnetyn vodkapullon --. (s. 128)					1				A1
-- und daneben das altvertraute Pärchen: <u>Elmex und Aronal</u> . (S. 122)	-- ja sen vieressä vanha tuttu pari: <u>Elmexiä ja Aronalia</u> . (s. 128)	2								A2
-- wenn ihr im Bad <u>Davidoffs</u> «Cool <u>Water</u> » oder <u>Alpecin</u> <u>Forte</u> oder -- (S. 123)	-- jos näette kylpyhuoneessa <u>Davidoffin</u> ”Cool <u>Wateria</u> ” tai <u>Alpecin</u> <u>Fortea</u> tai -- (s. 128)	3								H1 A2 A2
Wir haben <u>Udo</u> <u>Jürgens</u> gehört. « <u>Ich</u> <u>war noch niemals in</u> <u>New York, ich war</u> <u>noch niemals richtig</u> <u>frei, einmal verrückt</u> <u>sein und aus allen</u> <u>Zwängen flieh’n.</u> » (S. 127)	Me kuuntelimme <u>Udo</u> <u>Jürgensiä</u> . ” <u>Ich war</u> <u>noch niemals in New</u> <u>York, ich war noch</u> <u>niemals richtig frei,</u> <u>einmal verrückt sein</u> <u>und aus allen Zwängen</u> <u>flieh’n.</u> ” (s. 132)	1	1							H1 Y4
« <u>Nackte füße auf</u> <u>nacktem Asphalt.</u> » So könnte eigentlich auch ein <u>Dreiteiler</u> bei RTL heißen -- (S. 134)	” <u>Paljaat jalat paljaalla</u> <u>asvaltilla.</u> ” Sen voisi oikeastaan antaa nimeksi <u>kolmiosaiselle</u> <u>televisiosarjalle</u> -- (s. 138)		1						1	M1 M1
Werde seinen <u>BMwichtig</u> mit Rasierklingen bearbeiten und ihm lächerliche Aufkleber wie «Bitte nicht hupen, Fahrer träumt von <u>Schalke 04</u> » oder «Ich bremse auch für Männer» mit Silikon aufs Rückfenster kleben. (S. 135)	Minäpä vähän käsittelen hänen <u>edustusbemariaan</u> partakoneenterillä ja liimaan takaikkunaan silikonilla sellaisia tarroja kuin ”Ei saa töötätä, kuljettaja näkee unta <u>pikaliipparista</u> ” tai ”Otan kyytiin myös miehiä”. (s. 140–141)				1			1		A3 Y5

Mondscheintarif	Kuutamotariffi	A	B	C	D	E	F	G	H	Aihepiiri
Sie hält mich für eine oberflächliche <u>TV-Chi-Chi-Else</u> --. (S. 141)	Hän pitää minua pinnallisena <u>TV-pimatsuna</u> --. (s. 147)				1					Y1

DEUTSCHE KURZFASSUNG

Universität Tampere
Institut für Sprach- und Translationswissenschaften
Translationswissenschaft (Finnisch–Deutsch)

KARTTUNEN, LIISA

Ich esse Mini-Dickmanns, Schokoladen-Schaumküsse direkt aus der Frischebox.

Realien und ihre Übersetzungslösungen in der finnischen Übersetzung des Romans *Mondscheintarif*

Magisterarbeit: 55 Seiten + Anhang 19 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 18 Seiten
November 2007

1. Einleitung

Das Ziel dieser Arbeit ist es, die Übersetzungslösungen von Realienbezeichnungen in der Übersetzung von Ildikó von Kürthys Roman *Mondscheintarif* aus der Sicht eines Lesers zu betrachten: Wie sich die Lösungen auf das Textverständnis des Lesers auswirken, ob sie behilflich sind oder zusätzliche Hindernisse für den Leser darstellen und wie sich alternative Lösungen möglicherweise auf das Verständnis des Zieltextes auswirken.

Ich stütze meine Untersuchungen dabei die Realienklassifikation von Pekka Kujamäki und Ritva Leppihalme. Für mich sind die kulturbezogenen Übersetzungsprobleme immer die Stellen gewesen, welche am meisten Ärger machen, aber auch die, welche am meisten Vergnügen bereiten.

Übersetzungen und Übersetzungslösungen erwecken immer wieder Diskussionen, vor allem wenn der Leser¹ denkt es wurde eine falsche Übersetzungslösung gewählt. Herman (2002) hat die Reaktion des Lesers auf Übersetzungsfehler untersucht. Wir können uns vorstellen, dass wir z.B. einen übersetzten Roman lesen und plötzlich

¹ Zur Vereinfachung wird in dieser Kurzfassung nur in der maskulinen Form gesprochen.

fällt uns auf, dass etwas völlig gegen unsere Vorstellung einer vernünftigen Übersetzung spricht. Wie reagieren wir? Wir könnten vereinfacht sagen, dass dieses hier anscheinend auch eine Verfahrensweise ist, das Problem zu lösen, welche wir nicht in Betracht gezogen hatten. Aber wie wir wissen, ist die vorangehende Darstellung eine sehr unwahrscheinliche. Nachdem wir überprüft haben, ob es sich nicht um einen Übersetzungsfehler handelt, sagen wir: „Falsch!“, „Ich kann das nicht akzeptieren!“, „Blödsinn!“. Wir sagen: „Nennt man *das* eine Übersetzung?“. Wenn wir auf diese Weise reagieren, halten wir an der Idee und unserem Bild einer Übersetzung fest. Wir glauben als Leser zu wissen, wie eine Übersetzung sein sollte und wie sie nicht sein sollte. (Herman 2002, 175–177.)

2. Forschungsmaterial und methodisches Vorgehen

Ich habe für meine Magisterarbeit den Roman *Mondscheintarif* (1999) von Ildikó von Kürthy und dessen Übersetzung ins Finnische, *Kuutamotariffi* (2003) von Auli Hurme-Keränen, gewählt. Ildikó von Kürthy ist eine, im Jahre 1968 in Aachen geborene Schriftstellerin und Journalistin. Am Anfang ihrer Karriere arbeitete sie bei der Frauenzeitschrift *Brigitte* und in den Jahren 1995 bis 2005 war sie Redakteurin im Ressort *Kultur und Unterhaltung* bei der Zeitschrift *Stern*. Von Kürthy hat fünf Unterhaltungsromane verfasst und die zwei ersten sind ins Finnische übersetzt worden: *Mondscheintarif* 1999 (*Kuutamotariffi* 2003), und *Herzsprung* 2001 (*Baanalla* 2004). *Mondscheintarif* wurde im Jahr 2001 unter der Regie von Ralf Huettner verfilmt. Von Kürthy veröffentlichte auch das Kinderbuch *Karl Zwerglein*.

Die Übersetzerin von *Mondscheintarif*, Auli Hurme-Keränen, ist Diplom-Übersetzerin, die 1973 am Spracheninstituts Tampere ihren Abschluss machte. Ganztätig als Übersetzerin arbeitet sie seit 1978, nunmehr beinahe 30 Jahre lang. Hurme-Keränen übersetzt hauptsächlich Romane, aber sie hat auch viele Kinder- und Jugendbücher sowie Sachbücher ins Finnische übersetzt. Sie übersetzt aus dem Englischen, Deutschen und Schwedischen.

In *Mondscheintarif* geht es um die Alleinlebende 30-jährige Cora Hübsch, die auf den Anruf eines Mannes wartet. Der Roman erzählt parallel zueinander zwei Handlungsstränge: Einer besteht aus mit Uhrzeiten betitelten Ereignissen, in der Cora von ihren Regungen während des Wartens erzählt und der anderer gibt

Hintergrundinformation von Ereignissen, die zu diesem Warten geführt haben. Das Buch ist leicht zu lesen, pfiffig, lakonisch selbstironisch und vielleicht teilweise mit Bridget Jones vergleichbar.

Ich sammle zuerst die Realienbezeichnungen im deutschen Ausgangstext und suche danach die Äquivalente in der finnischen Übersetzung. Danach klassifiziere ich die Realienbezeichnungen nach Übersetzungslösungen. Ich analysiere die Übersetzungslösungen, diskutiere ihre Wirkung und stelle die Resultate in quantitativen Übersichten dar. Ich versuche auszuführen, welche Übersetzungsmethoden die Übersetzerin am meisten verwendet hat und welche Methoden ganz unbenutzt geblieben sind.

3. Kulturbezogenheit

Wenn man im Zusammenhang mit Übersetzen von Kultur spricht, hat der Begriff eine sehr umfassende Bedeutung. Dazu zählt nicht nur Wissenschaft und Kunst, sondern auch die Gesellschaft, Gebräuche, Denkweisen – alles im allem das, was die Leser der Übersetzung zum Verständnis brauchen, die in einer völlig anderen Umgebung leben als die Leser des ursprünglichen Textes. (Vehmas-Lehto 1999, 105.)

Laut Leppihalme (2000) ist Übersetzen das Überschreiten von Sprach- und Kulturgrenzen. Sie definiert Kultur als etwas, was eine bestimmte Menschenmenge durch Gedanken, Gebräuche, Erkenntnisse und Werte verbindet. Kultur beeinflusst das Handeln des Menschen und dadurch vielfältig auch die Art der Textproduktion. Weil jeder Text in einer bestimmten Kultur entsteht, spiegelt er auch diese Kultur wieder. Eine Übersetzung wird wiederum als ein zielsprachlicher Text unter anderen zielsprachlichen, meistens nicht-übersetzten Texten produziert, die Zielgruppe sind die in der Zielkultur lebenden Leser. Hier liegt aber der Kern des Widerspruchs, denn viele der Ausgangskultur angehörigen Elemente können als Übersetzungen für Leser, die einer anderen Kultur angehören, zu fremd wirken. (Leppihalme 2000, 89.)

Im Grunde genommen ist der Übersetzer derjenige, der entscheidet, wie die im Übersetzungsprozess auftauchenden Probleme gelöst werden sollen. Ohne Übersetzer würde es keine Übersetzung geben. (Leppihalme 1997, 18.) Leppihalme

(1997) bezeichnet den idealen Übersetzer als Kulturübermittler und Entscheidungsträger mit Worten wie „fachkundig“ und „verantwortungsbewusst“. Der Verfasser des Ausgangstextes schreibt in der Regel für Empfänger, die die gleichen kulturellen Hintergrundinformationen besitzen wie er selbst. (Leppihalme 1997, 19.) Was kann man aber unter einer fremden Umgebung und Information verstehen? Laut Kujamäki (1993) wirkt eigentlich jedes literarische Werk beim ersten Lesen fremd, wobei dies auch die Bedingung der Literatur ist. Ausländische Literatur kommt uns jedoch sehr fremd vor, alleine schon wegen der Kombination „Fremde Kulisse – eigene Sprache“. (Kujamäki 1993, 66.)

Im kommunikativen Prozess kann man laut Leppihalme (2007, 21) damit anfangen, die Rolle des Empfängers als genau so wichtig anzusehen, wie die des Senders. Die Hintergrundkenntnisse von zwei Kulturen ermöglichen es dem Übersetzer, das Unmögliche zu versuchen: etwas zu übersetzen, was nicht übersetzbar ist (Simigné Fenyő 2005, 64.) Wenn es um übersetzte Texte geht, ist das Verständnis des Fremden und der literarische Genuss des Textes, ohne dass die Kulturunterschiede stören, letzten Endes vom Übersetzer abhängig. Oft muss der Übersetzer überlegen, wie viel der Leser einer bestimmten Textstelle abgewinnt. Bei Zweifeln, ob die Botschaft beim Empfänger ankommt, muss er verschiedene Übersetzungsstrategien in Betracht ziehen. Mit welcher Strategie gibt man die intendierte Bedeutung wieder oder erreicht die erste Wirkung? (Leppihalme 2000, 98–99.)

Wonach entscheidet der Übersetzer, welche Strategie er anwenden soll? Leppihalme (1997) erklärt, dass dem Übersetzer seine Strategie nicht unbedingt immer bewusst ist. Ein professioneller Übersetzer verwendet möglicherweise die Strategien so automatisiert, dass es für ihn nicht nötig ist über die Problemlösung nachzudenken. Wegen der Automatisierung fällt es dem Übersetzer nicht unbedingt leicht zu kommentieren, was für Gedanken er während des Übersetzungsprozesses hat. Ein weniger erfahrener Übersetzer kann dagegen ganz losgelöst von seiner Strategielösung übersetzen, weil ihm vielleicht nur eine eingeschränkte Menge von Strategien zur Verfügung steht. (Leppihalme 1997, 25.)

4. Realienbezeichnungen

Laut Kujamäki (1998) werden Realienbezeichnungen in translationswissenschaftlicher Literatur aus verschiedenen Perspektiven betrachtet. Realienbezeichnungen sind vor allem kulturspezifisch und damit fremdes Lokalkolorit einbringende Elemente, die oft Übersetzungsprobleme verursachen weil kulturspezifische Elemente nie ganz äquivalent übertragbar in andere Sprachen und Kulturen sind. Realienbezeichnungen können nicht in gewöhnlicher Weise übersetzt werden, sondern sie verlangen einen besonderen Denkansatz. (Kujamäki 1998, 17–18.) Zum einen ist ein Äquivalent für eine Realienbezeichnung manchmal schwer zu finden, zum anderen ist es überhaupt schwierig, das Kulturspezifische zu definieren. Kujamäki (1998, 19) weist darauf hin, dass das Kulturspezifische nicht ein eindeutiger Term ist, sondern es von Fall zu Fall zu definieren ist. Die in meiner Arbeit auftretenden Realienbezeichnungen haben bei der Frage, was als kulturspezifisch zu verstehen ist, oft Unsicherheiten verursacht. Ich habe erwogen, ob alle Realienbezeichnungen, welche ich gefunden habe, für meine Analyse relevant sind. Kujamäki (1998, 19) beschreibt das Problem so, dass nicht unbedingt das, was für die Ausgangstextleser kulturspezifisch ist, auch kulturspezifisch für die Übersetzer oder für die Zieltextleser ist. Die Realienbezeichnungen, welche ich in meiner Arbeit untersuche, habe ich nach meiner eigenen Erfahrungswelt und meinen persönlichen Kulturkenntnissen ausgewählt. Diese unterscheiden sich natürlich von den Hintergründen der Übersetzerin dieses Roman bzw. jedes anderen Menschen.

4.1 Kategorien von Realienbezeichnungen

Realienbezeichnungen können in verschiedenen Sachgebieten auftauchen (Kujamäki 1998, 26–27) und in ihnen kann das Weltbild des Werkes wiedergespiegelt werden. Es gibt mehrere Klassifizierungsarten für Realienbezeichnungen. Ich habe jedoch keine dieser Klassifizierung gewählt, sondern eine eigene ausgearbeitet. Kujamäki (1998) hat die Realienbezeichnungen in sechs Kategorien unterteilt: Gesellschaft, Freizeit, Eigennamen, Natur, Mythologie und Alltag. Unter Gesellschaft gehören z.B. Berufe und Währungen, unter die Kategorie Freizeit werden etwa Traditionen und Spiele eingeordnet. Ich habe in meiner Klassifikation die von Kujamäki (1998,

26) insoweit übernommen, insofern ich die Realienbezeichnungen in Ober- und Unterkategorien eingeteilt habe.

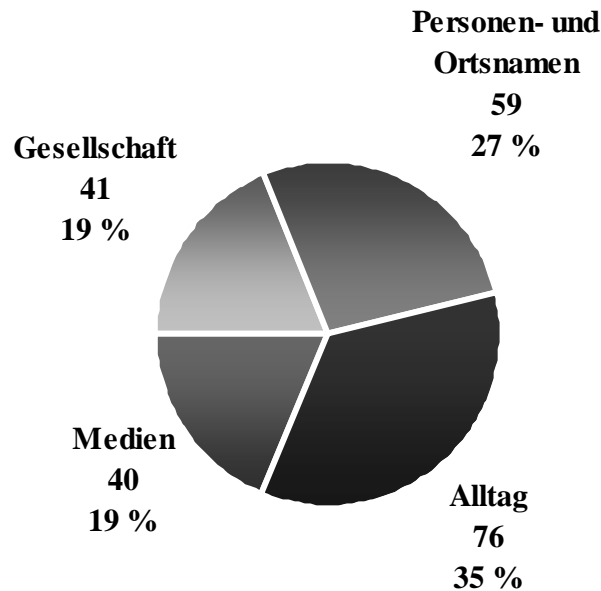
4.1.1 Oberkategorien der Realienbezeichnungen

Weil ich die Abkürzungen in meiner Statistik nach dem finnischen Vokabular geordnet habe (Yhteiskunta → Y1, Y2 usw.), folge ich auch hier dieser Reihenfolge. Zufälligerweise sind die Abkürzungen mit den finnischen Äquivalenten teilweise konvergent, nur *Gesellschaft* und Personen- und Ortsnamen stimmen nicht mit dem ersten Buchstaben von *Yhteiskunta* und *Henkilön- ja paikannimet* überein. Zur Oberkategorie der Realienbezeichnungen gehört:

- Alltag (Arki)
- Personen- und Ortsnamen (Henkilön- ja paikannimet)
- Medien (Media)
- Gesellschaft (Yhteiskunta)

Wie Kujamäki (1998, 27) anmerkt, ist die Kategorisierung von Realien nicht Selbstzweck, sondern sie hilft, die einzelnen Übersetzungslösungen zu veranschaulichen, und zu bezeichnen. In meiner Arbeit hilft die Kategorisierung dabei zu veranschaulichen, von welchem Themenkreis jeweils die Rede ist. Der Hauptanteil der Realienbezeichnungen in *Mondscheintarif* liegt mit 35 % in der Alltag-Kategorie.

Tabelle 1. Der Anteil der Oberkategorie von Realienbezeichnungen im Material nach oberer Kategorisierung

4.1.2 Unterkategorien der Realienbezeichnungen

Der Anteil der oberen Kategorien ist vom Inhalt der unteren beeinflusst. Obwohl Alltag bei den oberen Kategorien die dominierende ist, bedeutet dies nicht unbedingt, dass die meisten Realienbezeichnungen in einer von den Unterkategorien des Alltags liegen. Ich habe die Unterkategorien auf folgende Weise kategorisiert und werde in den Tabellen folgende Abkürzungen benutzen:

Alltag (Arki)

A1 Essen und Getränke (*Ritter-Sport-Trauben-Nuß*)

A2 Andere Konsumprodukte (*Aronal*)

A3 Gegenstände (*Leuchtende Gummibärchen*)

Personen- und Ortsnamen (Henkilön- ja paikannimet)

H1 Personen (*Udo Jürgens*)

H2 Ortsname (*Halle*)

Medien (Media)

M1 Fernsehen (*ARTE*)

M2 Radio (*Deutschlandfunk*)

M3 Schriftliche Publikationen (*Psychologie Heute*)

M4 Filme (*Die Waffen der Frauen*)

Gesellschaft (Yhteiskunta)

Y1 Berufe (*Klofrau*)

Y2 Politik (*FDP*)

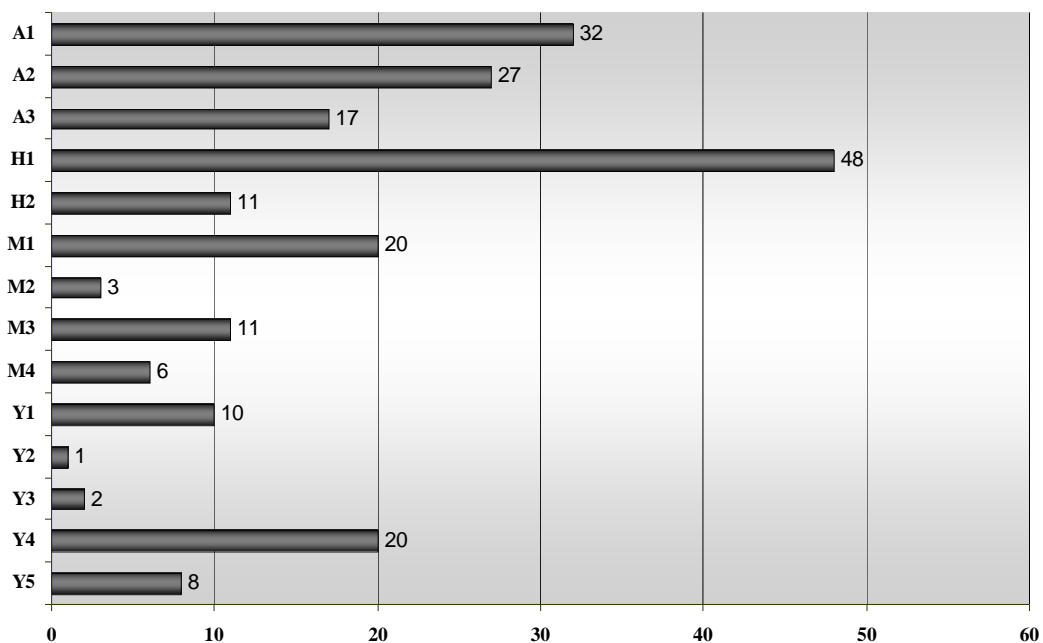
Y3 Maße und Bestimmungen (*Dreiviertelstunde*)

Y4 Sprache und Sprüche (*Tschüssikowski*)

Y5 Geschäfte und Institute (*Douglas*)

Die Unterkategorien der Realienbezeichnungen klären genauer, welche Realienbezeichnungen im Material am häufigsten auftauchen. In Tabelle 1. hat der Alltag die meisten Realienbezeichnungen, aber Tabelle 2. zeigt, dass nicht eine Unterkategorie von Alltag die meisten Realienbezeichnungen im Material aufweist. Die größte einzelne Unterkategorie ist die Kategorie der Personennamen mit 48 Realienbezeichnungen.

Tabelle 2. Die Anzahl der Unterkategorie von Realienbezeichnungen im Material

4.2 Übersetzungsmethoden der Realienbezeichnungen

Kujamäki (1998, 82–88) hat anhand der Basis der Prototypologie von Bödecker und Freese (1987) eine Klassifizierung von Übersetzungsstrategien für Realienbezeichnungen entwickelt. Auch Leppihalme hat (2001) Realienbezeichnungen thematisiert und klassifiziert. Ich habe die Übersetzungsstrategien für Realienbezeichnungen in meiner Forschung auf der Basis von Kujamäki, Bödecker & Freese und Leppihalme für meine Zwecke gemacht. Auf Unterschiede zwischen den Modellen von Kujamäki und Leppihalme gehe ich weiter unten (siehe 4.2.4) noch ein.

Ich teile die Realienbezeichnungen in acht Kategorien: Fremdwortübernahme, Lehnübersetzung, Erklärende Übersetzung, Analoge Übersetzung, Hyperonymische Übersetzung, Kohyponymische Übersetzung, Assoziative Übersetzung, und Auslassung. Weil es in meinem Forschungsmaterial keine Fußnoten, Vorworte oder sonstige Anmerkungen der Übersetzerin gibt, habe ich die Kategorie Hinzufügung (siehe 4.2.4) ausgelassen.

Ich verwende als Beispiele die Realienbezeichnungen und deren Übersetzungen meiner Material. Ich stelle die Übersetzungsstrategie vor, gebe den Kontext wieder, erörtere, was in der Übersetzung gemacht geworden ist und was man möglicherweise hätte anders machen können, als auch welche Wirkungen die Übersetzung auf die Verständlichkeit des Textes hat. Im Beispiele steht AT für Ausgangstext und ZT für Zieltext, ich erwähne auch die Seitenzahlen und unterstreiche die Realienbezeichnungen.

4.2.1 Fremdwortübernahme

Die Fremdwortübernahme umfasst die Übersetzungslösungen bei denen das Wort des Ausgangstextes, ohne dieses zu verändern, als Zitat oder leicht assimiliert, in den Zieltext eingefügt wird. Wenn der Übersetzer diese Strategie verwendet, vertraut er auf Kenntnisse des Lesers von der Ausgangskultur. Wenn der Leser keine ausreichenden Ausgangskulturkenntnisse besitzt, wird durch die Fremdwortübernahme nur eine höchstens assoziative Bedeutung ausgehen. (Kujamäki 1998, 83.)

Im Material gab es 217 Realienbezeichnungen. Bei 87 von diesen wurde Fremdwortübernahme verwendet. Das deckt 40 % der Lösungen. Die meisten Fremdwortübernahmen haben mit Personennamen zu tun. Es werden viele Prominente wie z.B. Schauspieler im Ausgangstext erwähnt. Auch im Zusammenhang von Vergleichen (Beispiel 1.) werden Prominenten angeführt.

Beispiel 1.

AT/29: Aber Oberschenkel wie Oliver Bierhoff und Waden, die auch ohne mich, jede für sich allein, überleben könnten.

ZT/30: Sen sijaan reidet ovat kuin Oliver Bierhoffilla, ja pohkeet voisivat jatkaa elämää ilman minuakin, kumpikin yksikseen.

Der Leser kann im Beispiel 1. vermuten, dass Oliver Bierhoff große Oberschenkel hat, weil die Frauen meistens darüber klagen. Aber weiß der Zieltextleser, wer Oliver Bierhoff ist? Für die Vorstellung des Lesers ist es wichtig, ob er an Oberschenkel eines gut genährten Geschäftsmanns in mittlerem Alter oder an die eines erfolgreichen Fußballspielers denkt. Im Zieltext hätte eine kleine Erklärung über Bierhoffs Beruf dem Leser dabei geholfen, sich eine richtige Vorstellung zu machen.

4.2.3 Lehnübersetzung

Bödecker und Freese (1987, 146–147) definieren die Lehnübersetzung mit Verweis zu Lewandowski (1984–1985) als eine „Glieder-für-Glieder-Übersetzung“, die bis zur Übersetzung von Einzelmorphemen geht. Kujamäki (1998, 84) beschreibt die Lehnübersetzungen als eine Lösungsart, die oft, wegen der mangelhafter Sprach- und Sachkenntnisse des Übersetzers, im Zieltext zu einer seltsamen oder unverständlichen Übersetzung führt.

Wie schon erwähnt gab es im Material 217 Realienbezeichnungen. Bei 26 wurde lehnübersetzt. Das deckt 12 % der Lösungen. Fremdwortübernahme (4.2.2) kam im Zusammenhang mit Produktnamen vor, das gilt auch teilweise für Lehnübersetzungen. Im Beispiel 2. kommt *ein leuchtendes Gummibärchen, loisteleva kuminalle* vor. Das ist für den finnischen Zieltextleser ein Begriff, den er nur schwer verstehen kann. Was für ein Gummibärchen leuchtet am Fußende des

Bettes? Eine riesige, den Süßigkeiten Gummibärchen ähnliche Lumibär-Lampe wurde in Deutschland im Jahre 1995 auf den Markt gebracht. Sie wurde sofort ein Klassiker. Falls diese Lampe überhaupt in Finnland zu kaufen gewesen ist, ist das Marketing sicher sehr gering gewesen. Statt einer Lehnübersetzung wurde eine beschreibende *Bärchenlampe*, *nallelamppu* zur Lösung für den kulturgebundenen Produktnamen.

Beispiel 2.

AT/22: Aber die Konfrontation mit mehreren, auch noch gebundenen Rosamunde-Pilcher-Romanen, einem leuchtenden Gummibärchen am Fußende meines Bettes und einer Stange ‹Gauloises légères› neben der Badewanne?

ZT/23: Mutta entä joutuminen silmätyksin useiden, peräti sidottujen Rosamunde Pilcherin romaanien, vuoteeni jalkopäässä loistelevan kuminallen ja kylpyammeen reunalle unohtuneen ”Gauloises légères” -kartongin kanssa?

4.2.4 Erklärende Übersetzung

Wenn der Übersetzer eine erklärende Übersetzung als Strategie verwendet, sind manchmal laut Kujamäki (1998, 84) umfangreiche, definitionsähnliche Paraphrasen und Sätze nötig. Meistens sind die Erklärungen aber kurz. Leppihalme (2001, 143) beschreibt diese Strategie mit der Einschränkung, dass die Erklärung textintern auftaucht. Als eine Hinzufügung wird dagegen eine textexterne Erklärung z.B. in Form einer Fußnote angesehen.

Kujamäki (1998) hat Erklärende Übersetzung und Hinzufügung als zwei verschiedene Kategorien definiert. In meiner Material gab es keine Fußnoten oder Vorworte der Übersetzerin. Deshalb gehe ich auf Hinzufügungen in Form von Fußnoten bei meiner Analyse nicht ein. Unter Erklärende Übersetzung fallen bei mir also – ähnlich wie bei Leppihalme (2001) – Erklärungen sowie kleine Hinzufügungen.

Bei 11 (von insgesamt 217 Realienbezeichnungen) wurde lehnübersetzt. Das entspricht 5 % der Lösungen. Die meisten Erklärungen in der Übersetzung sind solche, in denen z.B. ein Fernsehkanal wie ARTE durch eine Beifügung wie „Kanal“ erklärt wird. Es gibt auch solche Erklärungen, in denen regelrecht expliziert wird. Im Beispiel 3. stellt die Hauptfigur sich mit ihrem Namen „Cora Hübsch“ vor

und die Gegenpartei reagiert mit einem Witz. Im Zieltext wird der Scherz auf folgender Weise erklärt: „*Wie Hübsch*“. *Also wirklich. Mein Name bedeutet Hübsch, also habe ich den Scherz* – –. Wenn der Witz nicht erklärt würde, würde ein finnischer Leser, der kein Deutsch kann, den Witz nicht verstehen. Hier funktioniert die Erklärende Übersetzung tadellos, obwohl erklärte Scherze kaum gleichzustellen sind mit den Originalen.

Beispiel 3.

AT/58: «Wie Hübsch.» Ach nee. Also wirklich. Den Scherz hatte ich in meinem Leben ein paar mal zu oft gehört.

ZT/60: ”Sepä somaa.” Siis todella. Nimeni merkitsee somaa, joten olen kuullut saman vitsin jo pari kertaa liikaa elämäni aikana.

4.2.5 Analoge Übersetzung

Kujamäki (1998, 85) zitiert Lossau (1993, 246), wenn er erklärt, dass der Übersetzer, der eine Analoge Übersetzungsstrategie verwendet, den Leser einbürgert, aber gleichzeitig parallel zum Ausgangstext auf die äquivalente konkrete Sache hinweist. Leppihalme (1997, 142) nennt dieselbe Strategie Kulturelle Adaption, so dass der Übersetzer statt zu verfremden eingebürgert und das Unbekannte für den Leser bekannt gemacht wird.

Bei 33 (von insgesamt 217 Realienbezeichnungen) wurde Analoge Übersetzung verwendet also bei 15 % der Lösungen. Im Material gab es verschiedene Stellen wo Analoge Übersetzungen vorkamen, aber eine umfassende einzelne Gesamtheit waren übersetzte Idiome. Im Beispiel 4. überlegt die Hauptfigur gemeinsam mit ihrem Freund, welche Sprüche sie hassen. Die *SS Andrea Doria* war ein italienisches Passagierschiff. Das Schiff lief im Jahre 1951 das erste Mal aus dem Hafen und ist im Jahre 1956 mit einem anderen Schiff kollidiert und gesunken. Der deutsche Sänger Udo Lindenberg sang das Lied *Alles klar auf Andrea Doria* im Jahr 1974. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – SS Andrea Doria.) Der Zieltext hat nichts mit Andrea Doria zu tun, sondern bedeutet etwa *Alles klar, sagte Tschaikowski* – in Finnland feste Wendung in Anlehnung an ein bekanntes Zitat des Komponisten. Es gibt keinen Zusammenhang mit dem Ausgangstext außer, dass in beiden Sprüchen Eigennamen verwendet werden.

Beispiel 4.

AT/70: «Alles klar auf der Andrea Doria.»

ZT/73: ”Siitä vaan, sanoi Tsaikovski.”

4.2.6 Hyperonymische Übersetzung

Im Zieltext wird mit einem *Hyperonym* ein im Ausgangstext erscheinendes *Hyponym* ersetzt (Kujamäki 1998, 86). Hyperonym ist ein Oberbegriff und Hyponym ein Unterbegriff. „Frucht“ ist Hyperonym von „Banane“ und „Apfel“. „Rose“ und „Gänseblümchen“ sind Hyponyme von „Blume“.

Im Material gab es 217 Realienbezeichnungen und bei 36 wurde es eine Hyperonymische Übersetzung (17 % der Lösungen) verwendet. Die meisten Hyperonymischen Lösungen erschienen im Zusammenhang mit Zeitungs- und Fernsehprogrammnamen oder mit Essen. Im Beispiel 5. stellt die Hauptfigur fest, dass wir immer noch in der Steinzeit leben, wenn es um die Beziehung zwischen Mann und Frau geht. *Eintopf* ist eine warme Mahlzeit, ähnlich einer Suppe, und wird in einem Topf zubereitet, daher der Name. Eintopf kann z.B. Gulasch oder Erbsensuppe sein. (Wikipedia, Die freie Enzyklopädie 2007 – Eintopf.) Im Zieltext wird ein allgemeiner Ausdruck, *päivällinen* verwendet, der in Finnland für Abend- oder Mittagsessen steht. Es gibt auch im Finnischen ein Wort wie *Eintopf*, *pata* oder *pataruoka*. Es hätte stilistisch auch gut in den Kontext gepasst.

Beispiel 5.

AT/42: Er will die Mammuts nach Hause schleppen. Sie darf daraus einen schmackhaften Eintopf kochen.

ZT/44: Mies tahtoo raahata mammutit kotiin. Eukko saa loihtia niistä maukkaan päivällisen.

4.2.7 Kohyponymische Übersetzung

Ich habe in 4.2.6 die Hyperonymische Übersetzungsstrategie vorgestellt und dabei erklärt, dass „Rose“ und „Gänseblümchen“ *Hyponyme* von „Blume“ sind. In Beziehung zueinander sind Rose und Gänseblümchen *Kohyponyme*. Laut Kujamäki (1998, 86) kann, auf der leksikalischer Ebene, die Verwendung von Kohyponymen das Resultat von mangelhaften Sprachkenntnissen des Übersetzers sein.

Im Material kamen insgesamt Sieben Kohyponymische Übersetzungen vor (3 % der Lösungen). Die Unterkategorie Essen ist eine große Kategorie, in der sich auch einige Kohyponymische Lösungen fanden. Im Beispiel 6. denkt die Hauptfigur an das Benehmen der Frauen, wenn sie versuchen, den Mann anzurufen und Treffen zu vermeiden. Im Ausgangstext ist von *Schokocrossies* die Rede. Dies sind hausgemachte Leckerbissen (die aber auch zu kaufen sind), die man aus geschmolzener Schokolade, Nussstücken und Cornflakes macht. Diese Süßigkeiten sind ähnlich wie die in Finnland bekannten *Schokoladenknusperflocken*, *riisimurokarkki*. Im Zieltext wurden die Schokocrossies zum *Schokoladenriegel*, *suklaapatukka*. Weil Schokocrossies nicht in der Zielkultur bekannt sind, hätte man auch z.B. die Analoge Übersetzungsstrategie (siehe 4.2.5) verwenden können und eine ähnliche finnische Süßigkeit — eben: Schokoladenknusperflocken — *riisimurokarkki* verwenden können. Im Kontext gibt es einen Unterschied zwischen übermäßigem Konsum von Schokocrossies und Schokoladenriegeln.

Beispiel 6.

AT/10: Die Tage, an denen wir uns nur durch übermäßigen Konsum von Schokocrossies und Meg-Ryan-Videos davon abhalten konnten, ihn gleich am nächsten Tag wiederzusehen.

ZT/9: Nekin päivät, joina olemme saaneet hillittyä itsemme vain suklaapatukoita ahmimalla ja Meg Ryan -videoita töllöttämällä niin ettemme ole rynnänneet tapaamaan miestä uudestaan heti seuraavana päivänä, ovat menneet ihan hukkaan.

4.2.8 Assoziative Übersetzung

Assoziative Übersetzung ist eine Strategie, die die kontextuelle, oft veränderte Bedeutung des Ausdrucks betont, ohne sich an jedes lexikalische Vorbild des Ausgangstextes anzulehnen (Kujamäki 1998, 87). Hietaranta (2001, 100–102) erinnert daran, dass, egal bei was für einer Interpretation des Ausgangstextes, man sicherstellen sollte, dass die Interpretation Sinn macht und dass sie im allgemeinen Kontext verständlich ist.

Laut Bödecker und Freese (1987, 152) sieht man in der Assoziativen Strategie auch oft die sog. *Falschen Freunde*, die laut Wandruszka (1987, 214) solche Ausdrücke

sind, die in zwei oder mehreren Sprachen dasselbe oder ganz ähnliche Form haben und deswegen die Bedeutung schnell als gleiche interpretiert wird.

Im Material gab es 217 Realienbezeichnungen. Elfmal kam Assoziatives Übersetzen vor (5 % der Lösungen). Im Beispiel 7. denkt die Hauptfigur an das schmerzhaftes Erlebnis, wenn sie ihre Beine epiliert. Sie beschreibt, wie groß ihr Epilator ist: wie eine Tafel Ritter-Sport-Trauben-Nuß. Im Zieltext ist das Gerät so groß wie ein *Müsliriegel, myslipatukka*. Ein Müsliriegel ist etwa so groß wie Schokoladenriegel, wie z.B. Mars und Snickers. Der Epilator ist aber größer als ein Müsliriegel. Ritter-Sport sind relativ kleine viereckige Schokoladentafeln, die auch in Finnland zu kaufen sind. Wenn man nicht den Produktnamen erwähnen möchte, wäre eine beschreibende Lösung z.B. *so groß wie eine kleine Schokoladentafel, pienen suklaalevyn* leicht zu verstehen.

Beispiel 7.

AT/60: Das Gerät an sich sieht harmlos aus und ist in etwa so groß wie eine Tafel Ritter-Sport-Trauben-Nuß.

ZT/63: Laite näyttää sinänsä harmittomalta ja on suunnilleen myslipatukan kokoinen.

4.2.9 Auslassung

Auslassung ist eine Übersetzungslösung mit der der Übersetzer besonderes stark in die Textwelt, Ereignisse und Dialoge des Ausgangstextes, eingreift (Kujamäki 1998, 87). Laut Simigné Fenyó (2005, 64) muss beachtet werden, dass zwar die Übersetzung nicht jedes Stück Information übermitteln kann, jedes Stück jedoch ein Teil des Ausgangstextes ist und auch die Übermittlung eines nur kleinen Stückes Information dem Zieltextleser zum Verständnis nützlich sein kann.

Sechs Auslassungen ließen sich im Material finden (3 % der Lösungen). Im Zieltext gab es kaum Auslassungen und die, die vorkamen, waren nicht so schwerwiegend, als dass sie wesentlich die Vorstellung des Lesers verändert hätten. Im Beispiel 8. erscheint ein Kontrolleur des öffentlichen Rundfunks in der Tür während im Fernsehen gerade die Nachrichten laufen. Das ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen) ist eine TV-Anstalt. In diesem Kontext ergibt sich aber kein Mehrwert für den Zieltextleser durch die genaue Nennung der Fernsehanstalt.

Beispiel 8.

AT/110: Die Tür stand leider offen und gab den Blick frei auf meinen neuen Sony-Großbildfernseher, in dem gerade der ZDF-Nachrichtensprecher das Wetter für morgen verkündete.

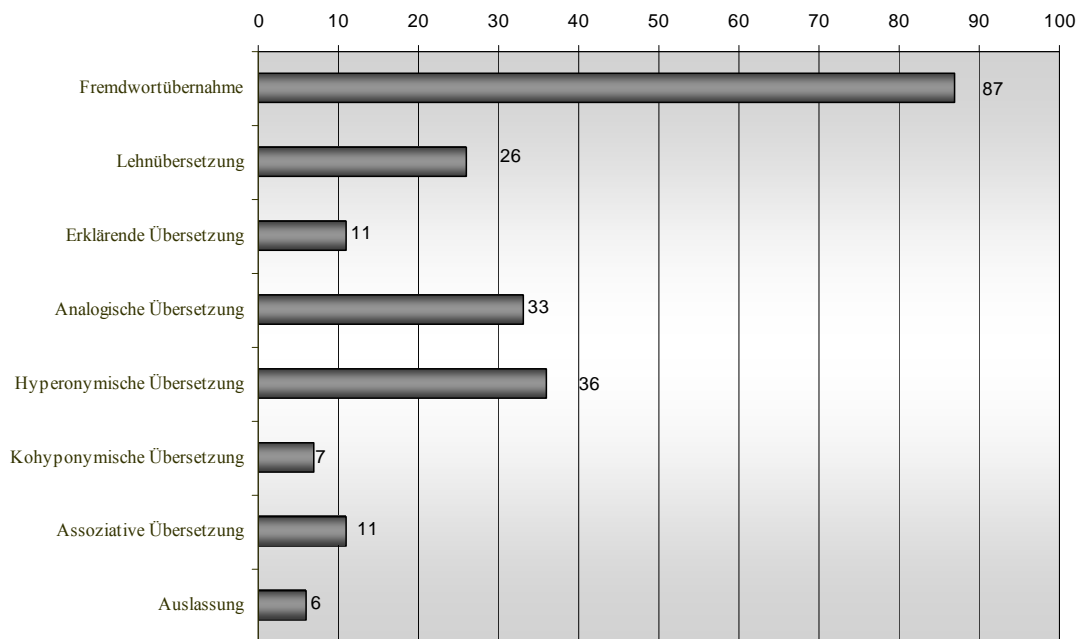
ZT/114: Ovi oli valitettavasti auki, joten siitä näkyi selvästi uusi Sony-laajakuvatelevisio, jossa uutistenlukija parhaillaan kertoi huomispäivän säästä.

5. Schlussfolgerungen

Die Tabelle 3. zeigt, dass die am meisten verwendete Übersetzungsstrategie die Fremdwortübernahme ist. Sie ist unmittelbar mit den einzelnen Realienkategorien verbunden: Die Kategorie Eigenname war die größte einzelne Unterkategorie und ließ sich feststellen, dass hierbei üblicherweise Fremdwortübernahme verwendet wurde.

Die Hyperonymische Übersetzungsstrategie ist die zweitgrößte Gruppe im Material. Sie wurde insbesondere bei den vielen Produktnamen im Ausgangstext angewendet. Insofern die Hyperonymische Strategie 36 Mal verwendet worden ist und die Erklärende Übersetzung nur 11 Mal, kann man behaupten, dass die Übersetzerin oft die Realienbezeichnungen verallgemeinert hat.

Tabelle 3. Die Anzahl im Material vorgekommenen Lösungsstrategien der Realienbezeichnungen

Wenn man nur die Anzahl der im Material vorkommenden Lösungsstrategien der Realienbezeichnungen betrachtet, bekommt man eine andere Vorstellung vom Text, als wenn man das gesamte Material durchgehen und jede einzelne Realienbezeichnung betrachten würde. Das, was dem Leser letzten Endes im Sinn bleibt, sind leider immer die als schlecht und kompliziert wahrgenommene Lösungen. Wie auch wenn Übersetzungen kritisiert werden, kritisiert man meistens nur die „schlechten“ Übersetzungen, sucht Fehler. Eine sehr gute Übersetzung wird nicht sehr oft gelobt, über sie wird nichtmals unbedingt diskutiert.

Allein durch Tabellen kann man nicht ablesen, ob Lösungen gut oder schlecht gewesen sind und wie sie auf den Leser gewirkt haben. Das Lesen ist ein Erlebnis, das sehr leicht von schwierigen und fremden kulturgebundenen Ereignissen erschwert werden kann. Weil ich zuerst den deutschen Ausgangstext gelesen habe und erst danach die Übersetzungen, ist es für mich unmöglich die Übersetzung neutral zu behandeln oder mir vorzustellen an der Stelle eines Leser zu sein, der keine deutschen Kulturkenntnisse hat und nie das ursprünglichen Werk gelesen hat. Wenn ich die Möglichkeit für eine umfangreichere Forschung gehabt hätte, hätte ich auch die anderen von Hurme-Keränen übersetzten Werk der Autorin von Kürthy einbezogen sowie eine Leserbefragung bei ZT-Rezipienten ohne deutsche

Kulturkenntnisse durchgeführt. Dies würde ausführlichere Resultate erbringen, sowie eine neutralere Untersuchung ermöglichen.